

Nieuwsbrief

Rechtspraak Europa

Vijfde jaargang, 2016,
nr. 8 en 9 (september)

In één [klik](#) verbonden met Europa

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Hof van Justitie van de Europese Unie. Kernredactie: Marc de Werd en Joanne Bik. Vaste medewerkers: Roel Andrea, Robin Cozijnsen, Menco Rasterhoff, Nienke de Visser, Mirjam Winkels, Louisa Klop en Floris Dudok van Heel.

Rechtspraak Europa wordt gemaakt door het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op het weblog [European Courts](#), op de [website van de rechtspraak](#), en op [Intro Europees recht](#) (alleen intern).

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar joanne.bik@rechtspraak.nl of r.andrea@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Copyright ©2016 Marc de Werd/Gerechtshof Amsterdam;
©2016 Joanne Bik/LBvR

Index

Verantwoording

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit. .

Leeswijzer

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven "bladwijzers", de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.
- In de index is tussen haakjes aangegeven voor welke rechtsgebieden de informatie relevant is: Bestuursrecht (B), Civiel recht (C), Familierecht (Fa), Fiscaal recht (Fi), Strafrecht (S), Vreemdelingenrecht (V)

Inhoud

Index	1
Column.....	4
De prejudiciële procedure en de prijs van succes.....	4
Deel 1 – Rechtspraak.....	6
Aanbesteding en overheidsopdrachten (B - S)	6
Arbeid en sociale zekerheid	8
Arbeid en vrij verkeer van werknemers (C).....	8
Sociale zekerheid (C - B)	12
Asiel en migratie (S – V)	15
Belastingen - algemeen	21
Belastingen – accijns	21
Belastingen – btw	22
Belastingen – douane en tariefindeling (B- Fi).....	27
Belastingen – vennootschappen en vrijheid van vestiging (Fi)	28
Beroepskwalificaties.....	30
Consumentenrecht en oneerlijke handelspraktijken(C - S).....	31
Detentie (omstandigheden) en politieonderzoek (B – S)	33
Diensten, elektronische communicatiediensten en nutsvoorzieningen (B).....	36
Digitale interne markt	37
Eigendomsrecht (artikel 1, Eerste protocol EVRM) (B).....	37
Familleleven (Fa - S).....	39
Financiële markten (C).....	40
GBVB, terrorisme, bevrozing tegoeden (B- S)	40
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B – C - S)	41
Godsdienstvrijheid	43
Grondrechten (Handvest) en EVRM – algemeen	43
Handel, handelsagenten en antidumping.....	44
IE – Intellectuele eigendom (C – S).....	44
Insolventierecht	48
Institutioneel recht	49
Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken (C - Fa).....	49
Kansspelen (S).....	54
Landbouw	55

Levenslang (S).....	55
LGBT rights	56
Luchtvaart (B - C)	56
Mededinging (C).....	57
Milieu en natuur (B).....	57
Onafhankelijkheid rechters.....	60
Overlevering en uitlevering (S).....	61
Prejudiciële procedure (B- Fi- S)	66
Privacy en persoonsgegevens (C - S)	66
Procesrecht en recht op eerlijk proces – algemeen	69
Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht.....	70
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht.....	71
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht	72
Producteisen.....	74
Recht op leven	75
Rechtsbijstand	76
Richtlijnconforme interpretatie	76
Staatssteun (B).....	76
Strafrecht – algemeen.....	78
Tabak (Fi - S)	79
Verkiezingen.....	79
Vervoer.....	79
Verzekeringen (C)	81
Vrij verkeer	82
Vrijheid van meningsuiting.....	84
Vrijheid van vereniging.....	85
Witwassen.....	86
Overig	86
Deel 2 – Overige informatie	87
Algemeen.....	87
Cursus en opleiding	88
Nieuwsbrieven	91
NL prejudiciële verwijzingen.....	92
Vacatures.....	93

Column

De prejudiciële procedure en de prijs van succes

De prejudiciële procedure van artikel 267 VWEU is een van de succesvolste bepalingen van de Europese verdragen. Dit succes heeft wel een prijs. Vanuit de wens dat Europees recht uniform moet worden uitgelegd en toegepast geldt: hoe meer prejudiciële verzoeken hoe beter. Maar, meer verzoeken heeft consequenties voor de gemiddelde procesduur: deze zal toenemen. Voor een effectieve dialoog tussen nationale rechters en het Hof is een lange wachttijd onwenselijk. In de Van Gend en Loos-zaak uit 1963 gaf het Hof binnen 7 maanden antwoord. Met de uitbreiding van de EU en haar toegenomen werkerreinen liep de procesduur snel op: in 1999 bedroeg deze 21 maanden, en in 2004 zelfs 25 maanden. Het Hof heeft de laatste jaren op indrukwekkende wijze een efficiencyslag gemaakt. Als gevolg van de hervorming van de interne werkmethoden duurt de procedure nu gemiddeld 15 maanden. Toch is er weinig reden voor het Hof om op zijn lauweren te rusten. De druk op het Hof blijft onverminderd hoog.

Hoewel cijfers fluctueren, blijft het aantal prejudiciële verzoeken gestaag stijgen. Opvallend is daarbij de toename van de prejudiciële spoedprocedure (PPU), met name in overleverings- en vreemdelingenzaken. Omdat betrokkene zich bijvoorbeeld in detentie bevindt, zal het Hof zo snel mogelijk arrest willen wijzen. Doorgaans lukt dit binnen een maand of drie. Elk jaar wordt één van de kamers van het Hof aangewezen als de 'PPU-kamer' die exclusief verantwoordelijk is voor PPU-zaken in dat jaar. De toename in PPU-zaken betekent echter ook dat deze kamer minder tijd vrijhoudt voor de normale prejudiciële zaken. Denkbaar is dat het Hof met een vaste PPU-kamer gaat werken, zodat de instroom van PPU-zaken minder van invloed is op de dagelijkse gang van zaken binnen het Hof.

Vanwege de toenemende instroom van prejudiciële verzoeken blijft de noodzaak bestaan om via organisatorische maatregelen de duur van de prejudiciële procedure in toom te houden. Zo zien wij dat het Hof vaker uitspraak doet zonder conclusie van een AG of in een kamer van drie rechters in plaats van vijf rechters. Toch is het de vraag in hoeverre hiermee voorkomen kan worden dat de procesduur gaat oplopen als de druk op het Hof hoog blijft. Gelet op de tijd die nodig is voor partijen om schriftelijke opmerkingen te formuleren, voor vertaling van stukken, voor het houden van een zitting en voor de beraadslagingen zit er een grens aan het terugdringen van de duur van de procedure.

Tegen deze achtergrond ontkomt het Hof er niet aan ook te kijken hoe de instroom van nieuwe prejudiciële verzoeken beperkt kan worden. Eén van de instrumenten waarmee gesleuteld kan worden aan de instroom is de *acte clair*-doctrine zoals neergelegd in het arrest [CILFIT](#). Er mag geen enkele twijfel bestaan over de juiste uitleg van Europees recht, anders moet de hoogste rechter vragen stellen aan het Hof. Om elke twijfel uit te sluiten moet hij alle taalversies met elkaar vergelijken en moet hij overtuigd zijn van de identieke opvattingen van alle andere rechterlijke instanties.

Letterlijk genomen is dit een niet uit voeren toets. De hoogste rechters blijken er in de praktijk redelijk mee uit de voeten te kunnen en passen de toets met gezond verstand toe. In de literatuur is betoogd om de *acte clair*-doctrine daarom te laten voor wat zij is. Maar, zelfs als de soep niet zo heet gegeten wordt, is een nuancering van de doctrine wenselijk. Zo zou het Hof de verwijzingsplicht zodanig kunnen afzwakken dat het bestaan van enige twijfel niet in alle gevallen verplicht tot het stellen van vragen. Het Hof zou hiermee een duidelijk signaal afgeven: hoogste rechters, doe – waar mogelijk – de zaak zelf af!

Zo'n nuancering heeft uiteraard een prijs. Het leidt tot een mogelijk verlies aan uniforme uitleg van het Unierecht. De vraag is of dit een te hoge prijs is om te betalen. Ik aarzel. Is volledige uniformiteit in een EU van 28 lidstaten niet een utopie?

Het Hof lijkt in het arrest [Van Dijk](#) de teugels te laten vieren. Deze zaak van de Hoge Raad gaat over de vraag of prejudiciële vragen van een lagere rechter over een bepaalde materie de hoogste rechter verplichten om vragen te stellen in een nationale procedure waarin dezelfde materie speelt. Het Hof oordeelde dat als de hoogste rechter *zelf* niet twijfelt over de juiste uitleg van de EU-regels, hij niet

verplicht is om antwoorden van het Hof op vragen van een andere rechter af te wachten of zelf vragen aan het Hof te stellen. De focus ligt op de subjectieve beleving van de verwijzende rechter en minder op de opvattingen van andere rechterlijke instanties.

Maar, zo eenduidig is de boodschap niet. Op dezelfde dag dat het arrest *Van Dijk* werd gewezen kwam ook het arrest [Ferreira da Silva e Brito](#). Het Hof bevestigt in deze Portugese zaak enerzijds dat twijfels bij lagere rechters de hoogste rechter niet verplichten tot het stellen van prejudiciële vragen. Echter, wanneer gevaar bestaat voor uiteenlopende rechtspraak binnen de EU, is de hoogste rechter wél verplicht vragen te stellen aan het Hof. Dit is het geval wanneer rechterlijke instanties in verschillende lidstaten herhaaldelijk vragen hebben gesteld aan het EU-Hof over een onderwerp en ook divergenties bestaan tussen lagere rechters in de eigen lidstaat. Het Hof houdt daarmee onverkort vast aan de in het arrest *CILFIT* vastgelegde criteria. Dit is ook de insteek van het recente arrest [Association France Nature Environnement](#). Het Hof sluit hierin ook onverkort aan bij de *CILFIT*-criteria om vast te stellen dat redelijkerwijze geen twijfel bestaat over de uitleg van het Unierecht.

Kortom: als een lagere rechter een prejudiciële vraag heeft gesteld, dan is de hoogste rechter niet verplicht om vragen te stellen. Die plicht is er wel als er tegenstrijdige rechtspraak is in andere lidstaten en in Nederland. Maar, wie weet, met het toenemende succes van de prejudiciële procedure ontkomt het Hof er niet aan de *acte clair*-doctrine te nuanceren en accepteren dat het bestaan van enige twijfel niet in alle gevallen verplicht tot het stellen van vragen.

Prof. mr. dr. Jurian Langer is bijzonder hoogleraar Europees recht aan Rijksuniversiteit Groningen en werkzaam bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, waar hij als hoofd van het Hofcluster leiding geeft aan het team van agenten die namens Nederland optreden als proces gemachtigde in procedures bij het Hof. Deze column is geschreven op persoonlijke titel.

Deel 1 – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten (B - S)

HvJ – ARREST – 6 oktober 2016 – Zaak C-318/15 – Tecnoedi Costruzioni Srl – Italië – ECLI:EU:C:2016:747 – [arrest](#)

Niet-ontvankelijkheid omdat de verwijzende rechter niet heeft aangetoond dat er sprake is van een duidelijk grensoverschrijdend belang

Richtlijn 2004/18/EG. Het betreft een geding tussen Tecnoedi Costruzioni Srl gemeente Fossano in Italië, betreffende de regelmatigheid van de definitieve gunning door deze gemeente van een overheidsopdracht voor werken voor de verbetering van de energie-efficiëntie en de uitbreiding van de kleuterschool „Gianni Rodari”, voor een totale waarde van 1.1 miljoen EUR. Het bestek van deze aanbesteding bepaalde dat „abnormaal lage inschrijvingen automatisch zullen worden uitgesloten indien het aantal geldig ingediende offertes tien of meer bedraagt”. Volgens de verwijzende rechter kan niet worden uitgesloten dat deze opdracht een duidelijk grensoverschrijdend belang vertoont, aangezien Fossano minder dan 200 kilometer verwijderd is van de Italiaans-Franse grens en sommige van de inschrijvers die in de aanbestedingsprocedure zijn geselecteerd, Italiaanse ondernemingen betreffen die niet in de aangrenzende gebieden gevestigd zijn, maar onder meer in Lazio, dat ongeveer 600 kilometer ver is. Staan de artikelen 49 VWEU en 56 VWEU en de beginselen van vrijheid van vestiging en vrije dienstverrichting, het beginsel van gelijke behandeling, het discriminatieverbod en het evenredigheidsbeginsel in de weg staan aan een nationale wettelijke regeling betreffende de automatische uitsluiting van abnormaal lage inschrijvingen ?

Hof: Geconstateerd moet worden dat de verwijzende rechter in zijn verzoek om een prejudiciële beslissing geen enkel element heeft verstrekt op basis waarvan het Hof over degelijke gegevens kan beschikken. Het is dienaangaande niet gerechtvaardigd om ervan uit te gaan dat een opdracht voor werken zoals die in het hoofding, met een waarde die zelfs niet één vierde bedraagt van de in het recht van de Unie vastgestelde drempelwaarde en waarvan de plaats van uitvoering op 200 kilometer van de grens met een andere lidstaat is gelegen, een duidelijk grensoverschrijdend belang kan vertonen, enkel omdat een aantal inschrijvingen zijn ingediend door in de betrokken lidstaat gevestigde ondernemingen die zich op een aanzienlijke afstand van de plaats van uitvoering van de betrokken werken bevinden. Bijgevolg is het verzoek om een prejudiciële beslissing niet-ontvankelijk.

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-292/15 – Hörmann Reisen – Duitsland – ECLI:EU:C:2016:817 – [arrest](#)

Aanbesteding openbaar busvervoer en aandeel in exploitatie

Verordening (EG) nr. 1370/2007. Richtlijn 2004/18/EG. Het betreft een geding tussen Hörmann Reisen enerzijds, en de stad Augsburg en de regio Augsburg (de aanbestedende diensten) anderzijds, over de regelmatigheid van een aanbesteding voor openbaar personenvervoer per bus.

Hof: Artikel 5, lid 1, van verordening (EG) nr. 1370/2007, moet aldus worden uitgelegd dat bij een gunningsprocedure voor een opdracht voor openbaar personenvervoer per bus, artikel 4, lid 7, van die verordening op deze opdracht van toepassing blijft. Artikel 4, lid 7, van verordening nr. 1370/2007 moet aldus worden uitgelegd dat het zich er niet tegen verzet dat het aandeel van de diensten dat de exploitant die is belast met het beheer en de exploitatie van een openbare personenvervoersdienst per bus als die welke in het hoofdgeding aan de orde is, zelf dient te verrichten, door de aanbestedende dienst wordt vastgesteld op 70 %.

REGELGEVING EU

Uitvoeringsbesluit (EU) 2016/1804 van de Commissie van 10 oktober 2016 betreffende de nadere regels voor de toepassing van de artikelen 34 en 35 van Richtlijn 2014/25/EU van het Europees Parlement en de Raad betreffende het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten (Kennisgeving geschied onder nummer C(2016) 6351), [Pb L 275 van 12.10.2016](#)[Pb L 275 van 12.10.2016](#)

Arbeid en sociale zekerheid

Arbeid en vrij verkeer van werknemers (C)

EHRM – ARREST – 4 oktober 2016 – Travas t. Kroatië – [persbericht](#) – [arrest](#)
(niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004JUD007558113

Docent die na scheiding hertrouwt wordt ontslagen op katholieke school

Artikel 8 EVRM. De zaak betreft de ontheffing uit zijn leraarfunctie omdat hij voor de tweede keer getrouwd is.

Klager is een leraar Theologie. Hij is bij kerkelijk mandaat van de 'Rijeka Archdiocese' aangesteld om Katholieke godsdienst te doceren. In september 2003 heeft hij een contract voor onbepaalde tijd gekregen om dit vak aan twee middelbare scholen te doceren, waarbij zijn salaris werd betaald door de Staat.

Travas is in december 2002 voor de kerk getrouwd. Hij is vervolgens van deze vrouw gescheiden en in mei 2006 voor de burgerlijke stand getrouwd met een andere vrouw. De maand daarna werd hij door de Rijeka Archdiocese geïnformeerd dat hij niet meer in aanmerking kwam voor het geven van godsdienstonderwijs, omdat zijn nieuwe burgerlijke huwelijk – dat hij was aangegaan terwijl hij in de ogen van de kerk nog getrouwd was met zijn eerste vrouw – in strijd was met de christelijke doctrine. Na het standpunt van Travaš te hebben gehoord is zijn mandaat in augustus 2006 ingetrokken. Acht dagen later hebben de scholen waar klager les gaf hem ontslagen omdat hij geen godsdienstonderwijs kon geven zonder een canoniek mandaat, en er geen passende andere functie voor hem gevonden kon worden. Na verschillende procedures, waarbij telkens het ontslag rechtmatig werd geoordeeld, heeft het Constitutionele Hof op 27 mei 2003 geoordeeld dat een overeenkomst op het gebied van onderwijs en culturele aangelegenheden tussen de Republiek Kroatië en het Vaticaan een internationaal verdrag is; dat de ratificatie van dat verdrag er voor heeft gezorgd dat het onderdeel is van de regelgeving in Kroatië; dat deze regelgeving voor het nationale recht gaat; en dat op basis van dat verdrag het katholieke godsdienstonderwijs enkel kan worden gegeven door leraren met een kerkelijk mandaat. Om die reden was het ontslag van klager rechtmatig. Het Hof merkt op dat er is gezocht naar ander passend werk, dat klager een ontslagvergoeding heeft gekregen en hij de mogelijkheid had een werkloosheidsuitkering aan te vragen. De Staat heeft zich derhalve ingespannen om een goede balans te vinden tussen het privéleven van klager en de autonomie van de Kerk. Het Hof oordeelt dat de inbreuk op het privéleven van klager niet disproportioneel was en er dus geen sprake is van een schending van artikel 8 EVRM.

Sacking of remarried teacher not a violation of Art 8 ECHR: *Travaš v Croatia* ([law&religion](#))

HvJ – ARREST – 20 juli 2016 – Zaak C-341/15 – Maschek –
ECLI:EU:C:2016:576 – persbericht – [arrest](#)

Franse pensioenregeling in strijd met vrij verkeer van werknemers

Verzoekers in het hoofdgeding zijn Franse ambtenaren, die als referendaris zijn gedetacheerd bij het Hof van Justitie van de Europese Unie, waar zij werkzaam zijn als tijdelijke ambtenaren. Volgens de in het hoofdgeding aan de orde zijnde Franse regeling moet een ambtenaar die gedetacheerd is bij een instelling of orgaan van de Unie, kiezen tussen twee mogelijkheden betreffende zijn pensioen op grond van de nationale regeling.

De ambtenaar kan enerzijds zijn aansluiting bij de Franse pensioenregeling onderbreken tijdens de duur van zijn detachering. In dat geval is hij voor de duur ervan uitsluitend bij de pensioenregeling van de Unie aangesloten, waarbij zijn pensioen op grond van de Franse pensioenregeling proportioneel wordt verminderd voor de jaren waarin hij niet was aangesloten. Dit pensioen zal echter volledig worden gecumuleerd met het pensioen dat voortvloeit uit de rechten die zijn verworven op grond van de aansluiting bij de pensioenregeling van de Unie.

Anderzijds kan de ambtenaar blijven bijdragen aan de Franse pensioenregeling en bijgevolg aangesloten blijven bij deze regeling. Verzoekers in het hoofdgeding hebben ervoor gekozen om tijdens hun detachering aangesloten te blijven bij de Franse pensioenregeling. Verzoekers in het hoofdgeding hebben bij verzoek, ingekomen op 6 maart 2012, de Franse Staat gevraagd de betrokken nationale regeling af te schaffen.

Hof: Artikel 45 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling die tot gevolg heeft dat een nationale ambtenaar die is gedetacheerd bij een instelling of orgaan van de Unie en ervoor kiest om tijdens zijn detachering aangesloten te blijven bij de nationale pensioenregeling, alle of een deel van de voordelen verliest die verbonden zijn aan zijn aansluiting bij laatstbedoelde regeling indien hij de periode van tien dienstjaren bij de Unie vervult waardoor hij recht heeft op een pensioen op grond van de pensioenregeling van de Unie.

HvJ – ARREST – 18 oktober 2016 – Zaak C-135/15 – Nikiforidis – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2016:774 – [arrest](#)

Zie onder: [Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 27 oktober 2016 – Zaak C-406/15 – Milkova – Bulgarije – ECLI:EU:C:2016:824 – [conclusie](#)

Geldt de bescherming van gehandicapte werknemers ook ambtenaren?

Richtlijn 2000/78/EG. Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap. Dit verzoek volgt op een beroep dat door Petya Milkova werd ingesteld tegen een besluit tot beëindiging van haar dienstverband doordat de functie die belanghebbende, die gehandicapt is, als ambtenaar vervulde, werd geschrapt. Zij verwijt het overheidsorgaan waar zij werkzaam was, dat op haar niet de Bulgaarse regeling werd toegepast die in geval van ontslag een specifieke bescherming verleent aan bepaalde groepen zieken, maar alleen indien zij werknemers zijn. De verwijzende rechterlijke instantie wenst van het Hof te vernemen of een dergelijke nationale regeling verenigbaar is met bovengenoemde bepalingen van het VN-Verdrag en van richtlijn 2000/78. Indien

dit niet het geval is, wenst zij te vernemen of de plicht van een lidstaat om deze twee instrumenten in acht te nemen, betekent dat, in een geval zoals dat in het hoofdgeding, de werking van nationale regels die uitsluitend gehandicapte werknemers beschermen moet worden uitgebreid naar ambtenaren met eenzelfde handicap.

A-G: Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep, moet aldus worden uitgelegd dat zij niet van toepassing is op een situatie waarin de door de betrokken nationale regeling ingevoerde ongelijke behandeling van werknemers en ambtenaren met dezelfde soort handicap, niet gegrond is op deze handicap, maar op de aard van de arbeidsverhouding tussen deze twee groepen personen met een handicap en hun werkgever.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Spanje – 12 mei 2016 – [Zaak C-472/16 – Colino Sigüenza](#)

Overgang onderneming muziekschool en tijdelijke onderbreking activiteiten

Richtlijn 98/59/EG. Richtlijn 2001/23/EG. Artikelen 47 en 52 HVEU. Verzoeker is in 1996 door de gemeente Valladolid als muziekleraar aangesteld bij de plaatselijke muziekschool. In 1997 draagt de gemeente het bestuur en de benodigde materiële middelen na een openbare aanbesteding over aan 'Músicos y Escuela' (MyE) die sindsdien met het bestuur is belast. Verzoeker is door MyE in dienst genomen. Door afname van het leerlingenaantal ontstaat er een financieel probleem. MyE besluit tot collectief ontslag over te gaan. In april 2014 is het muziekonderwijs gegund aan In-pulso Musical die nu nog actief is. Verzoeker heeft een zaak aangespannen tegen de gemeente, tegen MyE en ook tegen deze nieuwe onderneming. De verwijzende rechter (Hoogste rechter Castillia y León) twijfelt voor wat betreft de overgang van ondernemingen in de zin van richtlijn 2001/23 op het punt van de tijdelijke onderbreking van de activiteiten. En dan volgt uit artikel 4, lid 1 van de richtlijn dat indien er geen reden voor ontslag is dit geen beletsel voor ontslag om economische, technische of organisatorische redenen vormt. Daarnaast vraagt de rechter zich af of het op grond van Spaans recht afgewezen beroep van verzoeker naar aanleiding van het arrest in de collectieve zaak verenigbaar is met artikel 47 HVEU.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 2 september 2016 – [Zaak C-482/16 – Stollwitzer](#)

Vragen over niet meetellen diensttijd bij spoorwegen voor de leeftijd van 18 jaar)

Richtlijn 2000/78/EG. Artikel 45 VWEU. Artikel 21 HVEU. Verzoeker is sinds 1983 in dienst bij de Oostenrijkse spoorwegen (verweerster), een NV die volledig in handen is van de Oostenrijkse Staat. Hij is een zaak begonnen tegen zijn werkgever omdat zijn diensttijd verricht voor de leeftijd van 18 jaar niet wordt meegeteld voor de salarisinschaling, hetgeen zoals blijkt uit arrest in zaak C-88/08 leeftijdsdiscriminatie oplevert. Hij stelt dan ook dat hij jarenlang te weinig salaris heeft genoten en wil nu schadevergoeding.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – 5 september 2016 – [Zaak C-494/16 – Santoro](#)

Overschrijding termijn verlenging arbeidscontract van werknemer in overheidsdienst

Richtlijn 1999/70/EG (raamovereenkomst arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd). Verzoekster heeft al verschillende keren een arbeidscontract gehad met de gemeente Valderice. De termijn van richtlijn 1999/70 is overschreden. Zij claimt na afloop dat door misbruik van opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd tot stand is gekomen. De verwijzende rechter vraagt zich af of de Italiaanse regeling die misbruik van opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd in de overheidssector bestraft, wel in overeenstemming is met het doeltreffendheidsbeginsel en het gelijkwaardigheidsbeginsel dat het HvJEU heeft vastgesteld. In geval van misbruik in de particuliere sector is bepaald dat de arbeidsbetrekking wordt omgezet in een arbeidsbetrekking voor onbepaalde tijd indien de werknemer na het verstrijken van de in de overeenkomst bepaalde einddatum of na het verstrijken van de maximumduur van 36 maanden is tewerkgesteld. Bovendien heeft de werknemer dan een wettelijk recht op een bedrag van minimaal 2,5 keer en maximaal 12 keer het laatste maandloon ter vergoeding van het verlies van het loon dat hij zou hebben ontvangen in de periode tussen de in overeenkomst bepaalde einddatum en de uitspraak waarbij de rechter hem in het gelijk stelt. Deze Italiaanse regeling sluit echter de overheidssector uit omdat toegang tot de openbare dienst in de regel alleen via een vergelijkend onderzoek gebeurt. Misbruik in deze sector wordt bestreden door de leidinggevende vermogensrechtelijk aansprakelijk te houden voor de voorziene schadevergoeding, te weten een forfaitaire vergoeding gelijk aan bovenstaande plus een vergoeding voor verlies van gunstige kansen waarvoor op de werknemer een (zware) bewijslast rust.

REGELGEVING EU

Betere arbeidsomstandigheden voor vissers: Raad keurt akkoord tussen sociale partners goed ([Raad](#))

OVERIG

EU Free Movement Law in 10 Questions & Answers ([EU law analysis](#))

Sociale zekerheid (C - B)

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 6 oktober 2016 – Mauriello t. Italië – persbericht – [beslissing 13.9.2016](#)

Verplichte pensioenpremie en eigendomsrecht

Artikel 1, Eerste protocol EVRM. De zaak betreft het feit dat de pensioenpremie die is betaald door mevrouw Mauriello tijdens haar 10-jarige loopbaan niet terugbetaald is, omdat ze niet in aanmerking kwam voor een ambtenarenpensioen omdat ze niet gedurende 15 jaren premie had betaald, zoals door de nationale wet is vereist. Het Hof merkt op dat de verplichting om pensioenpremie te betalen leidde tot een inbreuk op het eigendomsrecht van Mauriello, maar ook dat hiervoor bij de wet is voorzien. Het Hof oordeelt dat deze inbreuk niet een disproportionele inbreuk vormt op het eigendomsrecht van klaagster, gelet op het feit dat de lidstaten een brede beoordelingsruimte hebben bij het kiezen van het pensioensysteem en dat het Verdrag hen niet verplicht een specifiek model te hanteren. Het Hof merkt ook op dat op het moment dat klaagster begon met werken al vast stond dat zij nooit aanspraak kon maken op het pensioen omdat de nationale wetgeving een dienstverband van ten minste 15 jaren voorschrijft en klaagster pas 10 jaren pensioen af had gedragen toen zij de pensioengerechtigde leeftijd bereikte. Ten slotte merkt het Hof op dat klaagster geen informatie heeft verstrekt over haar vermeende slechte financiële positie, die er voor zorgde dat zij geen vrijwillige stortingen op een pensioenrekening kon doen, zodat zij op die manier een pensioen kon verkrijgen.

HvJ – ARREST – 26 oktober 2016 – Zaak C-269/15 – Hoogstad – België – ECLI:EU:C:2016:802 – [arrest](#)

Is een Nederlandse onderdaan, die pensioen heeft opgebouwd in België en zich na zijn pensionering heeft gevestigd in Ierland, onderworpen aan inhoudingen op zijn pensioen naar Belgisch recht?

Verordening (EEG) nr. 1408/71. Hoogstad heeft tussen 1996 en 2004 voor een Belgische werkgever gewerkt. In andere periodes werkte hij in Nederland, Duitsland, het VK en de VS. Tijdens zijn tewerkstelling bouwde zijn werkgever voor hem een aanvullend pensioen op bij twee pensioenfondsen. Na afloop van zijn beroepsloopbaan vestigde hij zich in 2007 in Ierland met zijn Ierse echtgenote. In 2008 werden hem pensioenkapitalen uitbetaald door de twee pensioenfondsen. De Belgische Rijksdienst voor Pensioenen hield daarop een solidariteitsbijdrage van 3,5 % in. Het hof beantwoordt de vraag of Hoogstad daaraan onderworpen is, nu hij in Ierland woont.

Hof: Artikel 13, lid 1, van verordening (EEG) nr. 1408/71 verzet zich tegen een nationale regeling, volgens welke bijdragen die rechtstreeks en in voldoende relevante mate samenhangen met de wetten die de in artikel 4 van verordening nr. 1408/71, genoemde takken van sociale zekerheid regelen, worden ingehouden op prestaties van aanvullende pensioenstelsels, zelfs wanneer de begunstigde van deze aanvullende pensioenen niet in de betrokken lidstaat woont en hij krachtens artikel 13, lid 2, onder f), van diezelfde verordening, onderworpen is aan de sociale wetgeving van de lidstaat waar hij woont.

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-465/14 – Wieland en Rothwangl –
ECLI:NL:CRVB:2014:3233 (verwijzing CRvB) – [ECLI:EU:C:2016:820 \(arrest HvJ\)](#)

AOW-pensioen voor een Oostenrijker die werkte op een zeeschip met thuishaven in Nederland

Verordening (EEG) nr. 1408/71. Verordening (EG) nr. 859/2003. Artikelen 18 en 45
VWEU.

Hof: Artikel 94, leden 1 en 2, van verordening (EEG) nr. 1408/71 verzet zich niet tegen een regeling van een lidstaat die voor de bepaling van de rechten op pensioenuitkeringen geen rekening houdt met een verzekeringstijdvak dat beweerdelijk krachtens de wettelijke regeling ervan is vervuld door een buitenlandse werknemer, wanneer de staat waarvan die werknemer de nationaliteit heeft, nadat dat tijdvak was vervuld, is toegetreden tot de Unie. De artikelen 18 en 45 VWEU verzetten zich niet tegen de wettelijke regeling van een lidstaat, op grond waarvan een zeevarende die gedurende een bepaalde periode deel uitmaakte van de bemanning van een zeeschip met thuishaven op het grondgebied van die lidstaat en die aan boord van dat schip woonde, is uitgesloten van de ouderdomsverzekering uit hoofde van die periode omdat hij in die periode geen onderdaan van een lidstaat was.

Artikel 2, leden 1 en 2, van verordening (EG) nr. 859/2003 verzet zich niet tegen de regeling van een lidstaat op grond waarvan een tijdvak van arbeid dat is vervuld krachtens de wetgeving van deze lidstaat door een werknemer die tijdens dat tijdvak geen onderdaan van een lidstaat was, maar die op het tijdstip waarop hij de uitkering van een ouderdomspensioen aanvraagt binnen de werkingssfeer van artikel 1 van deze verordening valt, door deze lidstaat niet in aanmerking wordt genomen bij de bepaling van de pensioenrechten van deze werknemer.

Niet met terugwerkende kracht recht op AOW op grond van het EU-recht
([ECER](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – 26 oktober 2016 – Centrale Raad
van Beroep – [ECLI:NL:CRVB:2016:410](#)

Vragen over verlenging export van WW-uitkering en vrij verkeer van personen en werknemers

Verordening 883/2004. Appellant en zijn partner waren in Nederland werkzaam, toen appellant werkloos werd. Nadat appellant in Nederland in aanmerking was gebracht voor een uitkering op grond van de Werkloosheidswet (WW), is de partner van appellant in Zwitserland gaan werken. Het UWV heeft appellant toestemming gegeven om met behoud van zijn WW-uitkering drie maanden werk te zoeken in Zwitserland (export van WW-uitkering), waarna appellant en zijn partner naar Zwitserland zijn verhuisd. Na ommekomst van deze drie maanden heeft appellant het UWV verzocht om de export van zijn WW-uitkering met drie maanden te verlengen. Dit verzoek heeft het UWV afgewezen. Volgens het UWV staat het een lidstaat vrij om geen invulling te geven aan

de in verordening 883/2004 gegeven bevoegdheid, tenzij in redelijkheid gegeven de bijzondere omstandigheden van het concrete geval niet tot weigering van exportverlenging kan worden besloten. Volgens het UWV is hiervan in het geval van appellant geen sprake. De vraag rijst hoe de toepassing van deze bevoegdheid zich verhoudt met het beginsel van loyale samenwerking om doel en strekking van verordening 883/2004 te verwezenlijken alsmede het vrij verkeer van personen en werknemers binnen de Unie, welk beginsel niet alleen geldt voor de lidstaten maar ook voor nationale uitvoeringsorganen van de lidstaten, zoals het UWV, die het Europese recht toepassen.

Asiel en migratie (S – V)

EHRM – ARREST – 13 oktober 2016 – B.A.C. t. Griekenland – persbericht – arrest (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1013JUD001198115

Nalaten van autoriteiten op asielverzoek te beslissen in een onzekere situatie met risico op uitzetting in strijd met het Verdrag.

Artikel 8 EVRM. De zaak betreft een Turkse asielzoeker die sinds 2002 in afwachting is van een beslissing op zijn asielverzoek. Het hof oordeelt dat de autoriteiten niet hebben voldaan aan hun positieve verplichting inherent aan zijn recht op privéleven. Daarbij bleef ondertussen de wettelijke status onzeker, zodat klager gevaar liep uitgezet te worden naar Turkije waar hij aanzienlijk risico liep om onmenselijk behandeld te worden. Het hof stelt schendingen van artikel 8 en artikel 3 vast.

12 Years an Asylum Seeker: Failure of States to Deal With Asylum Applications May Breach Applicants' Right to Respect for Their Private Life ([ejiltalk](#))

Mogen asielzoekers teruggestuurd worden naar Griekenland? ([verblijfblog](#))

HvJ – ARREST – 6 oktober 2016 – Zaak C-218/15 – Paoletti ea. – Italië – ECLI:EU:C:2016:748 – [arrest](#)

Strafbare feiten door illegale immigratie vóór toetreding Roemenië

Artikel 6 VEU. Artikel 49 HVEU. Beginsel van terugwerkende kracht van de mildere strafrechtsbepaling. Italiaanse staatsburgers die de illegale binnenkomst van Roemeense staatsburgers op het Italiaanse grondgebied hebben georganiseerd. Feiten die zijn gepleegd vóór de toetreding van Roemenië tot de Unie.

Hof: Artikel 6 VEU en artikel 49 HVEU moeten in die zin worden uitgelegd dat de toetreding van een staat tot de Unie er niet aan in de weg staat dat een andere lidstaat een strafrechtelijke sanctie kan opleggen aan personen die vóór deze toetreding het strafbare feit van hulpverlening bij de illegale immigratie van onderdanen van eerstbedoelde staat hebben gepleegd.

Prosecution of Italian traffickers can go ahead even after Romania's accession to EU ([UK human rights blog](#))

HvJ – ARREST – 20 oktober 2016 – Zaak C-429/15 – Danqua – Ierland – ECLI:EU:C:2016:789 – [arrest](#)

Vijftiendagen-termijn voor indienen verzoek subsidiairebeschermingsstatus is in strijd met doeltreffendheidsbeginsel

Richtlijn 2004/83/EG. Het betreft een geding tussen Danqua, Ghanees staatsburger, enerzijds, en de Ierse minister van Justitie, anderzijds, over de weigering van de minister om Danqua's verzoek tot toekenning van de subsidiaire-beschermingsstatus te behandelen.

Hof: Het doeltreffendheidsbeginsel moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale procedureregulering zoals die in het hoofdgeding, op grond waarvan een verzoek tot toekenning van de subsidiaire-beschermingsstatus moet worden ingediend binnen een vervaltermijn van vijftien werkdagen vanaf het ogenblik dat de bevoegde autoriteit een afgewezen asielzoeker ervan in kennis stelt dat hij een dergelijk verzoek kan indienen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Den Haag – 26 oktober 2016 – [ECLI:NL:RBDHA:2016:12824](#)

Nareisverzoek van ouders van inmiddels meerderjarig geworden asielzoekster

Richtlijn 2003/86/EG. De zaak gaat over een nareisverzoek van ouders van een inmiddels meerderjarig geworden asielzoekster op grond van artikel 29, tweede lid, aanhef en onder c, van de Vw 2000. Zij was minderjarig toen ze het grondgebied van de EU bereikte. Het nareisverzoek is afgewezen omdat zij ten tijde van het nareisverzoek meerderjarig was geworden. Artikel 29, tweede lid, aanhef en onder c, van de Vw 2000 verwijst naar artikel 2, onder f, van de Gezinsherenigingsrichtlijn. Enerzijds lijkt daar te staan dat het peilmoment voor de leeftijd het moment van inreizen is. Anderzijds heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State in uitspraken van 23 november 2015 (ECLI:NL:RVS:2015:3711 en ECLI:NL:RVS:2015:3712) geoordeeld dat de meerderjarigheid door tijdsverloop na aankomst in Nederland bij de beoordeling mag worden betrokken.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 8 augustus 2016 – [Zaak C-473/16-F](#)

Welk onderzoek moet worden uitgevoerd om seksuele geaardheid van een asielonderzoeker aan te tonen?

Richtlijn 2004/83/EG. Artikelen 1, 4, 7, 20 en 21 HVEU. Verzoeker heeft de Nigeriaanse nationaliteit. Hij heeft in Hongarije asiel aangevraagd omdat hij in zijn eigen land vervolgd wordt wegens zijn homoseksualiteit. In het kader van de toelatingsprocedure is hij verschillende keren gehoord om de geloofwaardigheid van zijn verzoek te toetsen. Hierbij is een psycholoog ingeschakeld die hem diverse testen heeft afgenomen (persoonlijkheidstest, een DAPR-test, projectieve persoonlijkheidstests van Rorschach en Szondi) waaruit de psycholoog de conclusie trok dat verzoekers verklaring dat hij homoseksueel is niet door de resultaten van die onderzoeken werd bevestigd. Zijn aanvraag om de vluchtelingenstatus en subsidiair als beschermd persoon wordt, alhoewel door de immigratiedienst geen tegenstrijdigheden zijn vastgesteld, vervolgens afgewezen. Verzoeker gaat in beroep. Hij stelt dat de afgenomen testen een zware schending van de mensenrechten vormen en niet geschikt zijn om seksuele geaardheid

met voldoende zekerheid vast te stellen. De rechter heeft vervolgens het Instituut voor forensische deskundigen en onderzoekers als deskundige instelling verzocht om te onderzoeken of de tijdens de asielprocedure gebruikte methoden in het algemeen geschikt zijn om de seksuele geaardheid te bepalen. Het instituut heeft te kennen gegeven dat de in de asielprocedure gehanteerde methoden wel kunnen worden gebruikt om met een voldoende mate van zekerheid de seksuele geaardheid van een persoon te bepalen, zonder dat de menselijke waardigheid daarbij op enigerlei wijze wordt aangetast. Gezien deze conclusie kan de verwijzende rechter niet zonder een nieuwe deskundige aan te stellen dit standpunt terzijde schuiven, aangezien hij niet over voldoende expertise op het gebied van de psychologie beschikt. Verzoeker verwijst onder meer naar het arrest in gevoegde zaken C-148/13–C-150/13 waaruit duidelijk zou blijken dat asielzoekers niet aan een test mogen worden onderworpen om aan te tonen dat zij homoseksueel zijn. De verwijzende rechter (wijst op de verschillen met de zaken C-199/12 en C-201/12 en C-148/13–C-150/13 aangezien verzoeker geen homoseksuele handelingen hoefde te verrichten of foto's diende te overleggen van intieme handelingen. Hij schetst de problemen waarvoor beoordelaars van asielaanvragen gesteld worden om de geaardheid vast te stellen. Hij benadrukt dat het in deze zaak om psychologische testen gaat en het feit dat homoseksualiteit (in WHO-kader) niet langer als ziekte beschouwd wordt niet betekent dat er geen humane psychologische methoden bestaan op basis waarvan kan worden bepaald of iemand tot de LGBTI-gemeenschap behoort. Hij oordeelt dat een verbod op dergelijke testen bijzonder nadelige gevolgen voor LGBTI-asielzoekers zou hebben.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-199/12 en C-201/12 X e.a.; C-148/13–C-150/13 A e.a.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Slovenië – 13 september 2016 – [Zaak C-490/16 – A S](#)

Vragen over uitleg verordening 604/2013 indien de eerste lidstaat zelf de doorreis naar de tweede lidstaat organiseert

Verordening (EU) nr. 604/2013. Verzoekster heeft de Syrische nationaliteit en verzoekt om nietigverklaring van een besluit waarin haar verzoek om internationale bescherming is afgewezen en zij op grond van verordening 604/2013 zal worden overgedragen aan Kroatië. Op verzoek van Slovenië heeft Kroatië bevestigd dat Kroatië de voor verzoekster verantwoordelijke lidstaat is. Verzoekster erkent de illegale binnenkomst in Kroatië maar bestrijdt dat zij Slovenië illegaal is ingereisd aangezien zij met hulp van de Kroatische autoriteiten (de 'migrantentrein') naar de grens met Slovenië is gebracht. Het criterium van artikel 13, lid 1 van verordening 604/2013 is dan ook volgens haar niet correct toegepast. De verwijzende rechter vraagt zich allereerst af hoe de bewoordingen onregelmatige of illegale binnenkomst in een lidstaat in de zin van artikel 13, lid 1, van de verordening worden toegepast. Hij wijst op arrest in C-63/15 waarin het HvJEU oordeelde dat een verzoeker zich erop kan beroepen dat het verantwoordelijkheids criterium verkeerd is toegepast. En op grond van het arrest C-155/15 vraagt hij zich af of de rechterlijke bescherming op grond van artikel 27 van de verordening zich uitstrekt tot de uitleg van de uitdrukking onregelmatige of illegale binnenkomst in een lidstaat die als gevolg van een dergelijke binnenkomst op zijn

grondgebied, verantwoordelijk zou zijn voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming. Hij wijst op de verschillende taalversies, zowel in de Franse als de Engelse versies van de verordening is sprake van 'onregelmatige' overschrijding in plaats van 'illegale' en hij vraagt zich af wat het onderscheid is. Dit specifieke geval, waarin een Staat een doorreis organiseert, wordt in ieder geval niet in de verordening en evenmin in de Schengengrenscodes geregeld.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-47/15 Affum; C-63/15 Ghezelbash; C-155/15 Karim;

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Den Haag – 13 oktober 2016 –
[ECLI:NL:RBDHA:2016:12302](https://ecli.nl/RBDHA:2016:12302)

Einduitspraak na HvJ 7 juni 2016 zaak C-63/15 Ghezelbash

Verordening (EU) Nr. 604/2013. Gezien het arrest van het HvJ van 7 juni 2016 stelt de rechtbank vast dat eiser in onderhavig beroep kan opkomen tegen de toepassing van de criteria in hoofdstuk III van Vo 604/2013 en dat het feit dat een claimakkoord is afgegeven daaraan niet in de weg staat. In het kader van de vraag of de rechtsgevolgen van het bestreden besluit in stand kunnen worden gelaten, is daarom van belang of Frankrijk door verweerder terecht verantwoordelijk wordt gehouden voor de behandeling van het asielverzoek. Vast staat dat de Franse autoriteiten eiser toegang tot het grondgebied van de lidstaten hebben verstrekt, zodat Frankrijk op grond van artikel 12, vierde lid, van Vo 604/2013 verantwoordelijk is. Dat is anders als eiser het grondgebied van de lidstaten nadien, en voor het indienen van zijn asielverzoek, heeft verlaten.

Voor zover verweerder in zijn reacties een beroep doet op artikel 19, tweede lid, van Vo 604/2013, overweegt de rechtbank dat artikel 19 van Vo 604/2013 niet behoort tot de criteria voor vaststelling van de verantwoordelijke lidstaat die zijn opgenomen in hoofdstuk III van Vo 604/2013. Dit artikel bevat voorschriften voor het vervallen van een eerder ontstane verantwoordelijkheid. Zoals in de tussenuitspraak overwogen, was eiser ten tijde van zijn verblijf in Frankrijk op 18 december 2013 geen asielzoeker en is het juist de vraag of Frankrijk vanwege het verstrekken van een visum eerder verantwoordelijk is geworden, welke verantwoordelijkheid wordt geregeld door de criteria in Hoofdstuk III, in dit geval artikel 12, vierde lid, van Vo 604/2013. Verweerdere verwijzing naar het arrest Karim tegen Zweden kan hem niet baten. In dit arrest heeft het HvJ-EU voor recht verklaard dat een vreemdeling zich in beroep tegen een overdrachtsbesluit kan beroepen op artikel 19, tweede lid, van Vo 604/2013. Uit het voorgaande volgt echter dat artikel 19, tweede lid, van Vo 604/2013 in de voorliggende zaak geen rol speelt. Voor de vaststelling van de verantwoordelijkheid voor de behandeling van eisers asielverzoek dient in dit geval slechts te worden onderzocht of eiser het grondgebied van de lidstaten heeft verlaten, waardoor Frankrijk niet langer verantwoordelijk is.

Analoog aan rechtsoverweging 4 van de uitspraak van 1 maart 2016 van de Afdeling, is de rechtbank van oordeel dat verweerder gehouden is bewijsmiddelen en indirecte bewijzen, op grond waarvan kan worden aangenomen dat de vreemdeling het grondgebied van de lidstaten heeft verlaten, aan de Franse autoriteiten over te leggen bij het overnameverzoek, maar dat het in eerste instantie aan verweerder is te beoordelen

of van dergelijk bewijs sprake is. In zoverre komt de verzoekende lidstaat het oordeel toe over de bewijskracht van de ingebrachte bewijsmiddelen en indirecte bewijzen.

De rechtbank heeft reeds geoordeeld dat zonder nader onderzoek naar de authenticiteit van de overgelegde doktersverklaring en verkoopakte verweerder niet heeft kunnen concluderen dat eiser niet aannemelijk heeft gemaakt dat hij het grondgebied van de lidstaten heeft verlaten. De rechtbank constateert dat verweerder de doktersverklaring en de koopakte niet op authenticiteit heeft laten onderzoeken.

De rechtbank overweegt dat de doktersverklaring, waaruit kan blijken dat eiser op 23 januari 2014 een bezoek aan diens artspraktijk heeft gebracht in Iran, niet op verzoek van eiser is opgemaakt, maar kennelijk was gericht aan eisers werkgever. Nu een dergelijke doktersverklaring impliceert dat de arts eiser daarbij heeft gezien, vormt dit document, indien authentiek, een onderbouwing voor eisers stelling dat hij na zijn kortstondig verblijf in Frankrijk is teruggekeerd naar Iran. Met betrekking tot de koopakte is, ondanks de door verweerder opgemerkte bevreemdingwekkende passages hierin, niet bestreden dat de overgelegde verkoopakte is opgemaakt op 10 januari 2014 en dat deze mede is ondertekend door eiser. Nu deze verkoopakte niet kan zijn ondertekend voor de opmaak daarvan, zou dit betekenen dat – voor zover het een authentiek document betreft – eiser op of na 10 januari 2014 in Iran is geweest. Ten aanzien van de doktersverklaring en de koopakte kan verweerders motivering derhalve zijn conclusie, dat aan deze stukken geen bewijskracht toekomt, niet dragen.

De rechtbank neemt in aanmerking dat het geenszins onmogelijk is om de authenticiteit van de door eiser ingebrachte bewijsmiddelen nader te onderzoeken. Met eiser is de rechtbank van oordeel dat het, gelet op de samenwerkingsverplichting die volgt uit artikel 4 van de Definitierichtlijn, aan verweerder is om dergelijk onderzoek te (laten) uitvoeren, al dan niet door de originele documenten van eiser conform zijn aanbod te laten onderzoeken, of door bijvoorbeeld de contactgegevens en het registratienummer van de arts te verifiëren. Nu dergelijk nader onderzoek is uitgebleven blijft het standpunt van verweerder, dat eiser niet aan zijn bewijslast heeft voldaan en dat niet kan worden aangenomen dat hij na inreis in Frankrijk het grondgebied van de lidstaten heeft verlaten, onvoldoende gemotiveerd.

NOTEN

- bij HvJ conclusie AG SZPUNAR 8 september 2016 [Zaak C-133/15 Chavez-Vilchez](#)

Divorce of convenience? ([Leiden law blog](#))

- bij EHRM 23 april 2016 Kahn t. Duitsland:

EHRM – BESLISSING – 21 september 2016 – Khan t. Duitsland – [persbericht](#) – [beslissing](#) (niveau 1) Zaak geschrapt wegens toezegging van de Duitse autoriteiten dat het uitzettingsbevel waarover wordt geklaagd niet zal worden uitgevoerd. De zaak betreft het uitzettingsbevel jegens klager. (uit nieuwsbrief 2016, nr. 10) Khan v. Germany, Episode II: The Empire strikes out ([Strasbourg observers](#))

REGELGEVING EU

Terugkeer en overname: Raad neemt uniform Europees reisdocument aan ([Raad](#))

ONTWERP REGELGEVING EU

Brief in aanvulling op de [BNC-fiches](#) inzake wijziging Procedureverordening, Kwalificatieverordening, Opvangrichtlijn en EU-Hervestigingskader met een overzicht van de bepalingen in het nationale Vreemdelingenrecht die moeten worden gewijzigd ten gevolge van de huidige versie van deze EU-voorstellen ([Kamerstuk 22112 nr. 2208](#))

- **Opvang asielzoekers:** Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van normen voor de opvang van verzoekers om internationale bescherming (herschikking), 13.7.2016, [COM\(2016\) 465 final 2016/0222\(COD\)](#)
- **Kwalificatieverordening:** Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake normen voor de erkenning van onderdanen van derde landen of staatlozen als personen die internationale bescherming genieten, voor een uniforme status voor vluchtelingen of voor personen die in aanmerking komen voor subsidiaire bescherming, en voor de inhoud van de verleende bescherming, alsook tot wijziging van Richtlijn 2003/109/EG van de Raad van 25 november 2003 betreffende de status van langdurig ingezetene onderdanen van derde landen, [COM/2016/0466 final - 2016/0223 \(COD\)](#)
- **Procedureverordening:** Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een gemeenschappelijke procedure voor internationale bescherming in de Unie en tot intrekking van Richtlijn 2013/32/EU, 13.7.2016, [COM/2016/0467 final](#)
- **Actieplan integratie van derdelanders:** Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees economisch en sociaal comité en het Comité van de regio's, [COM\(2016\) 377](#)

OVERIG

- 1 Year of Relocation: See Facts and Figures ([EASO](#))
- Fact Check: Heeft de EU-Turkije deal het aantal migranten en grensdoden naar beneden gebracht? ([Verblijfblog](#))
- Mogen asielzoekers werken? ([verblijfblog](#))

Belastingen - algemeen

EHRM – ARREST – 6 oktober 2016 – K.S. en M.S. t. Duitsland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

- Zie onder [privacy en persoonsgegevens](#)

OVERIG

Tax increase on consumer goods - an effective nudging tool? ([ECLB](#))

Belastingen – accijns

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 27 oktober 2016 – Zaak C-126/15 – Commissie / Portugal – ECLI:EU:C:2016:822 – [conclusie](#)

Beperking van de verkooptermijn van sigarettenpakjes niet toelaatbaar

Richtlijn 2008/118/EG. In de onderhavige niet-nakomingsprocedure van de Europese Commissie tegen Portugal wordt de vraag opgeworpen of richtlijn 2008/118/EG zich verzet tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan de verkoop van pakjes sigaretten slechts is toegestaan gedurende een bepaalde termijn nadat zij in de handel zijn gebracht. Deze vraag is gerezen naar aanleiding van maatregelen die Portugal heeft getroffen tegen het zogenoemde “forestalling” van tabaksproducten. Hieronder wordt verstaan dat producenten direct voorafgaand aan een verhoging van de accijns op tabak excessieve hoeveelheden tabaksproducten tegen het oude belastingtarief uitslaan tot verbruik, om de feitelijke toepassing van het verhoogde belastingtarief te vertragen. Dergelijke praktijken leiden tot lagere inkomsten voor de fiscus, en de Commissie ontkent niet dat tegenmaatregelen van de lidstaten in beginsel toelaatbaar zijn. In het geval van de maatregelen van Portugal is echter naar haar mening het evenredigheidsbeginsel geschonden.

A-G: Doordat pakjes sigaretten die in een bepaald belastingjaar zijn uitgeslagen tot verbruik, na afloop van de in artikel 27 van de uitvoeringsverordening nr. 1295/2007 bepaalde termijn ook dan niet meer in de handel mogen worden gebracht of verkocht aan het publiek, wanneer het voor sigaretten geldende accijnstarief vanaf het op het betrokken belastingjaar volgende jaar niet wordt verhoogd, is de Portugese Republiek de krachtens artikel 9, eerste alinea, van richtlijn 2008/118/EG, en krachtens het evenredigheidsbeginsel op haar rustende verplichtingen niet nagekomen.

Belastingen – btw

HvJ – ARREST – 5 oktober 2016 – zaak C-412/15 – TMD – Duitsland –
ECLI:EU:C:2016:738 – [arrest](#)

Leveringen plasma voor geneesmiddelen en btw

Richtlijn 2006/112/EG. Deze zaak gaat over de vraag of de door TMD verrichte leveringen van plasma voor de vervaardiging van geneesmiddelen onderworpen zijn aan de btw.

Hof: Artikel 132, lid 1, onder d), van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat onder leveringen van menselijk bloed, waarvoor de lidstaten krachtens deze bepaling vrijstelling moeten verlenen, niet de leveringen van uit menselijk bloed gewonnen plasma vallen, wanneer dit plasma niet voor rechtstreeks therapeutisch gebruik maar uitsluitend voor de vervaardiging van geneesmiddelen is bestemd.

HvJ – ARREST – 5 oktober 2016 – Zaak C-576/15 – Maya Marinova ET –
Bulgarije – ECLI:EU:C:2016:740 – [arrest](#)

Naheffing btw na achterhouden leveringen door eenmanszaak in levensmiddelen

Richtlijn 2006/112/EG. Het betreft een geding tussen Maya Marinova ET, die een eenmanszaak in levensmiddelen heeft en de belastingdienst over een naheffingsaanslag in de btw en vertragingsrente. De Bulgaarse belastingdienst heeft vastgesteld dat Marinova de levering noch de wederverkoop van bepaalde goederen heeft geboekt, en heeft daaruit afgeleid dat deze onderneming deze leveringen en de ontvangsten uit de wederverkoop ervan heeft verborgen.

Hof: Artikel 2, lid 1, onder a), artikel 9, lid 1, artikel 14, lid 1, en de artikelen 73 en 273 van richtlijn 2006/112/EG, alsmede de beginselen van fiscale neutraliteit en evenredigheid staan niet in de weg aan een nationale regeling krachtens welke de belastingdienst, wanneer de aan een belastingplichtige geleverde goederen zich niet in zijn opslagplaats bevinden en de daarop betrekking hebbende belastingdocumenten niet in de boekhouding van deze belastingplichtige zijn ingeschreven, mag aannemen dat deze belastingplichtige naderhand deze goederen aan derden heeft wederverkocht, en de maatstaf van heffing van de verkoop van deze goederen overeenkomstig regels waarin de richtlijn niet voorziet, mag bepalen op grond van de feitelijke gegevens waarover hij beschikt. Het staat evenwel aan de verwijzende rechter om na te gaan of de bepalingen van deze nationale regeling niet verder gaan dan nodig is ter verzekering van de juiste heffing van de btw en ter voorkoming van fraude.

HvJ – ARREST – 12 oktober 2016 – Zaak C-340/15 – Nigl ea. – Oostenrijk –
ECLI:EU:C:2016:764 – [arrest](#)

Forfaitaire regeling voor landbouwproducten

Richtlijn 2006/112/EG. Zesde richtlijn 77/388/EEG. Het betreft een geding tussen de leden van de familie Nigl, verenigd in drie maatschappen die alle actief zijn in de wijnbouw, en de belastingdienst over de hoedanigheid van belastingplichtige voor de btw en de weigering om de gemeenschappelijke forfaitaire regeling voor landbouwproducenten op deze maatschappen toe te passen.

Hof: Artikel 4, lid 1 en lid 4, eerste alinea, van de Zesde richtlijn (77/388/EEG), en artikel 10 van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat maatschappen, die jegens hun leveranciers, jegens overheidsinstanties en tot op zekere hoogte jegens hun klanten als zodanig autonoom naar buiten treden, die elk een eigen product vervaardigen met gebruik van hoofdzakelijk hun eigen bedrijfsmiddelen, maar hun producten grotendeels onder een gemeenschappelijke merknaam in de handel brengen via een kapitaalvennootschap waarvan de aandelen in handen zijn van de maten van die maatschappen en van andere leden van de betrokken familie, moeten worden beschouwd als zelfstandige belastingplichtige ondernemingen voor de btw.

Artikel 25 van de Zesde richtlijn (77/388), zoals gewijzigd bij richtlijn 2004/66, en artikel 296 van richtlijn 2006/112 moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen de mogelijkheid om de toepassing van de gemeenschappelijke forfaitaire regeling voor landbouwproducenten die in die artikelen is neergelegd te weigeren in geval van maatschappen zoals in het hoofdgeding aan de orde, die worden beschouwd als zelfstandige, belastingplichtige ondernemingen voor de btw en met elkaar samenwerken, op grond dat een kapitaalvennootschap, een vereniging van personen bestaande uit de maten van deze maatschappen of een vereniging van personen bestaande uit deze kapitaalvennootschap en de maten van deze maatschappen vanwege de omvang of de rechtsvorm ervan niet in aanmerking komt voor deze regeling, zelfs niet als deze maatschappen geen deel uitmaken van een categorie producenten die van die forfaitaire regeling is uitgesloten, mits zij dankzij hun banden met deze vennootschap of een van die verenigingen materieel in staat zijn de administratieve lasten te dragen die de taken in verband met de toepassing van de normale of de vereenvoudigde regeling van de belasting over de toegevoegde waarde met zich brengen, hetgeen de verwijzende rechter heeft na te gaan.

Indien maatschappen als in het hoofdgeding in beginsel uitgesloten zijn van de gemeenschappelijke forfaitaire regeling voor landbouwproducenten, is deze uitsluiting van toepassing op de periode die voorafgaat aan de datum waarop de beoordeling is gedaan waarop zij berust, op voorwaarde dat deze beoordeling plaatsvindt vóór verstrijken van de verjaringstermijn voor het optreden van de belastingdienst en de gevolgen ervan niet terugwerken tot een datum die voorafgaat aan die waarop de feitelijke en juridische gegevens zijn opgekomen waarop de beoordeling berust.

Weigering btw-vrijstelling voor overbrenging auto van Duitsland naar Spanje uitsluitend omdat er geen identificatienummer is meegedeeld is niet in overeenstemming met de Zesde richtlijn

Zesde richtlijn (77/388/EEG). Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Plöckl en de belastingdienst, betreffende de weigering van deze dienst om vrijstelling van btw te verlenen voor de overbrenging van Duitsland naar Spanje van een voor de onderneming van Plöckl bestemd voertuig in 2006.

Hof: Artikel 22, lid 8, van de Zesde richtlijn (77/388/EEG) en artikel 28 quater, A, onder a), eerste alinea, en onder d), van deze richtlijn, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich ertegen verzetten dat de belastingdienst van de lidstaat van oorsprong weigert vrijstelling van btw te verlenen voor een intracommunautaire overbrenging op grond dat de belastingplichtige geen door de lidstaat van bestemming toegekend identificatienummer betreffende deze belasting heeft meegedeeld, wanneer er geen serieuze aanwijzingen zijn van fraude, het goed naar een andere lidstaat is overgebracht en de andere vrijstellingsvoorwaarden eveneens zijn vervuld.

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 6 oktober 2016 – Zaak C-274/15 –
Commissie/Luxemburg – ECLI:EU:C:2016:750 – [conclusie](#)

Niet nakoming Luxemburg bij btw-vrijstelling voor zelfstandige groeperingen en omzetting richtlijn 2006/112/EG

Richtlijn 2006/112/EG. In de onderhavige zaak moet worden beoordeeld of Luxemburg de mededinging heeft verstoord doordat het bij de omzetting van deze vrijstelling en andere relevante bepalingen van het btw-recht van de Unie te ver is gegaan in het streven tegemoet te komen aan de economische belangen van zijn ondernemingen.

A-G: Door bepalingen vast te stellen en te handhaven die diensten van zelfstandige groeperingen van personen aan hun leden ook van de btw vrijgesteld indien zij niet direct nodig waren voor de uitoefening van een activiteit van de leden welke was vrijgesteld of waarvoor zij niet belastingplichtig waren, is Luxemburg de krachtens artikel 2, lid 1, onder c), en artikel 132, lid 1, onder f), van richtlijn 2006/112/EG op hem rustende verplichtingen niet nagekomen. Door bepalingen vast te stellen en te handhaven die een lid in de zin van artikel 132, lid 1, onder f), van richtlijn 2006/112/EG recht op aftrek van voorbelasting verleenden voor inputprestaties die niet aan hemzelf, maar aan de groepering waren geleverd, is Luxemburg de krachtens artikel 168, onder a), van die richtlijn op hem rustende verplichtingen niet nagekomen. Door een bestuurlijke praktijk te hanteren die de facturering van kosten aan de groepering vanuit btw-oogpunt niet relevant achtte in het geval van de aankoop van goederen en diensten door een op eigen naam en voor rekening van de groepering handelend lid in de zin van artikel 132, lid 1, onder f), van richtlijn 2006/112/EG, is Luxemburg de krachtens artikel 14, lid 2, onder c), en artikel 28 van die richtlijn op hem rustende verplichtingen niet nagekomen. Het beroep wordt voor het overige verworpen.

HvJ – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – 20 oktober 2016 – Zaak C-573/15 –
Oxycure Belgium – België – ECLI:EU:C:2016:792 – [conclusie](#)

Btw-tarief voor de verkoop/verhuur van zuurstofconcentratoren en toebehoren voor zuurstofbehandeling

Richtlijn 2006/112/EG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen België en Oxycure over de onderwerping aan de btw van de verkoop en/of de verhuur van zuurstofconcentratoren en toebehoren voor zuurstofbehandeling.

A-G: Artikel 98, leden 1 en 2, van richtlijn 2006/112/EG en de punten 3 en 4 van bijlage III bij die richtlijn verzetten zich niet tegen een nationale bepaling volgens welke een verlaagd tarief van de btw niet van toepassing is op de levering en/of de verhuur van zuurstofconcentratoren, aangezien die apparaten noch farmaceutische producten in de zin van punt 3 van bijlage III bij de gewijzigde richtlijn 2006/112 zijn noch voor uitsluitend gebruik door gehandicapten in de zin van punt 4 van die bijlage bestemd zijn, hetgeen de verwijzende rechter dient na te gaan.

Het beginsel van fiscale neutraliteit kan niet aldus worden uitgelegd dat afbreuk kan worden gedaan aan de respectieve werkingsfeer van de in de punten 3 en 4 van bijlage III bij de gewijzigde richtlijn 2006/112 opgesomde categorieën door te voorzien in een verlaagd tarief van de belasting over de toegevoegde waarde voor de levering en/of de verhuur van hulpmiddelen die niet voldoen aan de in die punten vastgestelde definities.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – 16 juni 2016 – [Zaak C-499/16 – AZ](#)

Btw-tarief voor banketbakkerswaren; GN code en Poolse classificatiesysteem; houdbaarheidsdatum

Richtlijn 2006/112/EG. Verordening (EG) nr. 178/2002. Verzoekster produceert banketbakkerswaren. Zij past hierop het nationale btw-tarief van 23% toe. Verzoekster verzoekt om toepassing in de toekomst van het verlaagde tarief (8%) voor leveringen op GNpost 1905 90 60 (onder meer 'verse banketbakkerswaren en gebak'), met name voor die waren waarvan de houdbaarheidsdatum de 45 dagen overschrijdt. In de Poolse belastingwet is een wijziging doorgevoerd waarbij goederen met een datum van minimale houdbaarheid of uiterste gebruiksdatum die langer is dan 14 respectievelijk 45 dagen worden belast met 23% btw. Verzoekster stelt dat dit in strijd is met EU-recht. Het GN-stelsel (evenmin als het Poolse classificatiesysteem) maakt geen onderscheid naar houdbaarheidsdatum van producten. De verwijzende rechter (stelt uit jurisprudentie van het HvJEU vast dat selectieve toepassing van een verlaagd tarief mogelijk is mits daarbij het beginsel van fiscale neutraliteit in acht wordt genomen en geen concurrentievervalsing optreedt. Als een verlaagd tarief wordt ingevoerd dan moet zijn voldaan aan die voorwaarden (ter voorkoming van misbruik/fraude). De tussen producten bestaande concurrentie is niet een zelfstandige voorwaarde voor schending van het neutraliteitsbeginsel. Om een juiste omschrijving van de goederen die voor het verlaagde tarief in aanmerking komen te omschrijven mag een lidstaat gebruik maken van de GN, maar het gebruik van het Poolse classificatiesysteem is dus toegestaan. De rechter vraagt zich echter af of het uiterste gebruik-criterium voldoende is om de goederen van elkaar te onderscheiden.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-94/09 CIE/FRA; C-259/10 en C-260/10 The Rank Group;

NOTEN

- **bij conclusie HvJ 22 september 2016 [Zaak C-471/15 Sjelle Autogenbrug](#)**
Sjelle Autogenbrug, second hand goods. A core tutorial on the VAT mechanism and how in law, all is connected. ([GAVL](#))
- **bij HvJ 26 mei 2016 [Zaak C-607/14 Bookit](#)**
Mr. G.J. van Bruggen en S. Tarin LLM, Twee dienstverrichters, één samengestelde prestatie?, in: [Btw-brief, 2016, nr 10](#)
- **bij HvJ 16 juni 2016 [Zaak C-229/15 Mateusiak](#)**
Drs. Paul Tielemans, Beëindigen van de onderneming: niet (meer) herzien, maar toch heffen, in: [Btw brief 216, nr. 10](#)
Mw. mr. K. Sinnige, Btw-heffing bij bedrijfsbeëindiging, dat zou een stuk sympathieker kunnen, in: [Btw-Bulletin 2016, nr. 10](#)

LITERATUUR

Henk Hop en Paul Bakker, Eindelijk overeenstemming over richtlijn voor btw-behandeling vouchers, in: [Btw-bulletin 2016, nr. 10](#)

OVERIG

De bewijslast bij het btw-nultarief is geen lachertje ([Jaeger advocaten](#))

Belastingen – douane en tariefindeling (B- Fi)

EHRM – ARREST – 4 oktober 2016 – Zaja t. Kroatië – [persbericht](#) – [arrest](#)
(niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004JUD003746209

Artikel 7 EVRM. De zaak gaat over de bestuursrechtelijke overtreding van verzoeker wegens het invoeren van een auto in Kroatië zonder daarvoor douanerechten te betalen.

HvJ – CONCLUSIE A-G WAHL – 26 oktober 2016 – Zaak C-679/15 – Ultra-Brag – ECLI:EU:C:2016:807 – [conclusie](#)

In hoeverre is een werkgever schuldenaar van een douaneschuld die is ontstaan doordat een van zijn werknemers bij de uitoefening van de hem opgedragen taken de douaneverplichtingen niet is nagekomen?

Verordening (EEG) nr. 2913/92 (CDW). Het verzoek om een prejudiciële beslissing draait om de juiste uitlegging van de term „schuldenaar”, en, meer bepaald, om de voorwaarden waaronder een rechtspersoon aansprakelijk is voor het gedrag van zijn werknemers. Eveneens wenst de verwijzende rechter te vernemen of „manifeste nalatigheid” zich ook uitstrekt tot mogelijke nalatigheid van een werknemer.

A-G: Artikel 202, lid 3, eerste streepje, van verordening (EEG) nr. 2913/92 moet aldus worden opgevat dat een rechtspersoon douaneschuldenaar in de zin van die bepaling wordt indien een van zijn werknemers, die niet zijn wettelijke vertegenwoordiger is, in het kader van de uitoefening van de hem opgedragen taken en/of zijn bevoegdheden goederen op onregelmatige wijze heeft binnengebracht in het douanegebied van de Unie.

Artikel 202, lid 3, tweede streepje, van verordening (EEG) nr. 2913/92 moet aldus worden uitgelegd dat een rechtspersoon douaneschuldenaar in de zin van die bepaling wordt wanneer een van zijn werknemers, die niet zijn wettelijke vertegenwoordiger is, in het kader van de uitoefening van de hem opgedragen taken en/of zijn bevoegdheden heeft deelgenomen aan het op onregelmatige wijze binnenbrengen van goederen in het douanegebied van de Unie, mits de werkgever wist of redelijkerwijze had moeten weten dat het binnenbrengen op onregelmatige wijze geschiedde, wat moet worden beoordeeld uitgaande van de met de zaak belaste werknemer. Artikel 212 bis van verordening (EEG) nr. 2913/92 moet aldus worden uitgelegd dat bij de beoordeling of het gedrag van de „belanghebbende” (rechts)persoon van frauduleus handelen of van manifeste nalatigheid getuigt, niet alleen moet worden uitgegaan van de onderneming zelf of van haar wettelijke vertegenwoordigers, maar ook van elke in het kader van de uitoefening van de hem opgedragen taken en/of zijn bevoegdheden handelende werknemer.

NOOT – bij HvJ 2 juni 2016 [Zaak C-226/14, Eurogate](#)

Raoul Ramautarsing en Maikel van der Knaap, Invoerbw en Eurogate, in: [Btw-bulletin 2016, nr 10](#)

LITERATUUR

Mr. A. Wolkers en mr. E.H. Mennes, Douaneschuld, zekerheidsstelling en terugbetalingsmogelijkheden per 1 mei 2016, in: [Btw-bulletin 2016, nr. 10](#)

Belastingen – vennootschappen en vrijheid van vestiging (Fi)

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 26 oktober 2016 – Zaak C-448/15 – Wereldhave Belgium e.a. – België – ECLI:EU:C:2016:808 – [conclusie](#)

Dividenduitkeringen dochtermaatschappij belast met bronheffing die wordt geïnd door buitenlandse belastingautoriteiten

Richtlijn 90/435/EEG. In deze zaak krijgt het Hof wederom de gelegenheid om zich te buigen over een situatie waarin dividenduitkeringen door een (in dit geval Belgische) dochteronderneming aan haar (Nederlandse) moedermaatschappij worden belast met een bronheffing die wordt geïnd door de Belgische belastingautoriteiten. De eerste prejudiciële vraag van de verwijzende rechter heeft betrekking op de uitlegging van richtlijn 90/435/EEG. Gezien de bijzondere status van de Nederlandse moedermaatschappij moet allereerst de vraag worden beantwoord of zij valt onder de „vennootschappen in een lidstaat” waarop deze richtlijn van toepassing is (artikel 2). Als het antwoord hierop bevestigend luidt, dan rijst de vraag of de bronheffing verenigbaar is met artikel 5 van richtlijn 90/435 dat de door een dochteronderneming aan de moedermaatschappij uitgekeerde winst in principe vrijstelt van een dergelijke bronheffing.

A-G: De tweede prejudiciële vraag van het hof van beroep Brussel niet-ontvankelijk te verklaren en de eerste vraag als volgt te beantwoorden: Richtlijn 90/435/EEG is niet van toepassing op een geding over de bronheffing die in België wordt toegepast op de door een dochteronderneming aan haar moedermaatschappij uitgekeerde winsten, als deze laatste een Nederlandse collectieve beleggingsinstelling is waarvoor het nultarief geldt in de vennootschapsbelasting.

HvJ – CONCLUSIE A-G WATHELET – 26 oktober 2016 – Zaak C-14/16 – Euro Park Service – Frankrijk – ECLI:EU:C:2016:806 – [conclusie](#)

Franse voorwaarde van voorafgaande goedkeuring voor inbreng in buitenlandse rechtspersonen en niet op de inbreng in binnenlandse rechtspersonen in strijd met EU-recht

Richtlijn 90/434/EEG. Artikel 49 VWEU. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen de vennootschap naar Luxemburgs recht Euro Park Service, rechtsopvolgster van de Franse vennootschap SCI Cairnbulg Nanteuil, en de Franse belastingdienst over de aanvullende vennootschapsbelasting, de aanvullende bijdrage aan die belasting en de geldboetes die haar zijn opgelegd. Volgens de belastingdienst zijn die belastingen en geldboetes het gevolg van het feit dat, enerzijds, SCI Cairnbulg Nanteuil niet had verzocht om de door het Franse recht voorgeschreven ministeriële goedkeuring voor de inbreng in een buitenlandse vennootschap en, anderzijds, deze goedkeuring haar hoe dan ook niet zou zijn verstrekt omdat haar ontbinding niet werd

gerechtvaardigd door zakelijke overwegingen, maar belastingfraude of -ontwijking nastreefde.

De verwijzende rechter is van oordeel dat, om het geding te beslechten, met name moet worden nagegaan of artikel 49 VWEU zich verzet tegen een nationale wettelijke regeling die, met het doel belastingfraude of -ontwijking te bestrijden, het gebruik van de gemeenschappelijke fiscale regeling voor fusies en gelijkgestelde transacties stelselmatig alleen ten aanzien van de inbreng in buitenlandse rechtspersonen afhankelijk stelt van de voorwaarde dat vooraf goedkeuring is verleend.

A-G: geeft het hof in overweging de tweede prejudiciële vraag als volgt te beantwoorden: Artikel 49 VWEU en artikel 11, lid 1, onder a), van richtlijn 90/434/EEG staan in de weg aan een nationale wettelijke regeling die, met het doel belastingfraude of -ontwijking te bestrijden, het gebruik van de gemeenschappelijke fiscale regeling voor fusies en gelijkgestelde transacties afhankelijk stelt van een procedure van voorafgaande goedkeuring, die alleen van toepassing is op de inbreng in buitenlandse rechtspersonen en niet op de inbreng in binnenlandse rechtspersonen, en de belastingplichtige stelselmatig ertoe verplicht de echtheid en het eerlijke karakter van een transactie aan te tonen, zelfs wanneer er niet de minste aanwijzing voor belastingfraude of -ontwijking is.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 8 juli 2016 – [Zaak C-504/16 – Deister Holding](#)

Misbruikconstructie

Richtlijn 90/435/EEG (moeder-dochterrichtlijn). Artikelen 49 en 54 VWEU. Verzoeksters rechtsvoorganger was een in NL gevestigde kapitaalvennootschap met één in Duitsland wonende aandeelhouder. Zij had sinds 2004 een deelneming (eerst 26,5%, later 34,54%) in het in Duitsland gevestigde Deister elektronik, een onderdeel van de Deistergroep. Deze groep bestaat uit diverse binnen- en buitenlandse vennootschappen actief op het gebied van elektronische veiligheidssystemen. Het kantoor van de rechtsvoorganger (in het litigieuze jaar 2007) is gevestigd in NL; er zijn twee medewerkers. Zij heeft naast participatie in Deister ook belangen in kapitaalvennootschappen in andere (niet-)EU-landen, en verstrekt leningen aan andere ondernemingen binnen het concern. De hieruit ontvangen rente is echter minder dan 10% van haar bruto-inkomsten. Verzoekster heeft aangegeven dat deze constructie is ingegeven door organisatorische en bedrijfseconomische motieven, zoals boeken van verliezen in NL, aantrekken kapitaal. Deister GmbH doet in november 2007 een winstuitkering aan de rechtsvoorganger van € 322.999,76, Zij houdt daarop bronbelasting + de Duitse solidariteitsheffing in en draagt in totaal € 68.152.95 af aan het belastingkantoor in Hannover. De rechtsvoorganger vraagt vervolgens teruggaaf van dat bedrag, hetgeen wordt geweigerd. De verwijzende rechter stelt vast dat verweerster (belastingdienst) de teruggaaf weigert op grond van een artikel in de Duitse inkomstenbelastingwet waarin is aangegeven op welke gronden teruggaaf geweigerd kan worden. De rechter twijfelt of die bepaling verenigbaar is met EU-recht gezien de daaruit voortvloeiende ongelijke behandeling bij uitkering dividend. De vraag is dus of die beperking gerechtvaardigd is. Het gaat in deze zaak (evenals in de Deense zaken C-115/16 enz) in feite om de vraag of sprake is van een 'misbruikconstructie'.

EVA-Hof – PREJUDICIËLE VERWIJZING – Noorwegen – [Zaak E-15/16 – Yara International](#)

Noorse belastingwet staat geen aftrek toe voor groepsbijdragen door een in Noorwegen belastingplichtige onderneming aan een bedrijf dat in Noorwegen niet belastingplichtig is

EER-overeenkomst artikel 31/34 (vrije vestiging). De dienst heeft geweigerd belastingvermindering toe te staan aan verzoekster voor haar groepsbijdrage aan haar Litouwse dochter. De Noorse belastingwet staat geen aftrek toe voor groepsbijdragen door een in Noorwegen belastingplichtige onderneming aan een bedrijf dat in Noorwegen niet belastingplichtig is. De vraag is of deze regelgeving verenigbaar is met de EER-regels. Bij de behandeling van de zaak voor de verwijzende rechter blijkt dat partijen het eens zijn dat de Noorse regelgeving een beperking van de vrijheid van vestiging inhoudt en ook dat dit gerechtvaardigd wordt door de noodzaak van een evenwichtige belastingheffing door de lidstaat en het voorkomen van belastingontwijking. Maar verzoekster vindt dat de maatregelen verder gaan dan nodig en dat een uitzondering gemaakt moet worden in gevallen als het verlies van een dochteronderneming. De rechter verwijst zowel naar het Marks&Spencer-arrest als naar Oy AA maar partijen zijn het niet eens over de gevolgen van die arresten voor de onderhavige zaak. Aangehaalde jurisprudentie: C-446/03 Marks & Spencer; C-231/05 Oy AA;

ONTWERP REGELGEVING EU

- Proposal for a council directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB), 25.10.2016, [COM\(2016\) 683 final](#)
- Proposal for a council directive on a on a Common Corporate Tax Base, 25.10.2016, [COM\(2016\) 685 final](#)
- Proposal for a council directive on Double Taxation Dispute Resolution Mechanisms in the European Union, [COM\(2016\) 686 final](#)

Beroepskwalificaties

REGELGEVING NL

- **Algemeen besluit erkenning EU-beroepskwalificaties:** Besluit van 27 september 2016 tot vaststelling van het Algemeen besluit erkenning EU-beroepskwalificaties in verband met de implementatie van Richtlijn 2013/55/EU van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 20 november 2013 tot wijziging van Richtlijn 2005/36/EG betreffende de erkenning van beroepskwalificaties en Verordening (EU) nr. 1024/2012 betreffende de administratieve samenwerking via het Informatiesysteem interne markt («de IMI-verordening») en de uitvoering van Uitvoeringsverordening (EU) 2015/983 van de Commissie van 24 juni 2015 betreffende de procedure voor de afgifte van de Europese beroepskaart en de toepassing van het waarschuwingsmechanisme overeenkomstig Richtlijn 2005/36/EG van het Europees Parlement en de Raad alsmede tot wijziging van enkele besluiten (), *Stb. 2016, nr. 354*

- **Regeling erkenning EU-beroepskwalificaties:** Regeling van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 26 september 2016, 2016-0000203757, tot wijziging van de Arbeidsomstandighedenregeling vanwege de wijziging van de Algemene wet erkenning EU-beroepskwalificaties in verband met de implementatie van de herziene richtlijn 2013/55/EU betreffende de erkenning van beroepskwalificaties (Strct. 2016, nr. 51840)

Consumentenrecht en oneerlijke handelspraktijken(C - S)

HvJ – ARREST – 26 oktober 2016 – Zaak C-611/14 – Canal Digital Danmark – Denemarken – ECLI:EU:C:2016:800 – [arrest](#)

Prijswaergave in reclamecampagne van een abonnement voor televisieprogrammapakketten

Richtlijn 2005/29/EG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een strafzaak tegen Canal Digital Danmark A/S betreffende de door deze onderneming toegepaste praktijken op het gebied van de verkoop van abonnementen voor televisieprogrammapakketten. De prijs van de abonnementen bestond deels uit een maandelijkse prijs en deels uit een halfjaarlijkse prijs van ongeveer 52,30 EUR voor een „card service“.

Hof: Artikel 7, leden 1 en 3, van richtlijn 2005/29/EG moet aldus worden uitgelegd dat bij de beoordeling of een handelspraktijk als een misleidende omissie moet worden beschouwd, rekening dient te worden gehouden met de context waarin die praktijk plaatsvindt, met name de beperkingen die eigen zijn aan het voor de handelspraktijk gebruikte communicatiemedium, de beperkingen qua ruimte of tijd die dat medium meebrengt alsook maatregelen die de handelaar genomen heeft om de informatie langs andere wegen ter beschikking van de consument te stellen, ook al blijkt dat vereiste niet uitdrukkelijk uit de bewoordingen van de betrokken nationale regeling. Artikel 6, lid 1, van richtlijn 2005/29 moet aldus worden uitgelegd dat een handelspraktijk waarbij de prijs van een product in meerdere componenten wordt opgesplitst en één daarvan op de voorgrond wordt geplaatst, als misleidend moet worden beschouwd, aangezien die praktijk bij de gemiddelde consument de onjuiste indruk kan wekken dat hem een voordelige prijs wordt aangeboden en hem er voorts toe kan brengen een besluit over een transactie te nemen dat hij anders niet had genomen. Het is de taak van de verwijzende rechter om dit te beoordelen, rekening houdend met alle relevante omstandigheden van het hoofdgeding. Beperkingen qua tijd die bepaalde communicatiemedia, zoals televisiereclame, kunnen meebrengen, kunnen echter niet in aanmerking worden genomen bij de beoordeling of een handelspraktijk misleidend is in de zin van artikel 6, lid 1, van die richtlijn. Artikel 7 van richtlijn 2005/29 moet aldus worden uitgelegd dat de praktijk waarbij een handelaar ervoor heeft gekozen om de prijs van een abonnement aldus vast te stellen dat de consument zowel maandelijkse kosten als halfjaarlijkse kosten dient te betalen en waarbij, bij de marketing van het product, de maandelijkse prijs bijzonder in het oog springt, terwijl de zesmaandelijkse kosten volledig worden weggelaten of alleen worden gegeven op een minder in het oog

springende wijze, als een misleidende omissie moet worden beschouwd wanneer een dergelijke weglating de consument ertoe brengt een besluit over een transactie te nemen houdend met de beperkingen die eigen zijn aan het gebruikte communicatiemedium, de aard en de kenmerken van het product alsook met maatregelen die de handelaar daadwerkelijk genomen heeft om de essentiële informatie over het product langs andere wegen ter beschikking van de consument te stellen. Artikel 7, lid 4, van richtlijn 2005/29 moet aldus worden uitgelegd dat het een uitputtende opsomming bevat van de essentiële informatie die in een uitnodiging tot aankoop moet worden verstrekt. Het is de taak van de nationale rechter om te beoordelen of de betrokken handelaar heeft voldaan aan zijn informatieplicht, rekening houdend met de aard en de kenmerken van het product, maar ook met het voor de uitnodiging tot aankoop gebruikte communicatiemedium en de bijkomende informatie die die handelaar eventueel heeft verstrekt. Ook wanneer een handelaar in een uitnodiging tot aankoop alle in artikel 7, lid 4, van die richtlijn vermelde informatie verstrekt, sluit zulks niet uit dat die uitnodiging als een misleidende handelspraktijk in de zin van artikel 6, lid 1, of artikel 7, lid 2, van de richtlijn kan worden aangemerkt. dat hij anders niet had genomen. Het staat aan de verwijzende rechter om dit te beoordelen, rekening

HvJ EU: Halfjaarlijkse abonnementsprijs voor decodeerkaart niet (duidelijk) vermelden is een oneerlijke handelspraktijk ([IE-forum](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – 19 oktober 2016 – Zaak C-562/15 – Carrefour Hypermarchés – Frankrijk – ECLI:EU:C:2016:781 – [conclusie](#)

Vergelijkende reclame door hypermarché Carrefour geoorloofd?

Richtlijn 2006/114/EG. Richtlijn 2005/29/EG. Voorwerp van het geding is een reclamecampagne die Carrefour in 2012 is gestart, waarbij de prijzen van producten van grote merken in de winkels van Carrefour werden vergeleken met die in de winkels van concurrenten, waaronder die van Intermarché. ITM voert met name aan dat Carrefour de nationale bepalingen inzake de neutraliteit en de objectiviteit van vergelijkende-reclamecampagnes niet heeft nageleefd door prijzen in de *hypermarkten* van Carrefour te vergelijken met die in de *supermarkten* van Intermarché, zonder daarbij het publiek te informeren over de criteria voor de keuze van de winkels en over het verschil in type van de vergeleken verkooppunten. De verwijzende rechter wenst te vernemen of een vergelijking van de prijzen van door winkelbedrijven verkochte producten volgens artikel 4, onder a) en c), van richtlijn 2006/114 slechts geoorloofd is als de producten worden verkocht in winkels van hetzelfde type of van dezelfde omvang. Bovendien vraagt hij het Hof of de omstandigheid dat de winkels waarvan de prijzen worden vergeleken in omvang en type van elkaar verschillen, essentiële informatie is in de zin van artikel 7 van richtlijn 2005/29/EG en, zo ja, in welke mate die informatie aan de consumenten moet worden meegedeeld. In dit opzicht stelt deze zaak ook de wisselwerking tussen richtlijn 2006/114 en richtlijn 2005/29 aan de orde.

A-G: Artikel 4, onder a) en c), van richtlijn 2006/114/EG staat eraan in de weg dat een adverteerder prijzen vergelijkt in winkels die qua type of omvang van elkaar verschillen,

terwijl de adverteerder en de concurrent deel uitmaken van winkelbedrijven die beide over winkels van eenzelfde of gelijksoortig type of omvang beschikken,

- indien wordt vastgesteld dat, een aanzienlijk aantal consumenten tot wie deze reclame zich richt, een besluit over een transactie kan nemen in de onjuiste overtuiging dat alle winkels van die winkelketens in aanmerking zijn genomen bij de berekening van het algemene prijsniveau en van het bedrag van de besparingen dat de reclame vermeldt, en dat zij derhalve besparingen tot het in de reclame vermelde bedrag zullen realiseren door hun gangbare consumptiegoederen geregeld in de winkels van de adverteerder te kopen in plaats van in die van de concurrent, of*
- indien de keuze van de winkels voor de vergelijking tot gevolg heeft dat op kunstmatige wijze een prijsverschil tussen adverteerder en concurrent ontstaat of wordt vergroot.*

De omstandigheid dat de winkels waarvan prijzen in een vergelijkende reclame worden vergeleken, qua omvang en type van elkaar verschillen, kan essentiële informatie zijn in de zin van artikel 7 van richtlijn 2005/29/EG, indien de adverteerder prijzen vergelijkt in winkels die qua type of omvang van elkaar verschillen, terwijl de adverteerder en de concurrent deel uitmaken van winkelbedrijven die beide over winkels beschikken van eenzelfde of gelijksoortig type of omvang, en de keuze van de winkels voor de vergelijking tot gevolg heeft dat op kunstmatige wijze een prijsverschil tussen adverteerder en concurrent ontstaat of wordt vergroot.

Indien een adverteerder prijzen vergelijkt in winkels die qua type of omvang van elkaar verschillen, terwijl de adverteerder en de concurrent deel uitmaken van winkelbedrijven die beide over winkels beschikken van eenzelfde of gelijksoortig type of omvang, en de nationale rechter vaststelt dat het verschil in type en omvang van de winkels essentiële informatie in de zin van artikel 7 van richtlijn 2005/29 is, moet die informatie in de reclameboodschap zelf worden opgenomen.

Comparing prices in hyper- and supermarkets - AG Saugmandsgaard Øe in Carrefour Hypermarchés (C-562/12) ([ECLB](#))

Conclusie AG: Misleidende reclame moet aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat adverteerder prijzen vergelijkt in winkels die qua type verschillen ([IE-forum](#))

Detentie (omstandigheden) en politieonderzoek (B – S)

EHRM – ARREST – 4 oktober 2016 – Yaroslav Belousov t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004JUD000265313

Rechten van een demonstrant geschonden, wegens ongerechtvaardigd verblijf in voorarrest, mensonterende omstandigheden tijdens het proces en het vervoer, verblijf in een glazen cabine tijdens het proces en de disproportionele strafsanctie

Artikel 3 EVRM. De zaak betreft de vervolging en veroordeling tot een gevangenisstraf van twee jaren en drie maanden voor het deelnemen aan een protest waarbij leuzen werden gezongen en een klein object richting de politie werd gegooid. Het hof stelt vast dat klager onmenselijk is behandeld door een gedeelte van het proces in een overvolle glazen cabine te zijn vastgehouden en gedurende de transfer tussen de gevangenis en rechtbank, maar niet tijdens zijn verblijf in voorarrest of als gevolg van het niet voorzien van medische hulp. Het hof stelt voorst vast dat klager de mogelijkheid om deel te nemen aan het proces is beperkt doordat hij deels werd vastgehouden in een glazen cabine en dat hij daardoor werd verhinderd vertrouwelijk te communiceren met zijn advocaat. Dit werd bovendien niet gerechtvaardigd door een bijzonder gevaar voor de veiligheid en was opgelegd bij wijze van routine in plaats van op basis van een bijzondere noodzaak. Daarbij was het voorarrest, gelet op de ernst van het feit en nu het voorarrest van klager en zijn medeverdachten collectief is bevolen, ongerechtvaardigd. In het algemeen, merkt het hof op dat klagers rol in het protest niet van beduidende betekenis is geweest, dat de reactie van de autoriteiten kennelijk onevenredig was en dat dit een afschrikwekkend effect zal hebben op mogelijk toekomstige protesten door zowel klager als het grote publiek. Het hof stelt schendingen van de artikelen 3, 5, 6 en 11 van het Verdrag vast.

The Role of Human Dignity in ECHR Case-Law ([ECHRblog](#))

EHRM – ARREST – 11 oktober 2016 – Kasparov t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ECLI:CE:ECHR:2016:1011JUD005365907

– [Zie onder: vrijheid van vereniging](#)

EHRM – ARREST – 18 oktober 2016 – G.U. t. Turkije – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)

ECLI:CE:ECHR:2016:1018JUD001614310

Seksueel misbruik in familierelatie

Artikel 3 EVRM. Artikel 8 EVRM. De zaak betreft een klacht van een jonge vrouw, die destijds nog minderjarig was, dat ze was verkracht en seksueel misbruikt door haar stiefvader, destijds 62 jaar oud.

Zonder een oordeel te geven over de strafrechtelijke schuldvraag van de stiefvader, oordeelt het Hof dat de verantwoordelijke autoriteiten hebben gefaald te onderzoeken wat de mogelijkheden waren om een omgeving te creëren die recht deed aan de omstandigheden, niet de bijzondere kwetsbaarheid van klaagster in ogenschouw genomen of de bijzondere psychologische factoren die een rol spelen bij de verkrachting van minderjarigen in een familierelatie. Het Hof oordeelt dat er een schending is van artikel 3 en 8 EVRM.

EHRM – ARREST – 20 oktober 2016 – Mursic t. Kroatië – Grote Kamer –
[persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1)
ECLI:CE:ECHR:2016:1020JUD000733413

Artikel 3 EVRM vereist drie vierkante meter celruimte

Het hof neemt schending van artikel 3 aan in een zaak waarin centraal staat de vraag hoeveel celruimte een gedetineerde moet hebben. Het hof bevestigt dat in een cel met meerdere personen, het minimum per persoon 3 vierkante meter is. Is de ruimte minder, dan ontstaat een sterk doch weerlegbaar vermoeden dat artikel 3 is geschonden. Die weerlegging kan volgen uit de korte duur van de inbreuk en de andere mogelijkheden in een gevangenis (bewegingsvrijheid/faciliteiten). Een periode van 27 dagen leidt in dit geval wel tot schending.

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – ARREST – 14 juni 2016 – Merabishvili t. Georgië – [persbericht verwijzing 18.10.2016](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:0614JUD007250813

Voorarrest van een voormalig premier van Georgië

Artikel 5 EVRM. De zaak betreft het voorarrest van een voormalig premier van Georgië. Hij is in 2013 opgepakt op verdenking van onder meer het kopen van stemmen en verduistering. Het Hof oordeelt dat er sprake is van een schending van artikel 5 EVRM bij de toetsing van het voorarrest op 25 september 2013 en een schending van artikel 18 EVRM wegens het feit dat het voorarrest van klager door het Openbaar Ministerie ook is gebruikt om invloed uit te oefenen in een ander, niet aan de zaak gerelateerd onderzoek, namelijk de dood van de voormalig premier, Zurab Zhvania en om een onderzoek te starten naar de financiële activiteiten van de voormalig president van Georgië.

NOOT – bij arrest EHRM 6 september 2016 [W.D. t. België](#)

Too little, too late? The ECtHR's pilot judgment on the Belgian internment policy ([Strasbourg observers](#))

Diensten, elektronische communicatiediensten en nutsvoorzieningen (B)

HvJ – ARREST – 13 oktober 2016 – Zaak C-231/15 – Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej – Polen – ECLI:EU:C:2016:769 – [arrest](#)

Afgiftetarieven mobiele telefoonnetwerk

Richtlijn 2002/21/EG. Het betreft een geding de voorzitter van de dienst voor elektronische communicatie en Petrotel enerzijds, en Polkomtelt anderzijds, betreffende een beslissing van de voorzitter van de UKE in het kader van een geding tussen die twee ondernemingen betreffende de afgiftetarieven die Polkomtelt op haar mobiele telefonienetwerk toepast.

Hof: Artikel 4, lid 1, eerste alinea, eerste en derde volzin, en tweede alinea, van richtlijn 2002/21/EG (kaderrichtlijn), gelezen in samenhang met artikel 47 HVEU, moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechter die een beroep tegen een beslissing van de nationale regelgevende instantie behandelt, die beslissing met terugwerkende kracht nietig moet kunnen verklaren, als hij van oordeel is dat dit noodzakelijk is om een doeltreffende bescherming te verzekeren van de rechten van de onderneming die het beroep heeft ingesteld.

HvJ – ARREST – 19 oktober 2016 – Zaak C-424/15 – Ormaetxea Garai en Lorenzo Almendros – ECLI:EU:C:2016:780 – [arrest](#)

Ontslag voorzitter en bestuurslid nationale regelgevende instantie en oprichting multisectoraal regelgevend lichaam

Richtlijn 2002/21/EG. Ormaetxea Garai en Lorenzo Almendros komen op tegen de koninklijke besluiten waarbij hun mandaat van respectievelijk bestuurslid en voorzitter van de CMT is beëindigd. Ter ondersteuning van hun beroep voeren zij aan dat hun ontslag inbreuk maakt op artikel 3, lid 3 bis, van de kaderrichtlijn, omdat met die koninklijke besluiten vóór het verstrijken van hun ambtstermijn een einde is gemaakt aan hun functie zonder dat er sprake is van een wettige ontslaggrond, aangezien die gronden limitatief zijn vastgesteld in het nationale recht. Voorts wijzen zij erop dat de vaststelling van die koninklijke besluiten niet is voorafgegaan door een disciplinaire procedure, dat zij niet gemotiveerd zijn en dat de gronden voor hun ontslag hun niet zijn meegedeeld. De verwijzende rechter vraagt zich, onder verwijzing naar artikel 3, lid 3 bis, tweede alinea, van de kaderrichtlijn en naar de arresten van 6 maart 2008, Comisión del Mercado de las Telecomunicaciones (C-82/07, EU:C:2008:143), van 6 oktober 2010, Base e.a. (C-389/08, EU:C:2010:584) en van 8 april 2014, Commissie/Hongarije (C-288/12, EU:C:2014:237) af, of de oprichting van één enkele toezichthoudende en regulerende instantie voor de markten en de mededinging, waarin een aantal nationale regelgevingsinstanties worden samengevoegd die bevoegd waren voor verschillende sectoren, waaronder de NRI in de zin van de kaderrichtlijn, verenigbaar is met de bepalingen van die richtlijn.

Hof: Richtlijn 2002/21/EG, staat in beginsel niet in de weg aan een nationale wettelijke regeling waarbij een nationale regelgevende instantie in de zin van richtlijn 2002/21,

wordt samengevoegd met andere nationale regelgevingsinstanties, zoals die welke bevoegd zijn voor mededinging, de postsector en de energiesector, teneinde een multisectoraal regelgevend lichaam tot stand te brengen dat met name belast is met de taken die zijn toebedeeld aan de nationale regelgevende instanties in de zin van die richtlijn, zoals gewijzigd, op voorwaarde dat dit lichaam bij de vervulling van deze taken voldoet aan de in die richtlijn gestelde voorwaarden inzake bevoegdheid, onafhankelijkheid, onpartijdigheid en transparantie, en dat tegen de besluiten die het neemt een effectief beroep kan worden ingesteld bij een lichaam dat onafhankelijk is van de betrokken partijen, hetgeen door de verwijzende rechter moet worden nagegaan.

Artikel 3, lid 3 bis, van richtlijn 2002/21, zoals gewijzigd bij richtlijn 2009/140, moet aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat louter vanwege een institutionele hervorming waarbij een nationale regelgevende instantie die verantwoordelijk is voor marktregulering ex ante of voor de beslechting van geschillen tussen ondernemingen, wordt samengevoegd met andere nationale regelgevingsinstanties, teneinde een multisectoraal regelgevend lichaam tot stand te brengen dat met name belast is met de taken die zijn toebedeeld aan de nationale regelgevende instanties in de zin van die richtlijn, zoals gewijzigd, de voorzitter en een bestuurslid, die deel uitmaken van het collegiale orgaan dat de samengevoegde nationale regelgevende instantie bestuurt, worden ontslagen vóór het einde van hun ambtstermijn wanneer niet is voorzien in regels die waarborgen dat een dergelijk ontslag geen afbreuk doet aan hun onafhankelijkheid en onpartijdigheid

Digitale interne markt

LITERATUUR

Mr. drs. D.P. Kuipers en Mr. M.A.M.L. van de Sanden, 'Het verbod op geoblocking en geodiscriminatie', [NtER 2016-7, p. 243-252](#)

Eigendomsrecht (artikel 1, Eerste protocol EVRM) (B)

EHRM – ARREST – 4 oktober 2016 – Petar Matas t. Kroatië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004JUD004058112

Beperkingen ten aanzien van het gebruik van een autoreparatiewerkplaats in afwachting van een evaluatie omtrent de culturele waarde van het gebouw waren langdurig en onredelijk

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. De zaak betreft de preventieve beschermingsmaatregel waarbij klager voor een periode van zes jaren werd beperkt in het gebruik van een Staatsgebouw, dat hij in eigendom heeft verkregen en gebruikte als een auto reparatiewerkplaats, in afwachting van een evaluatie omtrent de culturele waarde. Het hof concludeert dat de autoriteiten hebben gefaald klagers eigendomsrechten te

beschermen en tijdig uitsluiting te geven over de status van zijn gebouw. Ten eerste zijn twee maatregelen opgelegd, telkens voor de duur van drie jaren, zonder dat blijkbaar door de autoriteiten tussentijdse toetsing heeft plaatsgevonden over de waarde van het cultureel erfgoed. Daarbij is klager nooit geïnformeerd over de noodzaak van de maatregelen, noch zijn deze beslissingen aan hem doorgegeven. Tot slot, nadat klager bekend was geworden met de tweede maatregel en een bestuursrechtelijke procedure was gestart waarin hij de impact uiteen heeft gezet van de beperkingen op zijn commerciële projecten voor de werkplaats, heeft geen toetsing plaatsgevonden of met de langdurige toepassing van de maatregelen een onevenredige inbreuk werd gemaakt op de eigendomsrechten van klager. Het hof stelt een schending van artikel 1, Eerste Protocol EVRM vast.

EHRM – ARREST – 4 oktober 2016 – Anna Papova t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004JUD005939112

Onbevoegde verkoop van flat

Het hof neemt schending van artikel 1 Eerste Protocol EVRM aan in een zaak waarin klaagster haar koop van een flat ongedaan gemaakt zag worden omdat bleek dat de flat in korte tijd driemaal frauduleus was doorverkocht. Volgens de nationale autoriteiten had er bij klaagster een belletje moeten gaan rinkelen omdat de flat vaak was doorverkocht. Klaagster op haar beurt stelt zich op het standpunt dat de autoriteiten hadden nagelaten om maatregelen te treffen toen de fraude aan het licht kwam, waardoor de onrechtmatige doorverkoop niet direct een halt is toegeroepen.

EHRM – ARREST – 6 oktober 2016 – Malfatto en Mielle t. Frankrijk – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1006JUD004088606

Verbod op bebouwing ter bescherming van de Franse kustlijn levert geen schending op van het eigendomsrecht

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. De zaak betreft een stuk land rond de inham van Anthéonor (Calanque) aan de Middellandse Zee in het *département* Bouches-du-Rhône. Dit stuk land was aangewezen als bouwgrond en in 1964 is een vergunning afgegeven voor een opdeling in percelen. Door een beleidsnota uit 1979 en een wet inzake de kustgebieden uit 1986 is er een volledig verbod op bebouwing gekomen op het stuk land, gelet op het feit dat het binnen 100 meter van de kustlijn gelegen was. Het Hof oordeelt dat er geen grond is aan te nemen dat de beslissingen van de Franse rechtbanken arbitrair of kennelijk onredelijk waren, mede gelet op het feit dat het verbod gold voor de gehele Franse kustlijn. Het Hof oordeelt dat de afweging tussen het recht van de klagers en het algemeen belang, die bestond uit het legitieme doel van de bescherming van de kustgebieden, niet uit verhouding was, zodat er geen sprake is van een schending van artikel 1, Eerste Protocol EVRM.

EHRM – ARREST – 11 oktober 2016 – Bagdonavicius t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1011JUD001984106

Sloop van huizen en uitzetting van Roma in strijd met hun recht op privéleven

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. Artikel 8 EVRM. De zaak betreft de sloop van huizen en gedwongen uitzetting van Roma. Het hof overweegt dat in de procedure hieromtrent geen beoordeling heeft plaatsgevonden van de proportionaliteit van de inmenging, afgezet tegen klagers recht op privéleven en dat de nationale autoriteiten voorafgaand aan de uitzetting geen overleg hebben gevoerd met klagers over mogelijke herhuisvesting opties gebaseerd op hun behoeften. Het hof stelt een schending van artikel 8 EVRM vast.

EHRM – ARREST – 27 oktober 2016 – Kanaginis t. Griekenland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

Waardebepaling na herroeping onteigening

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. Een stuk grond van klager was in 1974 onteigend. Omdat er vele jaren geen publieke bestemming aan de grond werd gegeven, wilde klager het stuk grond terug. De bestuursrechter stelde hem in het gelijk. Vervolgens moest de waarde van de grond worden bepaald. De rekenmethode waarmee het bedrag werd berekend dat klager voor het stuk grond zou moeten betalen (consumentenprijsindex), liet weinig ruimte voor daadwerkelijke waardering van de grond. Hierdoor viel het bedrag exorbitant hoog uit (driemaal de reële waarde en zo'n dertigmaal de in 1974 betaalde onteigeningsvergoeding). Schending van artikel 1, Eerste Protocol EVRM.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 6 oktober 2016 – Mauriello t. Italië – [persbericht](#) – [beslissing 13.9.2016](#)
– Zie onder: [arbeid & sociale zekerheid](#)

NOOT – bij EHRM 17 mei 2016, [Dzinic tegen Kroatië](#)

Mr. J.L. Baar, 'Proportionaliteit van strafrechtelijk beslag volgens het Europese Hof van de Rechten van de Mens', [Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving 2016, p. 183-188](#)

Familielevens (Fa - S)

HvJ – ARREST – 13 oktober 2016 – Zaak C-294/15 – Edyta Mikołajczyk – Polen – ECLI:EU:C:2016:772 – [arrest](#)
– Zie onder: [Justitiële samenwerking](#)

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-428/15 – D. – Ierland – ECLI:EU:C:2016:819 – [arrest](#)
– Zie onder: [Justitiële samenwerking](#)

OVERIG

- Databank van EUFam's met 400 uitspraken op het gebied van grensoverschrijdende familiezaken ([Eufam's](#))
- Can you seek to annul a marriage when one of the parties is dead?: *Mikołajczyk v Czarnecka* ([law&religion](#))

Financiële markten (C)

NOOT – bij HvJ 20 september 2016 zaak [C-8/15 P](#)

EU kan aansprakelijk zijn voor optreden van EU-instellingen binnen het Europees Stabiliteitsmechanisme ([ECER](#))

REGELGEVING NL

Wet implementatie richtlijn markten voor financiële instrumenten 2014 :

Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten ter implementatie van de richtlijn markten voor financiële instrumenten 2014 en van verordening nr. 600/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende markten voor financiële instrumenten en tot wijziging van verordening (EU) nr. 648/2012 (34 583)

- Wetsvoorstel ([Kamerstuk 34583 nr. 2](#))
- Memorie van toelichting ([Kamerstuk 34583 nr. 3](#))
- Advies Raad van State en nader rapport ([Kamerstuk 34583 nr. 4](#))

GBVB, terrorisme, bevrozing tegoeden (B- S)

HvJ – ARREST – 18 oktober 2016 – Zaak T-418/14 – Sina Bank / Raad – ECLI:EU:T:2016:619 – [arrest](#)

Beperkende maatregelen ten aanzien van Iran ter voorkoming van nucleaire proliferatie

Besluit 2014/776/GBVB. Uitvoeringsverordening (EU) nr. 1202/2014. Besluit (GBVB) 2015/1008. Uitvoeringsverordening (EU) 2015/100.

Gerecht: Het besluit van de Raad van de Europese Unie dat is vervat in de kennisgeving van 15 maart 2014 aan de personen en entiteiten op wie de beperkende maatregelen van toepassing zijn die worden genoemd in besluit 2010/413/GBVB en in bijlage IX bij verordening (EU) nr. 267/2012, wordt nietig verklaard.

Besluit 2014/776/GBVB, uitvoeringsverordening (EU) nr. 1202/2014, besluit (GBVB) 2015/1008, en uitvoeringsverordening (EU) 2015/1001, worden nietig verklaard voor zover daarbij de plaatsing van de naam van Sina Bank is gehandhaafd op de lijst in bijlage II bij besluit 2010/413, zoals gewijzigd bij besluit 2010/644, of in bijlage IX bij verordening nr. 267/2012. De gevolgen van besluit 2015/1008 worden gehandhaafd, wat

Sina Bank betreft, vanaf de datum van de inwerkingtreding ervan tot en met de datum waarop de in artikel 56, eerste alinea, van het Statuut van het Hof van Justitie bedoelde termijn voor hogere voorziening tegen het onderhavige arrest afloopt of, indien binnen deze termijn een verzoek om hogere voorziening tegen het onderhavige arrest wordt ingediend, tot de datum waarop deze hogere voorziening wordt afgewezen.

SAMENVATTING HvJ 14 juni 2016 [Zaak C-263/14, Europees Parlement/Raad \(Somalische Piraten II\)](#)

Een nieuwe stap in de verankering van het GBVB in de Europese rechtsorde, in: [SEW 2016, nr 10](#)

LITERATUUR

Mr. A.P. van der Mei, 'De rol van het Europees Parlement in de EU-procedure voor het sluiten van internationale overeenkomsten', [NtER 2016-7, p. 253-258](#)

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B – C – S)

EHRM – ARREST – 25 oktober 2016 – Otgon t. Moldavië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1025JUD002274307

Schadevergoeding na het drinken van vervuild drinkwater is te laag

Artikel 8 EVRM. De zaak betreft de klacht van mevrouw Otgon over de hoogte van de schadevergoeding die zij heeft gekregen van de rechtbank nadat zij besmet kraanwater had gedronken. Hierdoor heeft zij twee weken in het ziekenhuis doorgebracht met dysenterie. Het Hof is tot de conclusie gekomen dat hoewel de nationale rechtbanken de schuldvraag hebben beantwoord en schadevergoeding hebben toegekend in de procedure tegen een lokaal waterbedrijf dat eigendom was van de Staat, was het bedrag aan schadevergoeding dat was toegekend onvoldoende voor de schade die was toegebracht aan klagsters gezondheid.

HvJ – ARREST – 5 oktober 2016 – Zaak C-572/15 – F. Hoffmann-La Roche AG – Estland – ECLI:EU:C:2016:739 – [arrest](#)
– Zie onder: [IE](#)

HvJ – ARREST – 13 oktober 2016 – Zaak C-277/15 – Servoprax – Duitsland – ECLI:EU:C:2016:770 – [arrest](#)

Voorwaarden voor het in Duitsland in de handel brengen van uit een andere lidstaat ingevoerde medische hulpmiddelen voor in-vitrodiagnostiek

Richtlijn 98/79/EG. Parallelimport. Vertaling door de importeur van de door de fabrikant verstrekte aanduidingen en gebruiksaanwijzing. Aanvullende conformiteitsbeoordelingsprocedure. Het betreft een geding tussen Servoprax en Roche

Diagnostics Deutschland GmbH over de voorwaarden voor het in Duitsland in de handel brengen van uit een andere lidstaat ingevoerde medische hulpmiddelen voor in-vitrodiagnostiek.

Hof: Artikel 9 van richtlijn 98/79/EG, moet aldus worden uitgelegd dat een parallelimporteur van een voor zelfdiagnose bestemd hulpmiddel voor het meten van de bloedsuikerspiegel, dat is voorzien van een CE-markering en dat onderworpen is geweest aan een conformiteitsbeoordeling door een aangemelde instantie, niet verplicht is een nieuwe beoordeling uit te voeren om de conformiteit van de etikettering en de gebruiksaanwijzing van dit hulpmiddel na de vertaling daarvan in de officiële taal van de lidstaat van invoer te bevestigen.

Parallelimporteren van zelfhulpmiddelen hoeft geen nieuwe beoordeling om te bevestigen in nieuwe taal ([IE-forum](#))

HvJ – ARREST – 19 oktober 2016 – Zaak C-148/15 – Deutsche Parkinson Vereinigung – ECLI:EU:C:2016:780 – [persbericht](#) – [arrest](#)
– Zie onder: [vrij verkeer](#)

HvJ – ARREST – 26 oktober 2016 – Zaak C-276/15 – Hecht-Pharma – Duitsland – ECLI:EU:C:2016:801 – [arrest](#)

Reikwijdte van het verbod van reclame voor geneesmiddelen voor menselijk gebruik

Richtlijn 2001/83/EG. Het hof beantwoordt vragen over de reikwijdte van het verbod van reclame voor geneesmiddelen voor menselijk gebruik waarvoor geen vergunning voor het in de handel brengen is afgegeven.

Hof: Artikel 2, lid 1, van richtlijn 2001/83/EG moet aldus worden uitgelegd dat een geneesmiddel voor menselijk gebruik als in het hoofdgeding – waarvoor krachtens een nationale regeling geen vergunning voor het in de handel brengen is vereist, daar het naar vaststaat frequent door artsen of tandartsen wordt voorgeschreven, wat de wezenlijke stappen van de bereiding betreft en tot een hoeveelheid van honderd verkoopklare verpakkingen per dag in een apotheek wordt bereid in het kader van de normale exploitatie van de apotheek en bestemd is om te worden verstrekt in het kader van de bestaande exploitatievergunning van de apotheek – niet kan worden geacht industrieel of door middel van een industrieel procedé te zijn vervaardigd in de zin van die bepaling en derhalve niet binnen de werkingssfeer van die richtlijn valt, onder voorbehoud van de door de verwijzende rechter te verrichten feitelijke vaststellingen. Indien de verwijzende rechter op grond van die vaststellingen van oordeel is dat het in het hoofdgeding aan de orde zijnde geneesmiddel industrieel of door middel van een industrieel procedé is vervaardigd, moet echter ook worden geantwoord dat artikel 3, punt 2, van richtlijn 2001/83, zoals gewijzigd bij richtlijn 2011/62, aldus moet worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen bepalingen als § 21, lid 2, punt 1, van het Gesetz über den Verkehr mit Arzneimitteln (wet op de handel in geneesmiddelen) juncto § 6, lid 1, van de Verordnung über den Betrieb von Apotheken (besluit inzake de exploitatie van apotheken), voor zover die bepalingen apothekers in wezen verplichten om bij het maken van officinale bereidingen de farmacopee in acht te nemen. Het staat echter aan de

verwijzende rechter om na te gaan of het in het hoofdgeding aan de orde zijnde geneesmiddel, volgens de feiten van de bij hem aanhangige zaak, overeenkomstig de aanwijzingen van de farmacopee is bereid.

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-114/15 – Audace e.a. – Frankrijk
– ECLI:EU:C:2016:813 – [arrest](#)
– Zie onder: [vrij verkeer](#)

Godsdienstvrijheid

LITERATUUR

dr. S.H. Ranchordás, 'Ceci n'est pas un boerkini', [RegelMaat 2016-5, p. 386-388](#)

OVERIG

Can private undertakings hide behind "religious neutrality"? ([Verfassungsblog](#))

Grondrechten (Handvest) en EVRM – algemeen

OVERIG

- New film on the ECHR ([EHRM](#))
- Uitspraken EHRM voorspeld door kunstmatige intelligentie ([SOLV](#))
- Call for Papers ECHR and EU Law ([ECHRblog](#))
- The Role of Human Dignity in ECHR Case-Law ([ECHRblog](#))
- FRA Director speaks of "frightening" tendency to question Europe's human rights framework ([FRA](#))
- Key migration issues: one year on from initial reporting ([FRA](#))
- 6 Important Ways The European Court Of Human Rights Protects Us ([rightsinfo](#))
- Blog seminar on positive obligations (4): The Responsiveness of a Positive State – Vulnerability and Positive Obligations under the ECHR ([Strasbourg observers](#))
- Blog seminar on positive obligations (3): Positive obligations to protect fundamental rights – any role to be played by the European Court of Justice? ([Strasbourg observers](#))
- Blog seminar on positive obligations (2): positive obligations under unqualified rights ([Strasbourg observers](#))
- Blog seminar on positive obligations (1): Publication PhD "Human Rights in a Positive State" ([Strasbourg observers](#))
- A New Book on Parliaments and Human Rights Protection – Judge Robert Spano ([UK human rights](#))

Handel, handelsagenten en antidumping

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 26 oktober 2016 – Zaak C-507/15 – Agro Foreign Trade & Agency – België – ECLI:EU:C:2016:809 – [conclusie](#)

Is de bescherming van handelsagenten dwingend als een principaal in een lidstaat is gevestigd en de agent in een derde land is gevestigd en daar zijn activiteiten uitoefent?

Richtlijn 86/653/EEG. Associatieovereenkomst EU-Turkije. De verwijzende rechter stelt vragen over de door de richtlijn geboden bescherming in het geval waarin een principaal in die lidstaat is gevestigd en een handelsagent in Turkije zowel is gevestigd als zijn activiteiten uitoefent.

A-G: Artikel 17 van richtlijn 86/653/EEG vereist een dwingende bescherming van handelsagenten die hun activiteiten op de interne markt uitoefenen. Deze bepaling verzet zich niet tegen een wettelijke regeling van een lidstaat op grond waarvan deze bescherming niet wordt verleend aan een handelsagent die zijn activiteiten buiten de interne markt uitoefent. Noch de Overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Economische Gemeenschap en Turkije, die op 12 september 1963 te Ankara is ondertekend door de Republiek Turkije enerzijds en de lidstaten van de EEG en de Gemeenschap anderzijds, en die namens de Gemeenschap is gesloten, goedgekeurd en bevestigd bij besluit 64/732/EEG, noch het aanvullende protocol, dat op 23 november 1970 te Brussel is ondertekend en namens de Gemeenschap is gesloten, goedgekeurd en bevestigd bij verordening (EEG) nr. 2760/72, verzet zich tegen een wettelijke regeling van een lidstaat op grond waarvan de door richtlijn 86/653 geboden bescherming enkel wordt verleend in het geval waarin een handelsagent zijn activiteiten in die lidstaat uitoefent, maar niet in het geval waarin een principaal in die lidstaat is gevestigd en een handelsagent in Turkije zowel is gevestigd als zijn activiteiten uitoefent.

OVERIG

- CETA - a trade deal that sets a new standard for global trade ([EC](#))
- Investment Court System in CETA to be judged by the ECJ ([European law blog](#))

IE – Intellectuele eigendom (C – S)

HvJ – ARREST – 5 oktober 2016 – Zaak C-572/15 – F. Hoffmann-La Roche AG – Estland – ECLI:EU:C:2016:739 – [arrest](#)

Geldigheidsduur ABC afgegeven vóór toetreding tot de Unie

Verordening (EG) nr. 469/2009. ABC. Geldigheidsduur van het certificaat. Roche, een in Zwitserland gevestigde onderneming, brengt in Estland een geneesmiddel op de markt onder de naam „Xeloda”, waarvan capecitabine de werkzame stof is en waarvoor zij

beschikt over basisoctrooi nr. 03086. Het betreft een geding tussen F. Hoffmann-La Roche en Accord over de inroepbaarheid van door Roche gehouden industriële eigendomsrechten op door Accord geproduceerde generieke geneesmiddelen.

Hof: Het HvJ is niet bevoegd uitspraak te doen over de geldigheid van artikel 21, lid 2, van verordening (EG) nr. 469/2009. Artikel 21, lid 2, van verordening nr. 469/2009, moet aldus worden uitgelegd dat het van toepassing is op een door een lidstaat vóór diens toetreding tot de Unie afgegeven aanvullend beschermingscertificaat voor een bepaald geneesmiddel. Voor zover voor dit geneesmiddel binnen de EER een vergunning voor het in de handel brengen is afgegeven van eerdere datum dan de vergunning voor het in de handel brengen die in deze lidstaat is afgegeven, en, in voorkomend geval, van eerdere datum dan de toetreding van deze lidstaat tot de Unie, moet alleen deze eerste vergunning voor het in de handel brengen in aanmerking worden genomen voor de bepaling van de geldigheidsduur van voornoemd aanvullend beschermingscertificaat.

Onderhavige regeling van toepassing op een door een lidstaat vóór diens toetreding tot de Unie afgegeven ABC voor geneesmiddel ([IE-forum](#))

HvJ – ARREST – 12 oktober 2016 – Zaak C-166/15 – Ranks en Vasiljevics – Letland – [ECLI:EU:C:2016:76](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Een reservekopie van een computerprogramma mag niet aan een nieuwe verkrijger worden verschaft zonder toestemming van de auteursrechthebbende

Richtlijn 91/250/EEG. Richtlijn 2009/24/EG. De Letse strafrechter die de strafzaak tegen Ranks en Vasiljevics behandelt heeft een aantal vragen gesteld aan het Hof van Justitie over de EU-regelgeving inzake het recht op wederverkoop van auteursrechtelijk beschermde computerprogramma's.

Hof: Artikel 4, onder a) en c), en artikel 5, leden 1 en 2, van richtlijn 91/250/EEG moeten aldus worden uitgelegd dat de eerste verkrijger van een kopie van een computerprogramma met een onbeperkte gebruikslicentie weliswaar het recht heeft om die kopie en de bijbehorende licentie tweedehands door te verkopen aan een nieuwe verkrijger, maar dat, als de originele fysieke drager van de hem oorspronkelijk geleverde kopie beschadigd raakt, wordt vernietigd of verloren gaat, hij zijn reservekopie van dat programma niet aan die nieuwe verkrijger mag verschaffen zonder toestemming van de rechthebbende.

Verkrijger van kopie computerprogramma mag kopie tweedehands doorverkopen aan nieuwe verkrijger ([IE-forum](#))

HvJ – ARREST – 20 oktober 2016 – Zaak C-169/15 – Montis Design – Nederland – [Benelux-Gerechtshof](#) – [Hoge Raad](#) – [ECLI:EU:C:2016:790](#) – [arrest](#)

Auteursrechten op ontwerp van een stoel die dateren van vóór 1 juli 1995. Beschermingstermijnen

Richtlijn 93/98/EEG. Voor auteursrechten die dateren van vóór 1 juli 1995 moest tijdig een instandhoudingsverklaring worden afgelegd op grond van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen en modellen, zoniet is het auteursrecht blijvend vervallen. Het Benelux Gerechtshof (dat vragen daarover van de Hoge Raad behandelt) vraagt op zijn beurt aan het Hof van Justitie of een dergelijke regeling strookt met het EU-recht.

Hof: Artikel 10, lid 2, van richtlijn 93/98/EEG gelezen in samenhang met artikel 13, lid 1, van deze richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat de bij deze richtlijn vastgestelde beschermingstermijnen niet van toepassing zijn op auteursrechten die aanvankelijk door een nationale wetgeving werden beschermd, maar vóór 1 juli 1995 zijn vervallen. Richtlijn 93/98 moet aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzet tegen een nationale wettelijke regeling die aanvankelijk, zoals in het hoofdgeding, auteursrechtelijke bescherming had verleend aan een werk, maar die vervolgens vóór 1 juli 1995 deze rechten als blijvend vervallen heeft beschouwd wegens het niet voldoen aan een formeel vereiste

Charlie Chaplin won't come back from the dead, neither will Montis' copyright in the Chaplin chair ([IPKat](#))

Beschermingstermijnen Richtlijn niet van toepassing op auteursrechten die aanvankelijk nationaal werden beschermd, maar vóór 1 juli 1995 zijn vervallen ([IE-forum](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 25 oktober 2016 – Zaak C-641/15 – Verwertungsgesellschaft Rundfunk – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2016:795 – [conclusie](#)

Televisie-uitzendingen op hotelkamer

Richtlijn 2006/115/EG. Verwertungsgesellschaft Rundfunk is van mening dat Hettegger Hotel Edelweiss, doordat zij de ontvangst van het televisiesignaal in de kamers van het door haar geëxploiteerde hotel mogelijk maakt, een mededeling aan het publiek verricht van uitzendingen van televisieomroepen waarvan deze collectieve beheersorganisatie de belangen behartigt, op een plaats die tegen betaling van een toegangsprijs voor het publiek toegankelijk is in de zin van de bepalingen tot omzetting van artikel 8, lid 3, van richtlijn 2006/115. Volgens haar valt de activiteit van Hettegger Hotel Edelweiss, die bestaat in de installatie van televisietoestellen in de hotelkamers en het doorgeven van een televisiesignaal aldaar, derhalve onder het uitsluitende recht van de televisieomroepen. Hettegger Hotel Edelweiss dient dus een passende vergoeding te betalen in ruil voor de toestemming voor die activiteit.

A-G: Artikel 8, lid 3, van richtlijn 2006/115/EG dient aldus te worden uitgelegd dat het doorgeven van een televisie- of radiosignaal door middel van in hotelkamers geïnstalleerde toestellen geen mededeling van uitzendingen van omroeporganisaties aan

het publiek vormt op een plaats die tegen betaling van een toegangsprijs voor het publiek toegankelijk is in de zin van die bepaling.

AG Szpunar says that the notion of "places accessible to the public against payment of an entrance fee" does not apply to hotel rooms ([IPKat](#))

Conclusie AG HvJ EU: 'hotel room tv' is geen mededeling aan het publiek op een plaats waarvoor toegangsprijs betaald wordt ([IE-forum](#))

GERECHT OVERIG

T-335/15 General Court confirms that body-builder silhouette cannot be registered as a trade mark for nutritional supplements (IPKat)

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Duitsland: A close look at survey methodology for proof of acquired distinctiveness (IPKat)

Duitsland: BGH rules for patentees on appeal - again (IPKat)

Italië: Rome Court of First Instance rules that copyright exceptions for news reporting and criticism/review do not apply to entertainment TV programmes (IPKat)

NOOT – bij arrest 8 september 2016 HvJ zaak C-160/15 GS media

- Hof van Justitie legt bom onder het internet (NJB)
- Linking to unlicensed content: Swedish court applies GS Media (IPKat)

REGELGEVING EU

Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake het Uniemerken (codificatie), [COM/2016/0702 final - 2016/0345 \(COD\)](#)

OVERIG

Academics stress importance of preserving consistency and integrity of EU framework on content monitoring ([IPKat](#))

Insolventierecht

HvJ – ARREST – 26 oktober 2016 – Zaak C-195/15 – Senior Home –
Duitsland – ECLI:EU:C:2016:804 – [arrest](#)

Verordening (EG) nr. 1346/2000. Het betreft een geding tussen SCI Senior Home, in surseance van betaling (redressement), tegen de gemeente Wedemark, Duitsland en de Hannoversche Volksbank eG over de gedwongen verkoop van een onroerend goed waarvan Senior Home de eigenaar is. De verwijzende rechterlijke instantie wijst erop dat naar Duits recht opeisbare schuldvorderingen inzake grondbelasting volgens § 12 GrStG publiekrechtelijke lasten op onroerend goed vormen die zakelijke rechten zijn, en dat de eigenaar van het onroerend goed waarop die lasten rusten, volgens § 77, lid 2, eerste zin, AO moet dulden dat de titel waarin die schuldvorderingen worden vastgesteld, op dat onroerend goed wordt gedwongen ten uitvoer wordt gelegd. Deze rechterlijke instantie vraagt zich echter af, of het al dan niet bestaan van een zakelijk recht voor de toepassing van artikel 5, lid 1, van die verordening naar Duits recht moet worden beoordeeld, dan wel of het begrip „zakelijk recht” autonoom dient te worden uitgelegd.

Hof: Artikel 5 van verordening (EG) nr. 1346/2000 moet aldus worden uitgelegd dat als „zakelijk recht” in de zin van dit artikel wordt beschouwd een op grond van een nationale bepaling gevestigde zekerheid, volgens welke op het onroerend goed van de schuldenaar van grondbelasting van rechtswege een publiekrechtelijke grondlast rust, en deze eigenaar de gedwongen tenuitvoerlegging van de titel houdende vaststelling van de belastingvordering, op dat onroerend goed moet dulden.

Mulhaupt /SCI Senior Home. The Court follows the AG’s lead on rights in rem.
([GAVL](#))

REGELGEVING EU

Uitvoeringsverordening (EU) 2016/1792 van de Raad van 29 september 2016 tot vervanging van de bijlagen A, B en C bij Verordening (EG) nr. 1346/2000 betreffende insolventieprocedures, [PB L 274 van 11.10.2016, blz. 35-47](#)

OVERIG

Company Director Disqualification Rules in the Netherlands and their effect abroad
([Leiden law blog](#))

Institutioneel recht

HvJ – CONCLUSIE A-G WAHL – 27 oktober 2016 – Zaak C-337/15 P –
Médiateur / Staelen – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2016:823 – [conclusie](#)

Is schending van het recht op behoorlijk bestuur aanleiding voor toekenning van schadevergoeding?

Artikel 41 HVEU. De zaak draait om de vraag of schending door de Europese Ombudsman van het TUM-beginsel een voldoende gekwalificeerde schending oplevert van een regel van Unierecht die ertoe strekt aan particulieren rechten toe te kennen. De advocaat-generaal beantwoordt die vraag, anders dan het Gerecht in het bestreden arrest, ontkennend.

A-G: Gelet op een en ander, geef ik het Hof in overweging de vordering van Staelen tot vergoeding van immateriële schade niet-ontvankelijk te verklaren; de punten 1, 3 en 4 van het dictum van het arrest van 29 april 2015, Staelen/Ombudsman (T-217/11, EU:T:2015:238), te vernietigen en het door Staelen in zaak T-217/11 ingestelde beroep tot schadevergoeding te verwerpen wat haar immateriële schade betreft, en bijgevolg het beroep tot schadevergoeding in zijn geheel.

Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken (C - Fa)

HvJ – ARREST – 12 oktober 2016 – zaak C-185/15 – Kostanjevec –
Slovenië – ECLI:EU:C:2016:76 – [arrest](#)

Niet-nakoming van een financiële leasingovereenkomst

Verordening (EG) nr. 44/2001. Het betreft een geding tussen Kostanjevec, wonend in Slovenië, en F&S Leasing GmbH, met zetel in Oostenrijk, over de niet-nakoming van een financiële leasingovereenkomst.

Hof: Artikel 6, punt 3, van verordening (EG) nr. 44/2001 moet aldus worden uitgelegd dat het door deze bepaling aangewezen gerecht inzake tegenvorderingen bevoegd is om kennis te nemen van een dergelijke vordering op grond van ongerechtvaardigde verrijking, die strekt tot terugbetaling van een bedrag dat overeenstemt met het bedrag dat werd overeengekomen in een kader van een buitengerechtelijke schikking, wanneer deze vordering wordt ingesteld in het kader van een nieuwe rechtsvordering tussen dezelfde partijen na vernietiging van de beslissing waartoe de aanvankelijke rechtsvordering tussen hen had geleid, en waarvan de uitvoering aanleiding had gegeven tot die buitengerechtelijke schikking.

HvJ – ARREST – 13 oktober 2016 – Zaak C-294/15 – Edyta Mikołajczyk –
Polen – ECLI:EU:C:2016:772 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Bigamie

Verordening (EG) nr. 2201/2003. Edyta Mikołajczyk heeft bij de Poolse rechter een verzoek ingediend tot nietigverklaring van het op 4 juli 1956 te Parijs (Frankrijk) voltrokken huwelijk tussen Stefan Czarnecki en Marie Louise Czarnecka. Zij heeft gesteld dat zij testamentair erfgename is van de eerste echtgenote van Czarnecki, Zdzisława Czarnecka, die op 15 juni 1999 is overleden. Volgens Mikołajczyk bestond het huwelijk tussen Czarnecki en Zdzisława Czarnecka, dat op 13 juli 1937 te Poznań (Polen) is voltrokken, nog op het moment dat het huwelijk tussen Czarnecki en Marie Louise Czarnecka werd voltrokken, zodat dit laatste huwelijk een geval van bigamie opleverde en derhalve nietig moet worden verklaard. Marie Louise Czarnecka heeft geconcludeerd tot niet-ontvankelijkheid van het verzoek tot nietigverklaring van het huwelijk wegens onbevoegdheid van de Poolse gerechten. Volgens haar had dit verzoek krachtens artikel 3, lid 1, onder a), tweede en derde streepje, van verordening nr. 2201/2003 moeten worden ingediend bij een gerecht van de lidstaat waar zich de laatste gewone verblijfplaats van de echtgenoten bevond, indien een van hen daar nog verbleef, of bij een gerecht van de lidstaat waar de verweerder zijn gewone verblijfplaats heeft. In beide gevallen betekent dat dat een Frans gerecht bevoegd is.

Hof: Artikel 1, lid 1, onder a), van verordening (EG) nr. 2201/2003 moet aldus worden uitgelegd dat een verzoek tot nietigverklaring van een huwelijk dat is ingediend door een derde na overlijden van een van de echtgenoten binnen de werkingssfeer van verordening nr. 2201/2003 valt. Artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van verordening nr. 2201/2003 moet aldus worden uitgelegd dat een andere persoon dan een van de echtgenoten die een verzoek tot nietigverklaring van een huwelijk indient, zich niet kan beroepen op de aanknopingspunten voor de bevoegdheid in deze bepalingen

HvJ – ARREST – 18 oktober 2016 – Zaak C-135/15 – Nikiforidis – Duitsland – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2016:774 – [arrest](#)

Is wijziging arbeidscontract zo ingrijpend dat moet worden aangenomen dat sprake is van een nieuwe arbeidsovereenkomst?

Verordening (EG) nr. 593/2008. Het betreft een geding tussen de Griekenland en Nikiforidis, een Grieks staatsburger die werkzaam is als leraar aan een Griekse basisschool in Neurenberg (Duitsland), over met name de verlaging van het brutosalairis van laatstbedoelde als gevolg van de vaststelling door Griekenland van twee wetten die tot doel hebben haar overheidstekort terug te brengen.

Hof: Artikel 28 van verordening (EG) nr. 593/2008 (Rome I) dient aldus te worden uitgelegd dat een contractuele arbeidsverhouding die voor 17 december 2009 is ontstaan, slechts binnen de werkingssfeer van die verordening valt voor zover die verhouding als gevolg van een vanaf die datum tot uiting gekomen onderlinge toestemming van de contractpartijen, een wijziging heeft ondergaan die zo ingrijpend is dat moet worden aangenomen dat vanaf die datum een nieuwe arbeidsovereenkomst is gesloten, hetgeen aan de verwijzende rechter staat om vast te stellen. Artikel 9, lid 3, van verordening nr. 593/2008 dient aldus te worden uitgelegd dat het uitsluit dat andere bepalingen van bijzonder dwingend recht dan die van de forumstaat of de staat waar de verbintenissen krachtens de overeenkomst moeten worden nagekomen of zijn

nagekomen, door de aangezochte rechter als rechtsregels kunnen worden toegepast, maar er niet aan in de weg staat dat hij met dergelijke andere bepalingen van bijzonder dwingend recht rekening houdt als feitelijk element, voor zover het nationale recht dat krachtens de bepalingen van die verordening op de overeenkomst toepasselijk is, daarin voorziet. Aan die uitlegging wordt niet afgedaan door het in artikel 4, lid 3, VEU vermelde beginsel van loyale samenwerking.

Which strap on which boot? CJEU rejects von Munchausen in Nikiforidis, without suggesting alternative. And it leaves effet utile stranded in the mud.([GAVL](#))

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-428/15 – D. – Ierland – [ECLI:EU:C:2016:819](#) – [arrest](#)

Uithuisplaatsing van een kind

Verordening (EG) nr. 2201/2003.D. is onderdaan van het VK. Haar eerste kind is in 2010 in het VK in een inrichting geplaatst, nadat was vastgesteld dat zij aan een persoonlijkheidsstoornis, en dat zij haar kind lichamelijk had mishandeld. Terwijl zij nog in die lidstaat woonde heeft D., met het oog op de geboorte van haar tweede kind, R., en ingegeven door haar medische en familiale voorgeschiedenis, een door de kindbeschermingsautoriteiten van haar verblijfplaats uitgevoerd prenataal onderzoek ondergaan. Daaruit bleek met name dat D. genegenheid had getoond jegens haar eerste kind, dat zij de geboorte van haar tweede kind positief tegemoetzag, dat zij voorbereidingen voor die geboorte had getroffen en, in het bijzonder, dat zij zich bereid had verklaard om in dat kader met maatschappelijk werkers samen te werken. De bevoegde autoriteiten waren niettemin van mening dat R. in een pleeggezin moest worden geplaatst, in afwachting van een adoptieprocedure. D. is in Ierland gaan wonen. Op 25 oktober 2014 is R. in laatstgenoemde lidstaat geboren, waar zij sindsdien samen wonen. Kort na de geboorte van R. heeft het agentschap de bevoegde District Court (districtsrechter, Ierland) verzocht uithuisplaatsing van dat kind te gelasten. Dat verzoek is afgewezen omdat het door het agentschap aangevoerde bewijs „van horen zeggen” uit het VK De Ierse rechter heeft tijdelijke plaatsing van R. in een pleeggezin gelast. Die maatregel is sindsdien regelmatig verlengd.

Hof: Artikel 15 van verordening (EG) nr. 2201/2003 moet aldus worden uitgelegd dat het van toepassing is op een publiekrechtelijke vordering inzake kindbescherming, die is ingesteld door de bevoegde autoriteit van een lidstaat en strekt tot vaststelling van maatregelen op het gebied van de ouderlijke verantwoordelijkheid, wanneer, ingeval een gerecht van een andere lidstaat zich bevoegd verklaart, zulks vereist dat een autoriteit van deze laatste lidstaat vervolgens, los van de procedure die in de eerste lidstaat is ingeleid, zelf een procedure begint op grond van haar nationale recht en mogelijk met betrekking tot andere feiten.

Artikel 15, lid 1, van verordening nr. 2201/2003 moet aldus worden uitgelegd dat:

- *het bevoegde gerecht van een lidstaat eerst tot de slotsom kan komen dat een gerecht van een andere lidstaat waarmee het kind een bijzondere band heeft,*

- beter in staat is om de zaak te behandelen, nadat het zich ervan heeft vergewist dat verwijzing van de zaak naar een dergelijk gerecht werkelijk en concreet toegevoegde waarde kan bieden voor het onderzoek van die zaak, met name gelet op de in die andere lidstaat geldende procedurele bepalingen;*
- *het bevoegde gerecht van een lidstaat eerst tot de slotsom kan komen dat een dergelijke verwijzing in het belang van het kind is, nadat het zich er met name van heeft vergewist dat die verwijzing geen negatieve gevolgen kan hebben voor de situatie van het kind.*

Artikel 15, lid 1, van verordening nr. 2201/2003 moet aldus worden uitgelegd dat het bevoegde gerecht van een lidstaat bij toepassing van die bepaling op een bepaalde zaak betreffende ouderlijke verantwoordelijkheid noch rekening moet houden met de uitwerking van een eventuele verwijzing van de zaak naar een gerecht van een andere lidstaat op het recht van vrij verkeer van andere betrokken personen dan het kind in kwestie, noch met de drijfveer van de moeder van dat kind om dat recht uit te oefenen vóór het bevoegde gerecht werd aangezocht, tenzij overwegingen dienaangaande erop duiden dat er negatieve gevolgen kunnen zijn voor de situatie van het kind.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 27 oktober 2016 – Zaak C-551/15 – Pula Parking – Kroatië – ECLI:EU:C:2016:825 – [conclusie](#)

Dwangbevel door notaris uit Kroatië voor betaling parkeerboete door Duitser

Verordening nr. 1215/2012. Tederahn woont in Duitsland. Hij parkeert zijn auto in Kroatië, zonder het verschuldigde parkeergeld te betalen. Vijf jaar later verzoekt de aan de gemeente in eigendom toebehorende onderneming Pula Parking die met het beheer van de parkeerplaats is belast, een notaris in Kroatië om een dwangbevel tegen verweerder uit te vaardigen. De verwijzende rechter wenst te vernemen of de zaak onder de werkingssfeer valt van verordening (EU) nr. 1215/2012. Hij legt het Hof met name twee vragen voor. Ten eerste, gelet op het feit dat verzoekster in handen is van de overheid en in haar opdracht handelt: valt de zaak onder het begrip burgerlijke en handelszaken? Ten tweede, vallen de Kroatische notarissen in het kader van de uitvaardiging van dwangbevelen onder de verordening, die betrekking heeft op „beslissingen” van „gerechten”?

A-G: Verordening nr. 1215/2012 is van toepassing in omstandigheden als die van het hoofdgeding, waarin een overeenkomst voor het gebruik van een parkeerplaats is gesloten tussen een particulier en een entiteit in handen van een overheid, wanneer de laatste niet haar overheidsbevoegdheid uitoefent.

Om als ‚gerecht’ in de zin van verordening nr. 1215/2012 te worden aangemerkt, moet een entiteit een rechterlijke instantie van een lidstaat zijn die deel uitmaakt van zijn rechterlijke organisatie. In twijfelgevallen kan een dergelijke entiteit niettemin onder de definitie van ‚gerecht’ vallen wanneer zij voldoet aan de volgende criteria: i) zij heeft een wettelijke grondslag, ii) een permanent karakter, iii) verplichte rechtsmacht, iv) doet uitspraak na een procedure op tegenspraak, v) past de regelen des rechts toe, en vi) is onafhankelijk.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 20 juli 2016 – [Zaak C-498/16 – Schrems](#)

– Zie ook: [C-362/14 Schrems](#)

Nieuwe vragen van Schrems over facebook. Is hij nog aan te merken als consument?

Verordening (EG) nr. 44/2001. Verzoeker heeft sinds zijn vorige zaak veel bekendheid opgebouwd door media-activiteiten, publicatie van boeken, lezingen, blogs, en crowdfundingacties om geld in te zamelen voor zijn procedures tegen verweerster. Ten behoeve van die voorgenomen procedures, voorlichting en bewustmaking heeft hij een vereniging (zonder personeel en zonder winstoogmerk) opgezet. Er is ook een website waarop meer dan 25000 personen rechten voor de collectieve vordering op verweerster aan verzoeker gecedeerd hebben. Verzoeker heeft een team van tien personen rondom zich verzameld (waarvan niet vaststaat of deze personen daarvoor betaald worden). De collectieve vordering wordt gevoerd door een NV die de financiering draagt. Zijn klacht luidt dat verweerster talrijke inbreuken pleegt op gegevensbeschermings-rechtelijke regelingen die in de Oostenrijkse (en andere) databeschermingswetten zijn verankerd. De internationale bevoegdheid van de rechter ontleent verzoeker aan het forum consumentis (verzoeker is Oostenrijks staatsburger). Maar verweerster stelt dat verzoeker zich wegens zijn commerciële activiteiten daarop niet kan beroepen en wegens de onoverdraagbaarheid van forum consumentis kan verzoeker geen gebruik maken van de aan hem gecedeerde rechten. De rechter in eerste aanleg wijst de vordering af op grond van het beroepsmatige gebruik van Facebook door verzoeker. Het oordeel na beroep is voor beide partijen aanleiding beroep in Revision aan te vragen. Die zaak ligt nu voor bij de verwijzende rechter.

De verwijzende Oostenrijkse rechter stelt vast dat verordening 44/2001 op deze zaak (nog) van toepassing is. In eerdere jurisprudentie heeft het HvJ al bepaald dat slechts dan met succes een beroep op het 'forum consumentis' kan worden gedaan wanneer het voorwerp van de procedure bestaat in een overeenkomst of rechten uit een overeenkomst die deze verzoeker heeft gesloten voor een gebruik dat als niet-bedrijfs- of beroepsmatig kan worden beschouwd. Partijen zijn het niet eens dat verzoeker een consument is. Verzoeker baseert zich daarbij op de overeenkomst met verweerster inzake zijn particuliere facebookaccount, en die tussen de cedenten en verweerster. De rechter oordeelt dat het openen (in 2008) van een account bij facebook als een zelfstandige overeenkomst moet worden aangemerkt en dat de daarna ontwikkelde activiteiten niet tot verlies van zijn hoedanigheid als consument kunnen leiden. De door verweerster gestelde nieuwe overeenkomst in 2013 (wijziging gebruiksvoorwaarden) laat dit onverlet. Op grond van de huidige stand van de jurisprudentie kan de rechter echter geen zekerheid geven over in hoeverre een consument die door andere consumenten rechten aan hem laat cederen om deze gezamenlijk geldend te maken zich op 'forum consumentis' kan beroepen. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-464/01 Gruber

Vragen aan HvJ over de hoedanigheid als 'consument' bij zakelijke gebruik privé-Facebookaccount ([IT&recht](#))

REGELGEVING EU

Uitvoeringsverordening (EU) 2016/1823 van de Commissie van 10 oktober 2016 tot vaststelling van de formulieren bedoeld in Verordening (EU) nr. 655/2014 van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een procedure betreffende het Europees bevel tot conservatoir beslag op bankrekeningen om de grensoverschrijdende inning van schuldvorderingen in burgerlijke en handelszaken te vergemakkelijken, C/2016/6339, [PB L 283 van 19.10.2016](#)

LITERATUUR

- N. Peters, 'Het toepasselijke recht op de overeenkomst tot arbitrage', *NIPR* 2016, afl. 2, p. 239-247
- European Private International Law (2nd edition) by Geert Van Calster ([m-epli](#))
- New Publication in the Oxford Private International Law Series: Human Rights and Private International Law ([conflict of laws](#))
- Mr. J.G. Knot, Europees IPR Huwelijksvermogensrecht: een verdere uitbreiding van de conflictregelkalender, *Tijdschrift voor familie- en jeugdrecht*, 2016, nr. 10

OVERIG

- Databank van EUFam's met 400 uitspraken op het gebied van grensoverschrijdende familiezaken ([EUFam's](#))
- Massimo Benedettelli on EU Private International Law of Companies ([conflict of laws](#))

Kansspelen (S)

HvJ – ARREST – 13 oktober 2016 – Polen – Zaak C-303/15 – M.S. –
ECLI:EU:C:2016:771 – [arrest](#)

Exploitatie speelautomaten zonder vergunning

Richtlijn 98/34/EG. Tegen M. en S. is een procedure ingesteld omdat zij speelautomaten hadden geëxploiteerd zonder de in artikel 6, lid 1, van de wet op de kansspelen bedoelde vergunning voor de exploitatie van een casino. Volgens het Poolse belastingrecht is dit strafbaar. Aangezien de speelautomaten die aan de orde zijn in het hoofdgeding, in Tsjechië zijn gekocht, onderzoekt deze rechter de gevolgen van de omstandigheid dat artikel 6, lid 1, van de wet op de kansspelen niet aan de Commissie is meegedeeld.

Hof: Artikel 1 van richtlijn 98/34/EG, moet aldus worden uitgelegd dat een nationale bepaling geen „technisch voorschrift” in de zin van die richtlijn is, dat moet worden meegedeeld op grond van artikel 8, lid 1, van die richtlijn, waarbij niet-nakoming van die verplichting leidt tot niet-toepasselijkheid van een dergelijk voorschrift.

Landbouw

HvJ – ARREST – 12 oktober 2016 – Zaak C-340/15 – Nigl ea. – Oostenrijk –
ECLI:EU:C:2016:764 – [arrest](#)
– Zie onder: [belastingen – btw](#)

EUROPESE REKENKAMER

- Speciaal verslag nr. 26/2016: Het blijft een uitdaging om cross-compliance doeltreffender en eenvoudiger te maken ([ERK](#))
- Speciaal verslag nr. 25/2016: Het landbouwpercelen-identificatiesysteem: een nuttig instrument om de subsidiabiliteit van landbouwgrond te bepalen, maar het beheer ervan zou verder kunnen worden verbeterd ([ERK](#))

Levenslang (S)

EHRM – ARREST – 4 oktober 2016 – T.P en A.T. Hongarije – [persbericht](#) –
[arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004JUD003787114

Levenslang. Toetsing na veertig jaar in strijd met EVRM. Procedurele eisen.

De zaak betreft wijze waarop in Hongarije de “*review*” van levenslange straffen plaatsvindt. Na een eerdere uitspraak van het hof in 2014 (László Magyar: presidentiële clementieprocedure schoot volgens EHRM tekort) is er een nieuwe, aanvullende regeling gekomen. Deze nieuwe regeling behelst een beoordeling (van rechtswege) van de levenslange straf via een “*pardon procedure*” na ommekomst van veertig jaren. Bij de beoordeling stelt het hof de uitgangspunten van de recente Nederlandse *Murray*-zaak voorop: oplegging mag, mits er vanaf het moment van opleggen perspectief voor de gestrafte bestaat dat zijn straf *reducible* is. Vervolgens overweegt het hof dat de staten weliswaar een beoordelingsmarge hebben bij de strafoplegging, maar dat internationale rechtsvergelijking “*showed clear support for the institution of a dedicated mechanism guaranteeing a review no later than twenty-five years after the imposition of a life sentence, with further periodic reviews thereafter*”. De termijn van 40 jaar valt sowieso buiten de beoordelingsmarge van de nationale autoriteiten, hoewel het hof in het midden laat hoe ruim die marge is. Het hof acht het wel of niet meerekenen van voorlopige hechtenis een relevante factor.

Daarnaast wijdt het hof nog enkele overwegingen aan de rest van de procedure. Het hof acht problematisch dat de (op grond van art. 3 EVRM vereiste) objectieve beoordelingscriteria wél gelden voor het adviescollege, maar niet voor de president (die het laatste woord heeft). Ook is de president niet gehouden zijn beslissing te motiveren en geldt er geen beslistermijn.

Uitspraak EHRM 4 oktober biedt plan Dijkhoff inzake Nederlands 'review mechanism' voor levenslanggestraften geen steun ([forum levenslang](#))

'Plan levenslang niet Straatsburgproof'([gooieneemlander](#))

OVERIG

- Martin Kuijer over levenslange gevangenisstraf (art. 3 EVRM) en artikel 12 Sv (art. 2 EVRM) ([intro](#))
- Plan Dijkhoff niet alleen strijdig met EHRM maar nu ook met de Gratiewet ([forum levenslang](#))

LGBT rights

NIEUWE ZAAK EHRM

New communicated case against Russia concerning "homosexual propaganda" law ([ECHRSO](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – 8 augustus 2016 – [Zaak C-473/16 – F](#)

– Zie onder: [asiel&migratie](#)

NOOT - bij arrest EHRM 5 juli 2016 O.M. t. Hongarije

The potential of a vulnerability-based approach: some additional reflections following O.M. v Hungary ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

UK Detention Centres 'Not Safe' For LGBT Asylum Seekers ([rightsinfo](#))

Luchtvaart (B - C)

[Wiki luchtvaartclaims](#)

LITERATUUR

Mw. mr. I. Koning, Vlucht EC 261/2004 van Brussel naar de VS Europese passagiersverordeningen in Amerikaanse rechtbanken, in: [Tijdschrift vervoer en recht 2016, nr. 4](#)

OVERIG

Commission sends Statement of Objections to Brussels Airlines and TAP Portugal on code-sharing on Brussels-Lisbon route ([EC](#))

Mededinging (C)

HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – 6 oktober 2016 – Zaak C-274/15 –
Commissie/Luxemburg – ECLI:EU:C:2016:750 – [conclusie](#)
– Zie onder: [belastingen- btw](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G WAHL – 20 oktober 2016 – Zaak C-413/14 P – Intel
Corporation / Commissie –
Grote Kamer – ECLI:EU:C:2016:788 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Artikel 102 VWEU. Verordening (EG) nr. 1/2003. In 2009 heeft de Commissie de Amerikaanse fabrikant van microprocessors Intel een geldboete van 1,06 miljard EUR opgelegd wegens schending van EU-mededingingsregels. De beslissing van de Commissie werd in 2014 bevestigd door het Gerecht van de Europese Unie. Intel tekende hogere voorziening aan bij het Hof van Justitie.

A-G: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 12 juni 2014 in zaak T-268/09, Intel/Commissie, te vernietigen. De zaak terug te verwijzen naar het Gerecht.

NOOT

- **bij HvJ 21 januari 2016, [zaak C-74/14 Eturas](#)**
Winfred Knibbeler, 'Eturas: ontvangst ongevraagde online informatie kan leiden tot onderling afgestemd feitelijk gedrag', [M&M 2016-4, p. 147-152](#)
- **bij HvJ 20 januari 2016, [zaak C-428/14, DHL Express](#)**
Ruben Elkerbout, 'Het DHL-arrest: 'Foutje, bedankt!' in een systeem van parallelle clementieregelingen', [M&M 2016-4, p. 153-159](#)

LITERATUUR

Alvaro Pliego Selie, 'Een beetje merkbaar mag wel', [M&M 2016-4, p. 168-170](#)

OVERIG

- Commission sends Statement of Objections to Brussels Airlines and TAP Portugal on code-sharing on Brussels-Lisbon route ([EC](#))
- Verwijzing van concentratiezaken door en naar de Europese Commissie ([recht.nl](#))

Milieu en natuur (B)

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 19 oktober 2016 – Zaak C-60/15 P –
Saint-Gobain Glass Deutschland / Commissie – ECLI:EU:C:2016:778 –
[conclusie](#)

Weigeringsgronden voor toegang tot milieu-informatie over het toewijzen van broeikasgasemissierechten

Verdrag van Aarhus. Verordening (EG) nr. 1367/2006. Verordening (EG) nr. 1049/2001. Saint-Gobain Glass Deutschland is een onderneming die actief is op de wereldwijde glasmarkt en exploiteert installaties die binnen de werkingssfeer van richtlijn 2003/87 vallen. Rekwirante heeft de Europese Commissie verzocht het document openbaar te maken dat laatstgenoemde had ontvangen van Duitsland in het kader van de procedure van artikel 10 bis van richtlijn 2003/87/EG voor het kosteloos toewijzen van broeikasgasemissierechten. Dat document bevat informatie over bepaalde installaties van rekwirante op het Duitse grondgebied, met name gegevens over de „aanvankelijk geïnstalleerde capaciteit” en het voorlopige aantal toegewezen emissierechten voor de periode van 2013 tot en met 2020. Het Hof zal nader moeten ingaan op het beginsel van de beperkte uitlegging van de gronden voor weigering van toegang tot milieu-informatie van artikel 6, lid 1, van verordening (EG) nr. 1367/2006, alsook uitlegging moeten geven aan de weigeringsgrond van de vertrouwelijkheid van het handelen van overheidsinstanties, neergelegd in artikel 4, lid 4, onder a), van het Verdrag van Aarhus.

A-G: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 11 december 2014, Saint-Gobain Glass Deutschland/Commissie (T-476/12, niet gepubliceerd EU:T:2014:1059) te vernietigen;

het besluit van de Commissie van 17 januari 2013 (GestDem 3273/2012) tot gedeeltelijke afwijzing van een verzoek om toegang tot een document dat de Commissie van de Bondsrepubliek Duitsland had ontvangen in het kader van de procedure van toewijzing van broeikasgasemissierechten overeenkomstig artikel 10 bis van richtlijn 2003/87/EG, nietig te verklaren.

HvJ – ARREST – 26 oktober 2016 – Zaak C-506/14 – Yara Suomi e.a. – Finland – ECLI:EU:C:2016:799 – [arrest](#)

Toewijzing van broeikasgasemissierechten

Richtlijn 2003/87/EG. Besluit 2013/448/EU. Besluit 2011/278/EU. Het hof beantwoordt vragen over de geldigheid van regelgeving betreffende de kosteloze toewijzing van broeikasgasemissierechten.

Hof: Bij het onderzoek van de derde en de vierde vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid kunnen aantasten van artikel 15, lid 3, van besluit 2011/278/EU. Bij het onderzoek van de zesde en de zevende vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van bijlage I bij besluit 2011/278 kunnen aantasten. Bij het onderzoek van de vijfde vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van artikel 10, lid 9, eerste alinea, van besluit 2011/278 kunnen aantasten. Artikel 4 van en bijlage II bij besluit 2013/448/EU zijn ongeldig. De gevolgen van de ongeldigverklaring van artikel 4 van en bijlage II bij besluit 2013/448 worden op zodanige wijze beperkt in de tijd dat, ten eerste, deze ongeldigverklaring pas effect sorteert na een periode van tien maanden vanaf de datum van uitspraak van het arrest van 28 april 2016, Borealis Polyolefine e.a. (C-191/14, C-192/14, C-295/14, C-389/14 en C-391/14–C-393/14, EU:C:2016:311), teneinde de Europese Commissie in staat te stellen de noodzakelijke maatregelen vast te stellen, en,

ten tweede, niet kan worden afgedaan aan de tot dat tijdstip op grondslag van de ongeldig verklaarde bepalingen vastgestelde maatregelen.

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-290/15 – D'Oultremont e.a. – België – ECLI:EU:C:2016:816 – [arrest](#)

Waalse plan voor de bouw van windmolenparken is een “plan of programma” in de zin van de Europese richtlijn; een milieubeoordeling is dus vereist

Richtlijn 2001/42/EG. Een aantal particulieren en de vzw “Eoliennes à tout prix?” vorderen nietigverklaring van het besluit van de Waalse regering in verband met de bouw van windmolenparken. De Raad van State wil met name vernemen of het betrokken besluit kan worden aangemerkt als een “plan of een programma” in de zin van de richtlijn. Op 13 februari 2014 heeft de Waalse regering een besluit vastgesteld, dat de voorwaarden bepaalt waaraan een windmolenpark moet voldoen (inzake o.a. het magnetisch veld, de slagschaduw van de windturbines en de lawaaihinder). Op 6 mei 2014 hebben D’Oultremont e.a. een verzoek tot nietigverklaring van dat besluit ingediend bij de Raad van State (België). Tot staving van hun verzoek betogen D’Oultremont e.a. onder meer dat dit besluit onverenigbaar is met de bepalingen van richtlijn 2001/42 doordat het Waals Gewest dat besluit heeft vastgesteld zonder dat de bepalingen ervan werden onderworpen aan een effectbeoordelingsprocedure of aan een inspraakprocedure. De Raad van State heeft hierover vragen gesteld aan het Hof van Justitie en wil met name vernemen of het betrokken besluit kan worden aangemerkt als een “plan of een programma” in de zin van de richtlijn.

Hof: Een regelgevend besluit, dat verschillende bepalingen in verband met de installatie van windmolens bevat die moeten worden nageleefd bij de afgifte van administratieve vergunningen voor de aanleg en exploitatie van dergelijke installaties, valt inderdaad onder het begrip „plannen en programma’s” in de zin van deze richtlijn. Dat houdt in dat er dus een milieubeoordeling moet plaatsvinden.

EVA-HOF – PREJUDICIËLE VERWIJZING – Noorwegen – [Zaak E-9/16](#)

Vragen over verbod op producten die meer dan 0,001% PFOA bevatten

Verordening (EG) nr. 1907/2006 (REACH). De Toezichthouder vraagt een verklaring voor recht dat Noorwegen inbreuk maakt op de REACH-verordening door een nationale regeling in stand te houden die de fabricage, im- en export en verkoop van consumentenproducten verbiedt die meer dan 0,001% PFOA bevatten. PFOA (perfluorooctanoic acid) is een synthetisch element dat niet van nature in het milieu voorkomt. Het wordt gebruikt bij de fabricage van fluoropolymeren die talloze toepassingen hebben vanwege weerstand tegen vuur, olie e.d., met als bekendste toepassing ‘teflon’. De toezichthouder benadrukt dat het in deze zaak niet gaat om de (al dan niet) regulering van PFOA maar dat Noorwegen niet gerechtigd is unilateraal maatregel te nemen in plaats van het REACH-mechanisme in gang te zetten. Een verbod zou de meest restrictieve hindernis zijn om handel in producten die legaal in de andere EER-lidstaten geproduceerd zijn te weren en dat er alternatieve maatregelen zijn zoals aangegeven in artikel 13 van de Verordening. Bovendien wordt Noorwegen verweten niet uit te leggen waarom producten die gefabriceerd zijn voordat PFOA in de ban is gedaan wel tot januari 2018 in Noorwegen verkocht mogen worden.

RECHTSPRAAK NL – Raad van State – 5 oktober 2016 –
[ECLI:NL:RVS:2016:2625](https://eur-lex.europa.eu/eli/nl/rvs/2016/2625)

Einduitspraak na arrest HvJ in zaak [C-158/15 EPZ](https://eur-lex.europa.eu/eli/nl/rvs/2015/1006) en [ECLI:NL:RVS:2015:1006](https://eur-lex.europa.eu/eli/nl/rvs/2015/1006) (verwijzing RvS) over weigering toestemming voor wijziging monitoringplan

Richtlijn 2003/87/EG. Verordening (EU) nr. 601/2012. De NEa heeft geweigerd toestemming te verlenen aan EPZ voor een significante wijziging van het monitoringplan als bedoeld in artikel 15 van Verordening nr. 601/2012.

Hof: Een opslaglocatie voor de brandstof van een kolencentrale maakt deel uit van een „installatie” in de zin van artikel 3, onder e), van richtlijn 2003/87/EG. Steenkool die verloren gaat door broei tijdens de opslag ervan op een locatie die deel uitmaakt van een installatie in de zin van artikel 3, onder e), van richtlijn 2003/87, kan niet worden beschouwd als steenkool die deze installatie verlaat.

RvS: 2.2. (...) zowel het primaire als het subsidiaire standpunt van EPZ in rechte geen stand houden, zodat het daarop gebaseerde betoog van EPZ over de door de NEa geweigerde toestemming faalt. 3. Het beroep is ongegrond.

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

VK: Court says – again – UK must comply with EU air pollution law ([UK human rights blog](#))

Richtlijn 2008/50. Zie ook: Arrest HvJ 19 november 2014 [Zaak C-404/13](#) (Client Earth)

REGELGEVING EU

Besluit (EU) 2016/1841 van de Raad van 5 oktober 2016 betreffende de sluiting, namens de Europese Unie, van de Overeenkomst van Parijs, die is aangenomen in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering, [PB L 282 van 19.10.2016](#)

On the Paris Agreement’s Imminent Entry Into Force (Part II of II) ([EJILtalk](#))

On the Paris Agreement’s Imminent Entry Into Force (Part I of II) ([EJILtalk](#))

Paris Agreement comes into force – what now in Marrakech? ([euractiv](#))

Onafhankelijkheid rechters

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – ARREST – 21 juni 2016 – Ramos Nunes de Carvalho t. Portugal – [persbericht verwijzing 18.10.2016](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) ECLI:CE:ECHR:2016:0621JUD005539113

Tuchtprocedures tegen rechters en beoordeling daarvan in hoger beroep in strijd met artikel 6 EVRM

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft tuchtprocedures tegen drie rechters, met als uitkomst de oplegging van disciplinaire straffen, en beoordeling van de beroepsinstantie. Het hof stelt schendingen van artikel 6 EVRM vast. Het hof overweegt in één van de zaken dat het in het kader van het recht op een eerlijk proces problematisch is dat in eerste aanleg rechters een minderheid vormde binnen de formatie die de zaak beoordeelde en dat daarmee de onafhankelijkheid en onpartijdigheid in het geding komt. Het hof overweegt voorts in alle zaken dat de beoordeling door de beroepsinstantie ontoereikend was. Het hof overweegt tot slot in één van de zaken dat de autoriteiten hebben nagelaten de waarborgen van een openbare hoorzitting te garanderen.

- Two recent judgments of the European Court of Human Rights refer to the work of the CCJE ([CCJE](#))
- Wat is de CCJE?

Consultative Council of European Judges (CCJE)

De [CCJE](#) is een adviesorgaan van de Raad van Europa dat adviseert over zaken met betrekking tot onafhankelijkheid, onpartijdigheid en bevoegdheid van rechters. Het is het eerste orgaan binnen een internationale organisatie dat uitsluitend uit rechters bestaat. De CCJE neemt "[opinions](#)" aan ten behoeve van het Comité van ministers over de status van rechters en de uitoefening van hun functie.

Zie ook het [rapport van 24 maart 2016](#) over de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter: *Challenges for judicial independence and impartiality in the member states of the Council of Europe*. Dit rapport is opgesteld door de CCJE (en de CCPE, een vergelijkbare organisatie voor openbaar aanklagers) op verzoek van de secretaris-generaal van de Raad van Europa.

Overlevering en uitlevering (S)

HvJ – CONCLUSIE AG BOT – 12 oktober 2016 – Zaak C-582/15 – Van Vemde
– Rechtbank Amsterdam – ECLI:EU:C:2016:766 – [arrest](#)

Toepassing in de tijd van de in het Europese kaderbesluit 2008/909/JBZ vastgestelde regels

Kaderbesluit 2008/909/JBZ. Van Vemde, Nederlander, is in 2009 in Nederland aangehouden op basis van een door de Belgische autoriteiten uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel. Hij is aangehouden in Nederland en aan België uitgeleverd. Vrij op borgtocht is hij weer naar Nederland teruggekeerd. In 2011 is hij in België tot een gevangenisstraf van drie jaar veroordeeld. België vraagt aan Nederland de uitvoering van die straf over te nemen. De Rechtbank van Amsterdam vraagt uitleg aan het Hof van Justitie over de toepassing in de tijd van de in het Europese kaderbesluit 2008/909/JBZ vastgestelde regels.

A-G: Primair kan de verklaring van het Koninkrijk der Nederlanden met betrekking tot artikel 28 van kaderbesluit 2008/909/JBZ met het oog op de tenuitvoerlegging ervan in de Europese Unie, geen rechtsgevolgen sorteren aangezien zij, in tegenstelling tot hetgeen wordt vereist bij artikel 28, lid 2, van dat kaderbesluit, na de vaststelling van dat kaderbesluit is afgelegd. Subsidiair, mocht worden vastgesteld dat die verklaring rechtsgevolgen kan sorteren, dient artikel 28, lid 2, van kaderbesluit 2008/909 aldus te worden uitgelegd dat de daarin bedoelde verklaring slechts betrekking kan hebben op vonnissen die onherroepelijk zijn geworden voor 5 december 2011.

Case Law, CJEU: Breyer v Germany, Dynamic IP addresses will (very?) often be personal data and German Law is too restrictive – Sophie Stalla-Bourdillon ([inform's](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 19 oktober 2016 – Zaak C-452/16 PPU – Poltorak
- ECLI:EU:C:2016:782 – [Rechtbank Amsterdam](#) – [conclusie](#)

Een door een Zweedse politieraad uitgevaardigde EAB en het begrip rechterlijke autoriteit

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Op 23 mei 2016 heeft de officier van Justitie bij de rechtbank Amsterdam een vordering ingediend betreffende het in behandeling nemen van het op 30 juni 2014 door de Zweedse nationale politieraad uitgevaardigde EAB, strekkende tot de aanhouding en de overlevering van Poltorak, die in een detentiecentrum in Alphen aan de Rijn verblijft. Het EAB is gebaseerd op een uitvoerbare beslissing van een gerecht te Göteborg (Zweden) van waarbij aan Poltorak een vrijheidsstraf voor de duur van een jaar en drie maanden is opgelegd wegens zware mishandeling. De verwijzende rechterlijke instantie wenst te vernemen of het EAB is uitgevaardigd door een „rechterlijke autoriteit” in de zin van artikel 6, lid 1, van het kaderbesluit en dus een „rechterlijke beslissing” is zoals bedoeld in artikel 1, lid 1, van datzelfde besluit.

A-G: De uitdrukkingen ‚rechterlijke beslissing’ en ‚rechterlijke autoriteit’ in respectievelijk artikel 1, lid 1, en artikel 6, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, zijn autonome begrippen van Unierecht en moeten in de gehele Europese Unie eenvormig worden uitgelegd. Een politieautoriteit met bevoegdheden als die van de Zweedse nationale politieraad voldoet niet aan de vereisten om te kunnen worden aangemerkt als ‚rechterlijke autoriteit’ in de zin van artikel 6, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, en het door die autoriteit in het onderhavige geval uitgevaardigde Europees aanhoudingsbevel is geen ‚rechterlijke beslissing’ in de zin van artikel 1, lid 1, van dat besluit.

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 19 oktober 2016 – Zaak C-453/16 PPU – Özçelik
- ECLI:EU:C:2016:783 – [Rechtbank Amsterdam](#) – [conclusie](#)

Het begrip rechterlijke autoriteit

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. In het kader van de uitvoering van een aantal Europese aanhoudingsbevelen vraagt de rechtbank Amsterdam het Hof uitleg over wat dient te worden verstaan onder een „rechterlijke autoriteit” die een dergelijk aanhoudingsbevel kan uitvoeren.

A-G: Het begrip ‚rechterlijke beslissing’ in artikel 8, lid 1, onder c), van kaderbesluit 2002/584/JBZ, is een autonoom begrip van Unierecht en moet in de gehele Europese Unie uniform worden uitgelegd.

Een nationaal aanhoudingsbevel dat is uitgevaardigd door een politieautoriteit en nadien is bekrachtigd door het openbaar ministerie in de omstandigheden van de onderhavige zaak, kan worden aangemerkt als een ‚rechterlijke beslissing’ in de zin van artikel 8, lid 1, onder c), van dat kaderbesluit, en kan dus als grondslag dienen voor een nadien uit te vaardigen Europees aanhoudingsbevel.

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – 19 oktober 2016 – Zaak C-477/16 PPU – Kovalkovas – ECLI:EU:C:2016:784 – [Rechtbank Amsterdam](#) – [conclusie](#)

Het begrip rechterlijke autoriteit

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. In het kader van de uitvoering van een aantal Europese aanhoudingsbevelen vraagt de rechtbank Amsterdam het Hof uitleg over wat dient te worden verstaan onder een „rechterlijke autoriteit” die een dergelijk aanhoudingsbevel kan uitvoeren.

A-G: De uitdrukkingen „rechterlijke beslissing, en, „rechterlijke autoriteit” zoals vermeld in respectievelijk artikel 1, lid 1, en artikel 6, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ zijn autonome begrippen van Unierecht en dienen in de gehele Europese Unie uniform te worden uitgelegd.

Een autoriteit met bevoegdheden als die van het ministerie van Justitie van de Republiek Litouwen voldoet niet aan de vereisten om te worden aangemerkt als ‚rechterlijke autoriteit’ in de zin van artikel 6, lid 1, van kaderbesluit 2002/584, en het Europese aanhoudingsbevel dat door dit ministerie in de onderhavige zaak is uitgevaardigd, is geen ‚rechterlijke beslissing’ in de zin van artikel 1, lid 1, van dat kaderbesluit.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – 27 oktober 2016 – Zaak C-640/15 – Vilkas – Ierland – ECLI:EU:C:2016:826 – [conclusie](#)

Is het in het kader van een Europees Aanhoudingsbevel toegestaan meermaals een nieuwe datum voor overlevering overeen te komen en hoe moeten „omstandigheden buiten de macht van enige lidstaat” worden uitgelegd?

Kaderbesluit 2002/584/JHA. Artikel 6 HVEU. De verwijzende rechter vraagt het Hof of artikel 23 van het kaderbesluit toestaat dat meermaals een datum voor de overlevering van de gezochte persoon wordt overeengekomen en, indien dit het geval is, onder welke omstandigheden. Het Hof wordt aldus verzocht om te analyseren of artikel 23, lid 3, verschillende malen kan worden toegepast en welke situaties volgens deze bepaling worden aangemerkt als „omstandigheden buiten de macht” van enige lidstaat.

A-G: Artikel 23, lid 3, van het kaderbesluit 2002/584/JHA moet aldus worden uitgelegd dat het meermaals overeenkomen van een nieuwe datum voor de overlevering is toegestaan. In geval van herhaalde toepassing van artikel 23, lid 3, kan de gezochte persoon alleen in hechtenis worden gehouden overeenkomstig artikel 6 van het Handvest als de overleveringsprocedure voldoet aan het vereiste van voortvarendheid, als de relevante bepalingen van het nationale recht voorzienbaar, toegankelijk en duidelijk zijn en als de hechtenis in overeenstemming is met het evenredigheidsbeginsel.

Artikel 23, lid 3, van het kaderbesluit moet aldus worden uitgelegd dat het meermaals overeenkomen van een nieuwe datum voor de overlevering alleen is toegestaan als de nieuwe of terugkerende omstandigheden waardoor de overlevering niet mogelijk is, op zichzelf een nieuw geval van overmacht vormen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – 24 juli 2016 – [Zaak C-473/15 – Schotthöfer & Steiner](#)

Geldt het verbod op uitlevering van eigen onderdanen aan derde landen ook voor onderdanen van andere lidstaten?

Artikelen 19, lid 2, 47 en 50 HVEU. Artikel 18 VWEU. Deze zaak werd geschorst in afwachting van het arrest in de zaak C-182/15 Petruhhin en wordt nu hervat. Verzoekers zijn internationaal actieve advocaten in München. Verweerder is anesthesist/intensivist en werkte in 2004 voor het eerst in de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) waar hij sinds 2006 leiding geeft aan de IC-afdeling van een ziekenhuis in Dubai. In februari 2009 overlijdt een Pakistaanse arbeider na een maand op de IC te zijn behandeld. Verweerder wordt hiervoor door twee artsen vanwege zijn behandelwijze verantwoordelijk gehouden. Het daaropvolgende onderzoek wordt door één van deze artsen geleid en in het eindverslag wordt gesproken van 'moord en doodslag'. In de daaropvolgende strafzaak wordt tegen verweerder de doodstraf geëist. Verweerder slaagt erin in 2012 de VAE te verlaten. Hij wordt bij verstek tot levenslang veroordeeld. Bij terugkeer zou hem alsnog de doodstraf wachten. In Oostenrijk volgt een strafrechtelijke procedure die eindigt in 2014: het OM acht het aannemelijk dat sprake is van een tegen verweerder gevoerde lastercampagne. Het Oostenrijkse ministerie van buitenlandse zaken adviseert verweerder alvorens naar andere landen te reizen te informeren of hij dit zonder gevaar voor aanhouding kan doen. Verzoeker Steiner nodigt verweerder in oktober 2014 uit om (in Duitsland) een voordracht te houden over arbeidsvoorwaarden en rechtsvervolging in de VAE. Verweerder zegt toe en ontvangt een contract voor een lezing waarin een passage is opgenomen dat verweerder € 150 zal betalen aan verzoekers mocht de afspraak binnen een maand voor aanvang niet worden afgezegd 'om redenen die te wijten zijn aan de schuld van de spreker'. Verweerder krijgt geen uitsluitsel over zijn veiligheid en zegt de lezing op het laatste moment af. De verwijzende rechter moet de vraag beantwoorden of de afzegging door verweerder te wijten is aan zijn schuld of dat zijn twijfel om zich op Duits grondgebied te begeven terecht is.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 12 september 2016 – [Zaak C-496/16 – Aranyosi](#)

Vragen over onderzoek naar detentieomstandigheden in Hongarije in het kader van een overleveringsverzoek

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Deze zaak is een voortzetting van de PPU-zaak C-404/15. Het betreft een verzoek om overlevering van verzoeker door Hongarije. Het HvJ heeft in het arrest van 5 april 2016 (onder meer) uiteengezet dat het aan de uitvoerende lidstaat is om uit te zoeken hoe de detentieomstandigheden zullen zijn. Hongarije heeft op 27 mei 2016 op verzoek van Duitsland nadere informatie gegeven over de omstandigheden in de gevangenis van Szombathely. Aangezien het OM die informatie voldoende vertrouwenwekkend achtte verzoekt hij de rechter om tot een beslissing te komen. De rechter stelt echter vast dat de informatie is gevraagd aan het Hongaarse Ministerie van Justitie. Uit de uitspraak van het HvJEU is hem duidelijk geworden dat volkenrechtelijk bindende toezeggingen alleen kunnen worden gedaan door die organen die daartoe krachtens nationaal recht bevoegd en gemachtigd zijn. De rechter vraagt het OM nadere vragen te stellen, met name wat de wettelijke mogelijkheden zijn dat verzoeker wordt overgeplaatst naar een andere gevangenis en zo ja hoe daar dan de detentieomstandigheden zijn. Omdat niet alle vragen beantwoord worden besluit de rechter zich andermaal tot het HvJEU te wenden met vragen. De verwijzende rechter wijst op het EHRM-arrest van 10 maart 2015 waarin Hongarije is veroordeeld wegens overvolle gevangenissen, en op het bericht van het Comité inzake de voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen van de Raad van Europa van 30 april 2013 waarin concrete aanwijzingen naar voren komen dat de detentieomstandigheden waaraan de vervolgte persoon wordt blootgesteld in het geval hij aan Hongarije wordt uitgeleverd, niet voldoen aan de volkenrechtelijke minimumnormen. Met name het ontbreken van de garantie dat verzoeker in de gevangenis wordt (en blijft) geplaatst acht de rechter een hindernis voor zijn besluitvorming.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-404/15 PPU Aranyosi

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Duitsland: Extradition to Turkey currently inadmissible, says German regional court ([fair trials](#))

Italië: Italian Court Refuses to Hand Over Suspect to Romania ([liberties.eu](#))

Prejudiciële procedure (B- Fi- S)

Wikipagina: [Prejudiciële procedure bij het HvJ](#) (inclusief het nieuwe Protocol LOVB werkwijze stellen prejudiciële vragen en Protocol LOVbel)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 7 juli 2016 – Zaak C-506/16 – [Neto de Sousa](#)

- Zie onder: [verzekeringen](#)

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Den Haag – 25 oktober 2016 – [ECLI:NL:GHDHA:2016:2984](#)

Nasleep van ECLI:NL:HR:2012:BW3367; onrechtmatige rechtspraak; heeft de Staat in strijd gehandeld met Unierecht door geen prejudiciële vragen te stellen? Vervroegd leeftijdsontslag KLM-piloten; Strijd met artikel 6 EVRM wegens gebrekkige motivering?

Privacy en persoonsgegevens (C - S)

EHRM – ARREST – 6 oktober 2016 – K.S. en M.S. t. Duitsland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ECLI:CE:ECHR:2016:1006JUD003369611

- Zie onder: [verzekeringen](#)

EHRM – ARREST – 6 oktober 2016 – K.S. en M.S. t. Duitsland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

ECLI:CE:ECHR:2016:1006JUD003369611

Doorzoeking na onrechtmatig verkregen bewijs: geen schending artikel 8 EVRM

Artikel 8 EVRM. Klagers zijn zwartsparenders. De zaak betreft de rechtmatigheid van de doorzoeking van hun woning. De doorzoeking was gebaseerd op inlichtingen die door een medewerker van een bank in Liechtenstein illegaal waren gekopieerd en daarna aan de Duitse geheime dienst waren verkocht, die ze had doorgegeven aan de Duitse belastingdienst. Het hof oordeelt dat geen sprake is van schending van artikel 8 EVRM. Onder het Duitse recht geldt geen absolute regel dat onrechtmatig verkregen bewijs niet tot een doorzoeking mag leiden. De doorzoeking was voorzienbaar voor klagers en in overeenstemming met de wet. Daarnaast acht het hof de doorzoeking proportioneel. Er waren voldoende waarborgen, belastingontduiking is een ernstig feit, de Duitse autoriteiten hadden niet opzettelijk en systematisch de wet aan hun laars gelapt om de informatie te verkrijgen, het ging om een gerichte doorzoeking en ten slotte waren geen nadelige gevolgen voor de persoonlijke situatie van klagers gesteld.

EHRM – ARREST – 18 oktober 2016 – Vukota-Bajic t. Zwitserland –
[persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1018JUD006183810

Geheime observatie van een slachtoffer van een verkeersongeval door een verzekeringsmaatschappij zonder wettelijke basis in strijd met recht op privéleven

Artikel 6 EVRM. Artikel 8 EVRM. Klager is slachtoffer geworden van een verkeersongeluk en heeft ten gevolge daarvan een arbeidsongeschiktheidsuitkering aangevraagd. Volgend op een geschil tussen klager en haar verzekeraar over de hoogte van de uitkering en jaren van procederen later, verzocht de verzekeraar dat zij opnieuw een medisch onderzoek onderging. Nadat dit door klager werd geweigerd, huurde de verzekeraar privé detectives in om haar in het geheim te observeren. De resultaten daarvan werden gebruikt in de procedure, hetgeen resulteerde in een verlaging van haar uitkering. De klacht houdt in dat met deze geheime observatie haar recht op privéleven is geschonden en dat de resultaten niet gebruikt hadden mogen worden in de procedure.

Het hof overweegt dat de Staat verantwoordelijk kan worden gehouden voor de daden van de verzekeringsmaatschappij, nu deze maatschappij op grond van de wet werd beschouwd als een overheidsinstantie. Het hof overweegt voorts dat, hoewel de observatie heeft plaatsgevonden in openbare plaatsen, desalniettemin inbreuk is gemaakt op het privéleven van klager. Immers, het materiaal is verzameld en opgeslagen op systematische wijze en gebruikt voor een specifiek doel. Daarbij was er geen wettelijke grondslag, nu de bepalingen niet voldoende precies zijn. Zo is niet duidelijk geformuleerd wanneer en voor hoelang de observatie mag plaatsvinden en hoe het verkregen materiaal moet worden opgeslagen en toegankelijk moet zijn. Het hof stelt derhalve een schending van artikel 8 EVRM vast. Tot slot stelt het hof vast dat met het gebruik van het verzamelde materiaal in de procedure klagers recht op een eerlijk proces niet is geschonden.

HvJ – ARREST – 19 oktober 2016 – Zaak C-582/14 – Breyer – Duitsland –
ECLI:EU:C:2016:779 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Internetsites mogen gegevens van bezoekers bewaren in strijd tegen cyberaanvallen (ECER)

Richtlijn 95/46/EG. Bij het opvragen van een internetsite wordt het IP-adres van de computer waarmee de gegevens worden opgevraagd, naar de server verstuurd waarop de opgevraagde internetsite is opgeslagen. Dit is nodig om de opgevraagde gegevens naar de juiste ontvanger te versturen. Tal van instellingen exploiteren voor het publiek toegankelijke internetportalen waarop ze actuele informatie ter beschikking stellen. In de strijd tegen hackers, wordt bij de meeste van deze portalen elke toegang in logbestanden geregistreerd. Daarin worden na afloop van het betrokken gebruik telkens de naam van het opgevraagde bestand of de opgevraagde site, in zoekvelden ingevoerde begrippen, het tijdstip van de opvraging, de verstuurde hoeveelheid gegevens, het bericht of de opvraging is gelukt, en het IP-adres van de computer waarmee de toegang plaatsvindt, bewaard. Volgens Breyer is een en ander in strijd met de privacywetgeving. De exploitant van een website kan een gerechtvaardigd belang erbij hebben bepaalde

persoonsgegevens van de bezoekers te bewaren om zich te beschermen tegen cyberaanvallen. Het dynamische internetprotocoladres van een bezoeker vormt voor de exploitant van de site een persoonsgegeven wanneer hij beschikt over wettige middelen waarmee hij de betrokken bezoeker kan identificeren aan de hand van extra informatie die bij diens internetprovider berust.

Hof: Artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46/EG, moet aldus worden uitgelegd dat een dynamisch internetprotocoladres dat door een aanbieder van onlinemediadiensten wordt geregistreerd telkens als een persoon een website bezoekt die door deze aanbieder toegankelijk wordt gemaakt voor het publiek, ten aanzien van die aanbieder een persoonsgegeven in de zin van voormelde bepaling vormt, wanneer hij beschikt over wettige middelen waarmee hij de betrokken persoon kan identificeren aan de hand van extra informatie die bij de internetprovider van deze persoon berust. Artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46 moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan een aanbieder van onlinemediadiensten persoonsgegevens van een gebruiker van deze diensten zonder diens toestemming enkel mag verzamelen en benutten voor zover dit nodig is om het concrete gebruik van deze diensten door deze gebruiker mogelijk te maken en te factureren, zonder dat de doelstelling de goede werking van die diensten in het algemeen te waarborgen kan rechtvaardigen dat die gegevens worden gebruikt na afloop van de desbetreffende sessie.

Internetsites mogen gegevens van bezoekers bewaren in strijd tegen cyberaanvallen ([ECER](#))

ECJ rules in favour of Germany in IP address squabble ([Euractiv](#))
ECJ: dynamic IP addresses can be personal data- and yet websites may be able to store them without consent ([ECLB](#))

Europese Hof van Justitie: Dynamisch IP-adres is persoonsgegeven ([IT&recht](#))

Website exploitant kan gerechtvaardigd belang hebben om persoonsgegevens te bewaren ter beschermen tegen cyberaanvallen ([IT&recht](#))

Sites mogen gegevens van bezoekers bewaren in strijd tegen cyberaanvallen ([NJB](#))

NOOT – bij OPINION 1/15

- Opinion 1/15: AG Mengozzi looking for a new balance in data protection (part I) ([European law blog](#))
- Opinion 1/15: AG Mengozzi looking for a new balance in data protection (part II) ([European law blog](#))

REGELGEVING EU

Advies Raad van State inzake het voorstel van wet aanpassing Wet bewaarplicht telecommunicatiegegevens ([Stcrt. 2016, nr. 52208](#))

REGELGEVING NL

Nieuwe waarborgen voor bewaring telecomgegevens ([ECER](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Frankrijk: Surveillance par voie hertzienne : la censure minimaliste ([libertés chéries](#))

LITERATUUR

- Mr. C.E. Philips-Santman, 'Het gebruik van patiëntgegevens in de nieuwe klachtenprocedure', *TvGR 2016*, p. 405-418
- Mr. P. Ronteltap, 'Nice to know or need to know', *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving 2016*, p. 149-160

OVERIG

- Guide to the EU-U.S. privacy shield ([EU bookshop](#))
- European data protection supervisor nieuwsbrief ([EDPS](#))
- Opinion 8/2016 EDPS Opinion on coherent enforcement of fundamental rights in the age of big data ([EDPS](#))
- Privacy activists mount court challenge to EU-US data pact ([EUobserver](#))
- Meldplicht datalekken: Wbp vs. Verordening? ([IT&recht](#))
- Crime and Justice and Data Protection. Oh My. ([panopticon](#))
- French Constitutional Council Strikes Down "Blank Check" Provision in the 2015 Intelligence Act ([verfassungsblog](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – algemeen

EHRM – ARREST – 4 oktober 2016 – Rivard t. Zwitserland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004JUD002156312

Ne bis in idem bij opleggen geldboete en invordering rijbewijs?

Artikel 4, Zevende Protocol EVRM. De zaak betreft het feit dat klager twee maal is gestraft (betaling van een geldboete en de invordering van het rijbewijs) voor dezelfde feiten (te hard rijden) door twee verschillende Zwitserse autoriteiten. Het Hof oordeelt dat de feiten die ten grondslag liggen aan de beide vervolgingen tegen klager identiek zijn, maar merkt op dat de invordering van het rijbewijs een soort extra straf was, bovenop de strafrechtelijke veroordeling (een boete). Het Hof oordeelt om die reden dat er voldoende verband (zowel materieel als temporeel) tussen de administratieve en strafrechtelijke procedures was om ze te beschouwen als twee aspecten van één systeem, en om die reden is er geen sprake van twee afzonderlijke procedures. Het Hof oordeelt dat er geen sprake is van ne bis in idem.

EHRM – ARREST – 6 oktober 2016 – Constantinides t. Griekenland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1006JUD007643812

Gebruik van een deskundigenrapport, zonder deze deskundige te kunnen ondervragen, levert geen schending op van artikel 6 EVRM

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft de klacht over het gebruik als bewijs van een rapport van een deskundige, die niet ter terechtzitting is verschenen. Het hof verwijst naar de beginselen zoals vastgesteld in de Schatschaschwili-uitspraak, en stelt vast dat het rapport niet het enige of doorslaggevend bewijsmiddel was en er voldoende compenserende factoren zijn geboden. Immers, is door hem een deskundige aangewezen die drie rapporten heeft ingediend en als getuige is gehoord ter terechtzitting. Het hof stelt geen schending vast van artikel 6 van het Verdrag.

Procesrecht en recht op eerlijk proces – bestuursrecht

EHRM – ARREST – 6 oktober 2016 – Beausoleil t. Frankrijk – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1006JUD006397911

Gebrek aan onpartijdigheid bij oordeel Algemene Rekenkamer

Artikel 6, lid 1 EVRM. De zaak betreft de klacht dat een oordeel van de Algemene Rekenkamer partijdig was. Het hof overweegt dat referenties in een openbaar verslag van de Algemene Rekenkamer in 1995 bij klager zouden hebben geleid tot een objectief gerechtvaardigde vrees voor gebrek aan onpartijdigheid van de Algemene Rekenkamer bij zijn oordeel en stelt een schending van artikel 6 EVRM vast.

EHRM – ARREST – 6 oktober 2016 – K.S. en M.S. t. Duitsland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1006JUD003369611
- Zie onder: [belastingen - algemeen](#)

EHRM – ARREST – 18 oktober 2016 – Miessen t. België – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1018JUD003151712

Afwijzing beroep vanwege in replek niet ingaan op argumenten van de wederpartij is formalistisch

Artikel 6 EVRM. Het hof neemt schending van artikel 6 EVRM aan in een bestuursrechtelijke zaak waarin klager door de Conseil d'État in het ongelijk werd gesteld omdat hij in replek niet was ingegaan op de argumenten van de wederpartij, maar had volstaan met herhaling van zijn eerdere betoog.

EHRM – INTERSTATE APPLICATION – 20 oktober 2016 – SLOVENIË TEGEN KROATIË – [persbericht](#)

Artikel 6 EVRM. Slovenië heeft een klacht ingediend tegen Kroatië. De zaak betreft daden van de rechterlijke en uitvoerende macht in relatie tot juridische claims van de bank 'Ljubljanska banka', een naamloze vennootschap opgericht onder Sloveens recht met een filiaal in Kroatië, aangaande het lot van de activa en vorderingen na het uiteenvallen van de voormalig Socialistische Federatieve Republiek Joegoslavië. Tussen 1991 en 1996 zijn door de bank in Kroatië vele procedures aangespannen tegen een aantal Kroatische bedrijven, tot terugbetaling van schulden aangegaan in het voormalig Joegoslavië. De klacht omvat 26 van deze zaken. Geklaagd wordt over schendingen van artikel 6, artikel 1 Eerste Protocol, artikel 14 en artikel 13 van het Verdrag.

Slovenia v. Croatia: The First EU Inter-State Case before the ECtHR ([EJILtalk](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – 11 oktober 2016 – Zubac t. Kroatië – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1011JUD004016012

Ten onrechte geen toegang tot hoogste rechter omdat de vordering te laat zou zijn

Artikel 6 EVRM. Het hof neemt schending van artikel 6 EVRM aan in een zaak waarin de Kroatische hoogste rechter weigerde om een zaak in behandeling te nemen omdat de hoogte van de vordering te laag was. Het hof acht dit gezien het eerdere procesverloop, waarin na verhoging van de vordering telkens was uitgegaan van een hoogte die wél toereikend was, onnodig formalistisch.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 4 oktober 2016 – Kendristakis ea. t. Griekenland – [persbericht](#) – [beslissing](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004DEC004797511

Schadevergoedingsprocedure van familieleden van personen die zijn omgekomen toen een fabriek instortte tijdens een aardbeving

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft de schadevergoedingsprocedure van familieleden van personen die zijn omgekomen toen een fabriek instortte tijdens een aardbeving. Het bedrijf dat eigenaar was van de fabriek is veroordeeld tot het betalen van compensatie aan de familieleden voor de schade die zij hebben geleden, maar het bedrijf is in 2005 failliet gegaan. Er is toen een lijst met schuldeisers opgesteld, waarbij klagers onder de nationale bank van Griekenland zijn geplaatst. Daartegen kwamen zij in beklag en vervolgens zijn zij hoger op de lijst geplaatst. Zij kregen de schadevergoeding betaald, maar het Hof van Cassatie heeft bepaald dat de nationale bank vooringing en dat de bedragen aan schadevergoeding terug moesten worden betaald aan de bank.

Het Hof oordeelt dat de klachten met betrekking tot toegang tot de rechter en het recht op een eerlijk proces ongegrond zijn. De klacht over het recht op eigendom is volgens het Hof prematuur, omdat de bank tot op heden geen terugbetaling van de schadevergoedingen heeft gevorderd. Het Hof verklaart de klacht dan ook niet-ontvankelijk.

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – 6 oktober 2016 – Jemeljanovs t. Letland – [persbericht](#) – [arrest](#)
ECLI:CE:ECHR:2016:1006JUD003736405

Geen rechtsbijstand door eigen ontslag advocaten, wel eerlijk proces

Artikel 6 EVRM. Klager is op basis van verklaringen van zeven ooggetuigen veroordeeld ter zake moord. In eerste aanleg ontsloeg hij tot tweemaal toe de hem toegevoegde advocaten. Klager was gewaarschuwd dat hij in zijn eigen rechtsbijstand zou moeten voorzien als hij zonder grond de toegevoegde advocaten bleef ontslaan. In eerste aanleg weigerde klager om vragen te stellen aan de opgeroepen getuigen.

In appel werd hij bijgestaan door twee nieuwe advocaten. Naar het oordeel van het hof heeft hij voldoende zijn verdedigingsrechten kunnen uitoefenen. Dat hij niet alle getuigen opnieuw heeft kunnen oproepen, leidt niet tot schending van artikel 6 EVRM, omdat het belang bij herhaald verhoor niet is onderbouwd. Geen schending van artikel 6 EVRM.

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-439/16 PPU – Milev – Bulgarije – [ECLI:EU:C:2016:818](#) – [arrest](#)

Voorlopige hechtenis

Richtlijn (EU) 2016/343. Artikel 5, lid 1, onder c), en lid 4, EVRM. In een in 2013 aanhangig gemaakte strafzaak zijn Milev verschillende strafbare feiten ten laste gelegd, waaronder leiding geven aan een criminele en gewapende groep, ontvoering, gewapende overvallen en poging tot moord, waarop straffen staan die variëren van een vrijheidsstraf van drie jaar tot een levenslange gevangenisstraf zonder mogelijkheid tot omzetting van de straf. Hij bevindt zich sinds 24 november 2013 in voorlopige hechtenis.

Hof: Het advies dat door de hoogste Bulgaarse rechter in burgerlijke en strafzaken is uitgebracht op 7 april 2016 aan het begin van de termijn voor de omzetting van richtlijn (EU) 2016/343, volgens hetwelk het de nationale rechterlijke instanties die bevoegd zijn om uitspraak te doen op een beroep tegen een beslissing tot voorlopige hechtenis, vrijstaat te beslissen of de handhaving van de voorlopige hechtenis van een verdachte in de contentieuze fase van de strafzaak moet worden onderworpen aan een rechterlijke toetsing die ook betrekking heeft op de vraag of er nog altijd een redelijke verdenking bestaat dat hij het hem verweten strafbare feit heeft gepleegd, kan de met die richtlijn nagestreefde doelstellingen na het verstrijken van de termijn voor de omzetting van die richtlijn niet ernstig in gevaar brengen.

HvJ – CONCLUSIE VAN A-G BOBEK – 11 oktober 2016 – Zaak C-439/16 PPU – Emil Milev – Bulgarije – [ECLI:EU:C:2016:760](#) – [conclusie](#)

Vermoeden van onschuld

Richtlijn (EU) 2016/343. Nationale regeling die verbiedt dat tijdens de gerechtelijke fase van de procedure wordt onderzocht of er een redelijke verdenking bestaat dat de verdachte een strafbaar feit heeft begaan. "Advies" van een hoogste rechterlijke instantie waarin een tegenstrijdigheid wordt vastgesteld tussen de nationale regeling en artikel 5, leden 1, onder c), en 4, EVRM. Overeenkomstig het Bulgaarse Wetboek van strafrecht mag de rechter die een preventieve detentiemaatregel toetst, in de contentieuze fase van de strafprocedure niet onderzoeken of er een redelijke verdenking bestaat dat een strafbaar feit is begaan. Een dergelijke regeling is meerdere malen aanleiding geweest voor een veroordeling door het EHRM. De Bulgaarse cassatierechter heeft vastgesteld, dat deze nationale procedurele regeling tegenstrijdig is met artikel 5, lid 4, van het EVRM, gelezen in samenhang met artikel 5, lid 1, onder c), daarvan. Hij heeft de nationale rechterlijke instanties evenwel de keuze gelaten of zij in afwachting van een interventie van de wetgever de rechtspraak van het EHRM of de nationale regeling toepassen. Deze zaak betreft de verenigbaarheid van het advies van de cassatierechter met richtlijn (EU) 2016/343. De bijzonderheid van deze zaak is gelegen in het feit dat het verzoek om een prejudiciële beslissing, dat is ingediend in het kader van een strafzaak tegen Emil Milev en zijn plaatsing in voorlopige hechtenis, enkele maanden na de inwerkingtreding van de richtlijn 2016/343 bij het Hof is binnengekomen, ruim vóór het verstrijken van de omzettingstermijn.

A-G: Een advies van de cassatierechter dat is gegeven in de loop van de omzettingsperiode van richtlijn (EU) 2016/343 kan de door die richtlijn voorgeschreven doelstellingen niet in gevaar brengen wanneer de rechterlijke instanties daarin de vrijheid wordt gelaten om te beslissen of artikel 5, lid 4 EVRM, gelezen in samenhang met artikel 5, lid 1, onder c), daarvan, dan wel de daarmee tegenstrijdige nationale wettelijke regeling wordt toegepast.

NOOT – bij EHRM 17 mei 2016, [Dzinic tegen Kroatië](#)

Mr. J.L. Baar, 'Proportionaliteit van strafrechtelijk beslag volgens het Europese Hof van de Rechten van de Mens', [Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving 2016, p. 183-188](#)

REGELGEVING EU

Nieuwe EU-regels garanderen rechtsbijstand in strafprocedures (Raad)

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Overijssel – 24 oktober 2016 – [ECLI:NL:RBOVE:2016:4151](#)

Artikel 50 HVEU. Economische strafzaak. Strafvervolgning voor dezelfde feiten als waarvoor eerder door de staatssecretaris een subsidiekorting is opgelegd. Regeling GLB-inkomenssteun. Una via-beginsel. Ne bis in idem. De economische politierechter is van oordeel dat de onderhavige strafvervolgning een inbreuk vormt op het beginsel dat iemand niet tweemaal kan worden vervolgd en bestraft voor hetzelfde feit, zoals neergelegd in artikel 50 Handvest. OM niet ontvankelijk. In lijn met ECLI:NL:GHARL:2015:8975, maar anders dan ECLI:NL:GHSHE:2016:375. Met een knipooig naar de beeldende kunst: "Ceci n'est pas une pipe".

LITERATUUR

Mr. M.A.H. Kempen en Mr.dr. J. uit Beijerse, 'De EU-Richtlijn procedurele waarborgen minderjarige verdachten en het Nederlandse jeugdstrafprocesrecht', [NtER 2016-7, p. 230-236](#)

Producteisen

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-613/14 – James Elliott Construction – Ierland – ECLI:EU:C:2016:821 – [arrest](#)

Technische normen voor ruwe steenslag

Artikel 267 VWEU. Richtlijn 89/106/EEG. Richtlijn 98/34/EG. Geharmoniseerde norm EN 13242:2002. Nationale norm houdende omzetting van de geharmoniseerde norm EN 13242:2002. In het kader van de bouw van een jeugdcentrum door James Elliott Construction werd in de opgegeven specificaties met name vereist dat de binnenvloeren van dit gebouw rustten op een laag van 225 millimeter „sterk gecompriëerde ruwe steenslag van het type ‚Clause 804‘ die voldoet aan de specificaties van het Department of Enterprise”. Daartoe heeft Irish Asphalt aan Elliott Construction een product geleverd dat werd aangeduid als „Clause 804 - ruw”. Na de voltooiing van de werken zijn in de vloeren en de plafonds scheuren ontstaan, die het gebouw onbruikbaar maakten. James Elliott Construction heeft de verantwoordelijkheid hiervoor op zich genomen en heeft voor 1,5 miljoen EUR herstellingswerkzaamheden uitgevoerd. James Elliott Construction heeft een schadevordering ingesteld tegen Irish Asphalt. De High Court heeft geoordeeld dat de gebreken van het beton te wijten waren aan de aanwezigheid van pyriet in het door Irish Asphalt aan James Elliott Construction geleverde toeslagmateriaal. In dit verband heeft deze rechter vastgesteld dat de analyses van het uit het gebouw verwijderde toeslagmateriaal aantoonde dat dit materiaal, in het bijzonder wat het zwavelgehalte ervan betrof, niet voldeed aan de Ierse norm I.S. EN 13242:2002, die de omzetting vormde van de Europese norm EN 13242:2002. Bijgevolg was hij van oordeel dat Irish Asphalt was tekortgeschoten in de op haar krachtens Section 14, lid 2, van de Sale of Goods Act rustende contractuele verplichting om toeslagmateriaal te leveren dat van „gebruikelijke handelskwaliteit” was en dat „geschikt [was] voor [het beoogde] gebruik”.

Hof: Artikel 267, eerste alinea, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het HvJ bevoegd is om een geharmoniseerde norm – in de zin van artikel 4, lid 1, van richtlijn 89/106/EEG uit te leggen in een prejudiciële beslissing. De geharmoniseerde norm EN 13242:2002, met als titel „Toeslagmaterialen voor ongebonden en hydraulisch gebonden materialen voor civieltechnische en wegenbouw”, moet aldus worden uitgelegd dat zij voor de nationale rechter voor wie een geding aanhangig is over de uitvoering van een privaatrechtelijke overeenkomst die een partij ertoe verplicht om een bouwproduct te leveren dat in overeenstemming is met een nationale norm tot omzetting van deze geharmoniseerde norm, niet bindend is, noch wat de wijzen betreft waarop kan worden vastgesteld dat een bouwproduct beantwoordt aan de contractuele specificaties, noch wat het ogenblik betreft waarop deze vaststelling dient plaats te vinden. Artikel 4, lid 2, van richtlijn 89/106, zoals gewijzigd bij richtlijn 93/68, gelezen in het licht van de twaalfde overweging van de eerstbedoelde richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat de

nationale rechter niet verplicht is om zich, bij de vaststelling van de handelskwaliteit of de geschiktheid voor gebruik van een overeenkomstig een geharmoniseerde norm vervaardigd bouwproduct, te baseren op het vermoeden dat een dergelijk product geschikt is voor gebruik, wanneer een algemene nationale regeling inzake de verkoop van goederen, zoals die welke in het hoofdgeding aan de orde is, vereist dat een bouwproduct die eigenschappen heeft. Artikel 1, punt 11, van richtlijn 98/34/EG moet aldus worden uitgelegd dat nationale bepalingen waarin bepaalde impliciete voorwaarden inzake de handelskwaliteit van de verkochte producten en de geschiktheid ervan voor gebruik zijn neergelegd die, tenzij partijen anders bepalen, van toepassing zijn op de overeenkomst – geen „technische voorschriften” in de zin van deze bepaling uitmaken waarvan de ontwerpen vooraf bij de Commissie moeten worden aangemeld krachtens artikel 8, lid 1, eerste alinea, van richtlijn 98/34, zoals gewijzigd bij richtlijn 2006/96.

Recht op leven

EHRM – ARREST – 4 oktober 2016 – Cevrioglu t. Turkije – [persbericht](#) – [arrest](#)
(niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004JUD006954612

Compensatie voor dood van zoon op een particuliere bouwplaats is niet tenuitvoergelegd

Artikel 2 EVRM. De zaak betreft de dood van klagers zoon, die samen met een vriend in een groot met water gevuld gat in een particuliere bouwplaats is gevallen. De eigenaar van de bouwplaats en zijn bedrijf zijn daarvoor grotendeels verantwoordelijk gehouden en veroordeeld tot betaling van materiële en immateriële schade. Klager klaagt dat deze compensatie nooit is ontvangen. Doordat de eigenaar zich al van al zijn activa had ontdaan is er geen procedure tot tenuitvoerlegging aangespannen. De klacht is onderzocht op grond van artikel 2 EVRM en het hof stelt vast dat de autoriteiten hebben gefaald om het leven van klagers zoon te beschermen.

EHRM – ARREST – 13 oktober 2016 - Kitanovska Stanojkovic ea. t. FYROM – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) ECLI:CE:ECHR:2016:1013JUD000231914

Vertraagde tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf van een woningovervaller is toe te rekenen aan de autoriteiten

Artikel 2 EVRM. De zaak betreft de vertraagde tenuitvoerlegging van de straf die één van de mannen die is veroordeeld voor het zwaar mishandelen van een klagster en haar echtgenoot tijdens een woningoverval. Klagster is tijdens deze overval zwaar gewond geraakt en haar man is aan zijn verwondingen overleden. De overvallers zijn bij onherroepelijk vonnis van november 2012 veroordeeld. Een van de overvallers bleef echter in de buurt van klagster wonen tot hij in juli 2014 zijn straf uit moest zitten. Het Hof heeft geen aanmerkingen op de strafrechtelijke procedure in deze zaak, maar een effectieve procedure moet ook een snelle tenuitvoerlegging inhouden van de straf die is opgelegd. In de zaak van klagster is deze voorwaarde door de vertraagde tenuitvoerlegging (18 maanden) van de vrijheidsstraf die is opgelegd, die volledig is toe

te rekenen aan de verantwoordelijke autoriteiten. De vertraging is veroorzaakt door een gebrek aan communicatie tussen de twee departementen van dezelfde rechtbank en het gebrek aan een rechter die zich bezig kon houden met de tenuitvoerlegging van de zaak.

Rechtsbijstand

REGELGEVING EU

Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende voorlopige rechtsbijstand voor **verdachten en beklaagden** wie de vrijheid is ontnomen en rechtsbijstand in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel - Resultaat van de eerste lezing door het Europees Parlement (Straatsburg, 3 tot en met 6 oktober 2016), ST 12842 2016 INIT - 2013/0409 (OLP) ([LI](#))

Une directive relative à l'aide juridictionnelle dans l'Union, enfin ? ([gdr-elsj](#))
Fair Trials welcomes final adoption of EU Legal Aid Directive ([fair trials](#))

Richtlijnconforme interpretatie

NOOT – bij arrest HvJ 19 april 2016, zaak C-441/14, Dansk Industri

Mr. S.W. Haket, 'Dansk Industri: nadere afbakening grenzen aan richtlijnconforme interpretatie en horizontale werking algemeen Unierechtelijk beginsel?', [NtER 2016-7, p. 237-242](#)

Staatssteun (B)

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 27 oktober 2016 – Zaak C-414/15 P – Stichting Woonlinie e.a. / Commissie – ECLI:EU:C:2016:827 – [conclusie](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – 27 oktober 2016 – Zaak C-415/15 P – Stichting Woonpunt e.a. / Commissie – ECLI:EU:C:2016:827 – [conclusie](#)

Nederlandse steunregeling ten gunste van woningcorporaties en reikwijdte rechterlijke toetsing

Verordening (EG) nr. 659/1999. Artikel 108 VWEU. Zes corporaties verzoeken als rekwirantes om vernietiging van twee beschikkingen van het Gerecht van de Europese Unie van 12 mei 2015, Stichting Woonlinie e.a./Commissie, en van 12 mei 2015, Stichting Woonpunt e.a./Commissie waarbij het hun beroepen tot nietigverklaring van besluit C(2009) 9963 definitief van de Commissie heeft verworpen. Deze hogere voorzieningen, die in identieke bewoordingen zijn geformuleerd, hetgeen hun

gezamenlijke behandeling rechtvaardigt, geven het Hof de gelegenheid om de contouren te schetsen van de rechterlijke toetsing van de besluiten van de Europese Commissie waarbij de door een lidstaat aangegane verbintenissen in verband met een bestaande steunregeling worden goedgekeurd.

A-G: de bestreden beschikkingen te vernietigen en de zaken terug te verwijzen naar het Gerecht, en de beslissing omtrent de kosten aan te houden.

HvJ – ARREST – 26 oktober 2016 – Zaak C-590/14 P – DEI / Alouminion tis Ellados en Commissie – ECLI:EU:C:2016:797 – [persbericht](#) – [arrest](#)

De verlenging van bestaande staatssteun moet worden beschouwd als een wijziging van bestaande steun en daarmee als een nieuwe steunmaatregel.

Artikel 108, lid 3, VWEU. De zaak gaat om de kwalificatie van een maatregel als nieuwe steun, de kwalificatie van het preferentiële tarief als staatssteun en de verplichting tot terugvordering van de uit de betrokken maatregel voortvloeiende nieuwe steun.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 8 oktober 2014, Alouminion/Commissie (T-542/11, EU:T:2014:859), wordt vernietigd. Zaak T-542/11 wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie.

HvJ – ARREST – 26 oktober 2016 – Zaak C-211/15 P – Orange / Commissie – ECLI:EU:C:2016:798 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Pensioenregeling Orange (voorheen: France Télécom)

Artikel 107, lid 1, VWEU. De maatregelen hebben betrekking op de wijzigingen die in 1996 zijn ingevoerd in de regeling van de lasten die door [rekwirante], Orange, destijds France Télécom genaamd, werden gedragen in verband met de betaling van de pensioenen van haar personeel met ambtenarenstatus. De beslissing van de Commissie dat er in casus sprake is van staatssteun die onder voorwaarden verenigbaar is met de interne markt is geldig. De hogere voorziening wordt afgewezen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – 21 september 2016 – [Zaak C-510/16 – Carrefour Hypermarchés](#)

Vragen over een steunregeling voor de filmindustrie en audiovisuele sector en uitleg substantiële wijziging

Artikel 108 VWEU. Verordening (EG) nr. 794/2004. De naamgever en vijf andere ondernemingen hebben bij de bestuursrechter Montreuil verzocht om terugbetaling van over 2008 tot en met 2011 betaalde belasting op de verkoop en verhuur van video's voor particulier gebruik. Na afwijzing in zowel eerste instantie als in beroep liggen de zaken nu (gevoegd) voor in cassatieberoep. Het betreft een steunregeling voor de filmindustrie en audiovisuele sector. Deze regeling is aangemeld bij de Europese Commissie en goedgekeurd, eerst tot eind 2011, later verlengd tot eind 2017. Verzoeksters stellen echter dat de steunregeling tussen de twee besluiten substantieel is gewijzigd zodat een nieuwe aanmelding had moeten plaatsvinden en dat de in die jaren afgedragen belasting daardoor onrechtmatig is geïnd. Verweerder (Franse minister van Financiën) heeft aangegeven dat een nieuwe aanmelding niet nodig was omdat geen sprake was van

wijzigingen die de kern van de oorspronkelijke regeling raakten. Hij verwijst onder meer naar de NL zaken T-231/06 n T-237/06 NOS en ook oude uitspraken van het HvJEU waarin het Hof heeft aangegeven waaraan moet zijn voldaan om een steunmaatregel als nieuw of gewijzigd aan te merken. De verwijzende rechter ziet in de overgelegde stukken dat alle juridische wijzigingen zijn meegedeeld maar dat de Europese Commissie zich heeft gebaseerd op ramingen die achteraf incorrect zijn gebleken. De vraag is of dit een 'substantiële wijziging' is in de zin van artikel 108 VWEU zodat een nieuwe aanmelding noodzakelijk was. Het antwoord hangt ook af van de vraag hoe in dat geval artikel 4 van verordening 784/2004 moet worden toegepast, op grond waarvan een verhoging van de voor een bestaande steunregeling oorspronkelijk voorziene middelen met meer dan 20% een wijziging van die steunregeling vormt, en meer bepaald hoe dit zich verhoudt tot de omstandigheid dat de verplichting tot aanmelding van een steunregeling zoals neergelegd in VWEU artikel 108 VWEU, vooraf moet worden vervuld.

EUROPESE REKENKAMER

Low awareness and significant non-compliance in Member States, say EU Auditors ([ERK](#))

REGELGEVING EU

Mededeling van de Commissie betreffende de thans bij terugvordering van staatssteun toe te passen rentepercentages en de referentie- en disconteringspercentages voor 28 lidstaten, zoals die vanaf 1 november 2016 gelden (Bekendgemaakt overeenkomstig artikel 10 van Verordening (EG) nr. 794/2004 van de Commissie van 21 april 2004 (PB L 140 van 30.4.2004, blz. 1)), [PB C 372 van 11.10.2016](#)

LITERATUUR

Erik Pijnacker Hordijk, 'De Europese staatssteunregels: een Appeltje voor de dorst?', [M&M 2016-4, p. 135-137](#)

Strafrecht – algemeen

HvJ – ARREST – 11 oktober 2016 – Zaak C-601/14 – Raad/Italië –
ECLI:EU:C:2016:759 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Nationale schadeloosstellingsregelingen voor slachtoffers van opzettelijke geweldsmisdrijven

Richtlijn 2004/80/EG. De Europese Commissie verzoekt het Hof vast te stellen dat Italië, door niet alle noodzakelijke maatregelen te treffen ter waarborging van een schadeloosstellingsregeling voor slachtoffers van alle op haar grondgebied gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven, de verplichting niet is nagekomen die op haar rust krachtens artikel 12, lid 2, van richtlijn 2004/80/EG.

Hof: Door niet alle noodzakelijke maatregelen te nemen ter waarborging, in grensoverschrijdende situaties, van een schadeloosstellingsregeling voor slachtoffers van alle op haar grondgebied gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven, is de Italiaanse

Republiek de verplichting niet nagekomen die op haar rust krachtens artikel 12, lid 2, van richtlijn 2004/80/EG.

Tabak (Fi - S)

REGELGEVING EU

Besluit (EU) 2016/1750 van de Raad van 17 juni 2016 betreffende de sluiting namens de Europese Unie van het Protocol betreffende de uitbanning van illegale handel in tabaksproducten bij het Kaderverdrag van de Wereldgezondheidsorganisatie inzake tabaksontmoediging, wat betreft de bepalingen ervan inzake verplichtingen in verband met justitiële samenwerking in strafzaken en de definitie van strafbare feiten, [PB L 268 van 1.10.2016](#)

Verkiezingen

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 4 oktober 2016 – Nationaldemokratische Partei Deutschlands, (NPD) t. Duitsland – [persbericht](#) – [beslissing](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1004DEC005597713

Klacht van politieke partij niet-ontvankelijk wegens voldoende rechtsmiddelen op nationaal niveau

Artikel 3, Eerste Protocol EVRM. Artikelen 10, 11 en 13 EVRM. De zaak betreft de klacht van een politieke partij, de NPD, over het gestigmatiseerd worden als uiterst rechts en niet constitutioneel. Beweerd wordt dat er vele inbreuken op de rechten van de partij hebben plaatsgevonden en daartoe geen rechtsmiddelen open stonden.

Het hof oordeelt dat voldoende rechtsmiddelen beschikbaar waren voor de NPD op nationaal niveau, zowel strafrechtelijk, civielrechtelijk als bestuursrechtelijk, om de Verdragsrechten effectief te handhaven, zodat de klacht kennelijk ongegrond is, en verklaart klager niet-ontvankelijk.

Vervoer

HvJ – ARREST – 12 oktober 2016 – Zaak C-92/15 – Mathys – België –
ECLI:EU:C:2016:761 – [arrest](#)

Belgische wetgeving inzake binnenscheepvaart strookt met EU-wetgeving

Richtlijn 96/75/EG. Voorschriften inzake bevrachting en prijsvorming op het gebied van goederenvervoer over de binnenwateren. Vrijheid van contractsluiting en prijsonderhandeling. Begrip ‚vervoerder‘. Mathys is schipper. Hij heeft in opdracht van NV De Grave-Antverpia met zijn schip zandtransporten uitgevoerd over de binnenwateren

van Lommel naar Ghlin. NV De Grave handelde zelf in opdracht van Sibelco NV. Volgens de overeenkomst moest Mathys telkens met een leeg schip terugkeren en mocht hij geen andere transporten uitvoeren. Toen Mathys toch een transport naar Nederland verrichtte, is de overeenkomst verbroken. De Grave-Antverpia eist bovendien schadevergoeding. Het vrij verkeer van vervoerdiensten over de binnenwateren in de EU is geregeld in Richtlijn 96/75/EG van de Raad van 19 november 1996. Het Hof van beroep van Antwerpen legt het Hof van Justitie vragen voor over de rol van de tussenpersoon in dergelijke overeenkomsten.

Hof: In het kader van activiteiten van goederenvervoer over de binnenwateren moeten artikel 1, onder b), van richtlijn 96/75/EG, voor zover daarin een „vervoerder” wordt gedefinieerd als een eigenaar of exploitant van één of meer binnenschepen, en artikel 2 van deze richtlijn, voor zover daarin is bepaald dat op dit gebied door de betrokken partijen vrij overeenkomsten worden gesloten, aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale regeling, die een persoon die niet aan deze definitie voldoet, toestaat een vervoersovereenkomst te sluiten in de hoedanigheid van vervoerder.

HvJ – ARREST – 19 oktober 2016 – Zaak C-501/14 – EL-EM-2001 – Hongarije
– ECLI:EU:C:2016:777 – [arrest](#)

Stilleggen vrachtwagen om betaling geldboete te garanderen in strijd met evenredigheidsbeginsel

Verordening (EG) nr. 561/2006. Verordening (EEG) nr. 3821/85. Tijdens een in Hongarije uitgevoerd transport is een van de werknemers van die onderneming, die een vrachtwagen bestuurde waarvan deze onderneming zowel de eigenaar als de exploitant is, aan een verkeerscontrole onderworpen. De bevoegde autoriteiten hebben een inbreuk op artikel 15, lid 7, onder a), van verordening nr. 3821/85 vastgesteld. Het betreft een geding tussen EL-EM-2001 en de Hongaarse algemene directie douane en financiën over de stillegging van een vrachtwagen die eigendom is van en wordt geëxploiteerd door EL-EM-2001, om de betaling te garanderen van een geldboete die is opgelegd aan de bestuurder van dat voertuig, die toen in dienst was van die onderneming.

A-G: Verordening (EG) nr. 561/2006 verzet zich tegen een nationale regeling die de stillegging, als conservatoire maatregel, van een aan een vervoersonderneming toebehorend voertuig toestaat in een situatie waarin de door die onderneming tewerkgestelde bestuurder van dat voertuig dat voertuig bestuurde in strijd met verordening (EEG) nr. 3821/85, en de bevoegde nationale instantie die onderneming niet aansprakelijk heeft gesteld, aangezien een dergelijke conservatoire maatregel niet voldoet aan de eisen van het evenredigheidsbeginsel.

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-292/15 – Hörmann Reisen –
Duitsland – [ECLI:EU:C:2016:817](#)
– Zie onder: [Aanbesteding en overheidsopdrachten](#)

Statement by Transport Commissioner Violeta Bulc on InterRail tickets for young people ([EC](#))

Verzekeringen (C)

EHRM – ARREST – 18 oktober 2016 – Vukota-Bajic t. Zwitserland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
- Zie onder: [privacy en persoonsgegevens](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – 19 oktober 2016 – Zaak C-558/15 – Vieira Azevedo e.a. – Portugal – ECLI:EU:C:2016:785 – [conclusie](#)

Verkeersongeval in Spanje veroorzaakt door de Portugees in dienst van een Portugees bedrijf

Richtlijn 2000/26/EG. Richtlijn 73/239/EEG. Richtlijn 88/357/EEG. Op 17 oktober 2007 heeft op een autosnelweg in Spanje een verkeersongeval plaatsgevonden, waarbij een persoon om het leven is gekomen en een andere persoon gewond is geraakt. De bestuurder, die de Portugese nationaliteit bezit en werknemer is van een in Portugal gevestigde vennootschap, heeft de macht over het gehuurde, en ter beschikking van genoemde vennootschap gestelde, voertuig verloren. Het voertuig dat het ongeval heeft veroorzaakt, was door de eigenaar ervan verzekerd bij de vennootschap Helvetia Seguros, gevestigd in Spanje.

A-G: Artikel 4, lid 5, van richtlijn 2000/26/EG (Vierde richtlijn motorrijtuigenverzekering) moet aldus worden uitgelegd dat tot de voldoende bevoegdheden waarover de schaderegelaar moet beschikken, de bevoegdheid behoort om in de hoedanigheid van verweerder in rechte te worden betrokken, in het kader van een door benadeelden van verkeersongevallen als bedoeld in artikel 1, lid 1, van richtlijn 2000/26, ingestelde rechtsvordering in de bij laatstgenoemde richtlijn vastgestelde omstandigheden, waarbij de bepalingen van de overeenkomst tussen de verzekeringsonderneming en de schaderegelaar de bevoegdheid tot verdediging in rechte van laatstgenoemde niet kunnen aantasten.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 7 juli 2016 – [Zaak C-506/16 – Neto de Sousa](#)

Verkeersongeval in Portugal

Tweede Richtlijn 84/5/EEG. Derde Richtlijn 90/232/EEG. Verzoeker is de bestuurder van een auto waarmee op in Portugal een verkeersongeval (waaraan verzoeker schuldig is) heeft plaatsgehad als gevolg waarvan zijn echtgenote is overleden. Hij heeft verzekeringsmaatschappij Zurich gedaagd en schadevergoeding gevorderd wegens zowel vermogens- als niet-vermogensschade. Zurich voert aan dat haar aansprakelijkheid is uitgesloten omdat verzoeker het voertuig bestuurde, maar verzoeker geeft aan dat het ongeval dateert van vóór inwerkingtreding van de wet, en bovendien was de bestuurder in dit geval niet de verzekeringnemer en het slachtoffer geen mede-eigenaar van het voertuig. Hij meent dan ook dat de verplichte aansprakelijkheidsverzekering van

toepassing is waarin de persoon die wegens schuld aansprakelijk is niet is uitgesloten van schadeloosstelling. De verwijzende rechter stelt vast dat verzoeker de hoogste rechter flagrante schending verwijt van de EU-voorschriften door onjuiste uitleg van de tweede en derde richtlijn motorrijtuigenverzekering. Deze schending van het Unierecht leidt tot zijn eis tot schadevergoeding door de Staat. Verzoeker dringt ook aan een vraag aan het HvJEU voor te leggen. Heeft de hoogste rechter (die eerder had geweigerd een vraag aan het HvJEU voor te leggen) dit op goede gronden?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 16 juni 2016 – [Zaak C-503/16 – Delgado Mendes](#)

Vragen over het recht op schadevergoeding voor de eigenaar van een busje indien de dief van het busje de eigenaar aanrijdt

Richtlijn 2005/14/EG. Richtlijn 2009/103/EG. Verzoeker en zijn echtgenote zien dat een onbekend persoon in hun op hun landgoed geparkeerd busje stapt en daarmee wegrijdt. Zij stappen in de hun eveneens toebehorende personenauto en zetten de achtervolging in. Het lukt om de bestuurder tot stoppen te dwingen. Verzoeker stapt uit zijn auto en loopt naar het busje, waarna de bestuurder achteruit rijdt tegen de personenauto en waarbij verzoeker valt. De bestuurder rijdt dan eerst vooruit en vervolgens weer achteruit waarbij hij over verzoeker heen rijdt en hem circa acht meter meesleurt. Het busje is net op de dag van het ongeval voor verzekering overgedragen aan verweerster Crédito Agrícola Seguros. Dat de bestuurder schuld heeft aan het ongeval staat vast. Verzoeker start een procedure waarin hij schadevergoeding van verweerster eist. De rechter oordeelt echter dat verzoeker op grond van de Portugese wet niet voor schadeloosstelling in aanmerking komt omdat hij eigenaar is van het voertuig waarmee hij is aangereden. De verwijzende rechter stelt vast dat de Portugese wetgever een situatie als de onderhavige niet heeft voorzien. De kernvraag is welke positie verzoeker in het onderhavige schadegeval inneemt. Verzoeker voert aan dat hij ondubbelzinnig 'derde' is, daar hij is aangereden door een voertuig dat door een ander werd bestuurd. Dat voertuig was weliswaar zijn eigendom, maar op het moment van de aanrijding waren het bezit en het houderschap ervan hem ontnomen.

Vrij verkeer

HvJ – ARREST – 13 oktober 2016 – Zaak C-277/15 – Servoprax – Duitsland – ECLI:EU:C:2016:770 – [arrest](#)
- Zie onder: [gezondheid, geneesmiddelen en etikettering](#)

HvJ – ARREST – 19 oktober 2016 – Zaak C-148/15 – Deutsche Parkinson Vereinigung – ECLI:EU:C:2016:780 – [persbericht](#) – [arrest](#)

De uniforme prijzen voor receptplichtige geneesmiddelen in Duitsland zijn in strijd met het Unierecht.

Artikelen 34 VWEU en 36 VWEU. In eerdere zaken werd het Hof al gevraagd zich uit te spreken over Duitse regelgeving in verband met geneesmiddelen naar aanleiding van de

activiteiten in Duitsland van de Nederlandse apotheek DocMorris. In 2003 oordeelde het Hof dat het Duitse verbod op de postorderverkoop van geneesmiddelen niet mocht gelden voor receptvrije geneesmiddelen. In 2009 bevestigde het Hof het zogenoemde „Fremdbesitzverbot“ (dat bezit en exploitatie van apotheken door niet-apothekers verbiedt). Thans is in Duitsland de postorderverkoop van zowel receptvrije als receptplichtige geneesmiddelen toegestaan. In de zaak die hier aan het Hof is voorgelegd gaat het om de vraag of Duitsland uniforme prijzen mag voorschrijven voor uit andere lidstaten ingevoerde receptplichtige geneesmiddelen. In casu gaat het om een zelfhulporganisatie voor parkinsonpatiënten die geneesmiddelen via DocMorris aankoopt. Het Hof is van oordeel dat de in Duitsland voor receptplichtige geneesmiddelen vastgestelde uniforme prijzen in strijd zijn met het Unierecht.

Hof: Artikel 34 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat een nationale regeling als die welke in het hoofdgeding aan de orde is, die voorziet in de vaststelling van uniforme prijzen voor de verkoop van receptplichtige geneesmiddelen voor menselijk gebruik door apotheken, een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbepijking vormt in de zin van dat artikel, aangezien die regeling de verkoop van receptplichtige geneesmiddelen door in andere lidstaten gevestigde apotheken meer beïnvloedt dan de verkoop van deze geneesmiddelen door apotheken die op het nationale grondgebied zijn gevestigd. Artikel 36 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat een nationale regeling die voorziet in de vaststelling van uniforme prijzen voor de verkoop van receptplichtige geneesmiddelen voor menselijk gebruik door apotheken, niet gerechtvaardigd kan worden door het doel de gezondheid en het leven van personen te beschermen in de zin van dat artikel, aangezien die regeling niet geschikt is om de nagestreefde doelstellingen te bereiken.

Duitse uniforme prijzen voor medicijnen in strijd met Unierecht ([ECER](#))
Postorderapotheek DocMorris haalt Duitse prijsbinding onderuit ([Van Doorne](#))
HealthBit: Europees Hof steunt Nederlandse internetapotheek in strijd tegen
Duitse vaste medicijnprijzen ([Loyensloeff](#))

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-220/15 – Commissie / Duitsland –
ECLI:EU:C:2016:815 – [arrest](#)

Aanvullende eisen voor het in de handel brengen van pyrotechnische artikelen

Richtlijn 2007/23/EG. De zaak betreft de vraag of een lidstaat door toepassing van een nationale regeling waarbij aan het in de handel brengen van pyrotechnische artikelen aanvullende eisen worden gesteld handelt in strijd met het Unierecht.

Hof: Door boven op de eisen van richtlijn 2007/23/EG en ondanks de voorafgaande conformiteitsbeoordeling van de pyrotechnische artikelen voor te schrijven dat die artikelen, alvorens in de handel te worden gebracht, de procedure als vervat in Duitse regelgeving moeten doorlopen, en voorts door te bepalen dat het Federaal instituut voor het onderzoeken en testen van materialen, op grond van die bepaling de bevoegdheid heeft om de gebruiksaanwijzingen daarvan te controleren en waar nodig te wijzigen,

heeft Duitsland niet voldaan aan de krachtens artikel 6, lid 1, van die richtlijn op haar rustende verplichtingen.

HvJ – ARREST – 27 oktober 2016 – Zaak C-114/15 – Audace e.a. – Frankrijk
– ECLI:EU:C:2016:813 – [arrest](#)

Parallelinvoer van geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik

Richtlijn 2001/82/EG. Artikelen 34 VWEU en 36 VWEU. Dit verzoek is ingediend in het kader van een strafzaak tegen Audace, Phyteron 2000 SAS, de Association des éleveurs solidaires en negen veehouders wegens parallelinvoer zonder vergunning van geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik.

Hof: De artikelen 34 VWEU en 36 VWEU moeten aldus moeten worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een nationale regeling waarbij de parallelinvoer van geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik is voorbehouden aan groothandelaren in het bezit van de vergunning bedoeld in artikel 65 van richtlijn 2001/82/EG, en waarbij veehouders die ten behoeve van hun eigen bedrijf geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik willen invoeren dus van dergelijke invoer zijn uitgesloten. De artikelen 34 VWEU en 36 VWEU moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet in de weg staan aan een nationale regeling die veehouders die ten behoeve van hun eigen bedrijf geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik parallel invoeren, verplicht om te beschikken over een vestiging op het grondgebied van de lidstaat van bestemming en om te voldoen aan alle verplichtingen inzake geneesmiddelenbewaking als vervat in de artikelen 72 tot en met 79 van richtlijn 2001/82, zoals gewijzigd bij verordening nr. 596/2009

NOOT – bij arrest HvJ 23 december 2016 zaak C-333/14 Scotch Whiskey

Protecting Health, or Protecting Trade? A fine balance in the Scotch Whisky Association judgment ([EU law analysis](#))

Vrijheid van meningsuiting

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – 20 september 2016 – Van Beukering en het Parool t. Nederland – [persbericht](#) – [beslissing](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:0920DEC002732314

Artikel in Parool over veroordeelde rapper met foto; recht op privacy weegt zwaarder dan vrijheid van meningsuiting; EHRM is het eens met het Gerechtshof; Klacht kennelijk ongegrond

Van Beukering is hoofdredacteur van het Parool. Het Parool publiceerde een artikel met de titel: Rapper met een kort lontje waarin o.a. stond dat er een gerechtelijke procedure tegen R.P. Het artikel komt met foto van de rapper in de krant en op de website. Het Gerechtshof oordeelt dat in dit geval het recht op privacy van de rapper zwaarder weegt dan de vrijheid van meningsuiting van de krant. Het Straatburgse Hof is het eens met de redenering van het Gerechtshof. Ook de schadevergoeding wordt redelijk geacht. Het Hof komt daarom tot de conclusie dat de klacht kennelijk ongegrond is en daarom niet ontvankelijk.

EHRM: veroordeling in Het Parool van gewelddadige rapper wordt in stand gehouden ([IE-forum](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Whose Article 10 rights – the journalist or the confidential source? ([Panopticon](#))

Vrijheid van vereniging

EHRM – ARREST – 11 oktober 2016 – Kasparov t. Rusland – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1011JUD005365907

Detentie van schaker Kasparov waardoor hij een demonstratie heeft gemist

Artikel 11 EVRM. De zaak betreft de detentie door de Russische autoriteiten van de heer Kasparov (schaakspeler, schrijver en politiek activist) op luchthaven Sheremetyevo in Moskou in mei 2007, die er voor heeft gezorgd dat hij niet aanwezig kon zijn bij een demonstratie van de oppositie die werd gehouden bij een EU-Rusland bijeenkomst in Samara. Het Hof overweegt dat het ticket en paspoort van Kasparov in beslag werden genomen, hij naar een politiebureau is meegenomen en gedurende vijf uren is ondervraagd over of zijn ticket vervalst was en hem is verboden het bureau te verlaten. Hoewel hij niet formeel niet was aangehouden, was het voor Kasparov onmogelijk weg te komen. De deur werd voortdurend bewaakt door een gewapende agent en het paspoort van Kasparov was in beslag genomen. Om die reden was hij van zijn vrijheid beroofd. Deze vrijheidsberoving kon op geen enkele wijze worden gerechtvaardigd. Hoewel de autoriteiten claimden dat zij onderzochten of Kasparov valsheid in geschrift had gepleegd, was er geen enkel bewijs aanwezig dat er een vervalsing had plaatsgevonden, laat staan dat de autoriteiten een redelijk vermoeden hadden dat hij dat delict had gepleegd. Door zo kort van te voren de toegang te worden ontzegd tot de vlucht naar Samara, was het onvermijdelijk dat Kasparov de demonstratie zou gaan missen. Gelet op het feit dat zijn detentie niet rechtmatig was, oordeelt het hof dat het hem onrechtmatig onmogelijk is gemaakt de demonstratie bij te wonen.

EHRM – ARREST – 27 oktober 2016 – Les Authentiks en Supras Auteuil 91 t. Frankrijk – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1027JUD000469611

Ontbinden van twee supportersvereniging van voetbalclub Paris-Saint-Germain naar aanleiding van rellen

Artikelen 6 en 11 EVRM. De zaak betreft het ontbinden van twee supportersvereniging van voetbalclub Paris-Saint-Germain, naar aanleiding van rellen op 28 februari 2010. Bij deze rellen, waarbij een supporter is gedood, waren enkele leden van deze groepen betrokken. Het hof oordeelt dat gelet op de beoordelingsmarge in zaken van aansporing tot geweld en gelet op de bijzondere omstandigheden van deze zaak, de beslissing deze groepen te ontbinden noodzakelijk was, en ook proportioneel in het licht van het nagestreefde doel. Het Hof oordeelt dat er geen sprake is van een schending van artikel 6 of 11 EVRM.

Witwassen

CCBE on the 4th Anti-Money Laundering Directive | The CCBE believes that the objective has shifted away from fighting terrorism and towards strengthening measures to prevent tax avoidance (which is legal) and tax evasion (which is illegal)(Ellen Timmer)

Overig

Interessante uitspraak over verplicht compensatie door lidstaten van slachtoffers bij sommige delicten

Deel 2 – Overige informatie

Algemeen

BREXIT

- Bratislava-proces over toekomst EU zonder VK van start ([ECER](#))
- Brexit: High Court says Government cannot trigger Art 50 without Parliament's approval ([law&religion](#))
- Brexit: can the ECJ get involved? ([EU law analysis](#))
- Parliament prevails ([UK human rights](#))
- The Article 50 Litigation and the Court of Justice: Why the Supreme Court must refer ([Verfassungsblog](#))
- Who Speaks in the Name of the People? ([Verfassungsblog](#))
- Brexit, Democracy and the Rule of Law ([Verfassungsblog](#))
- The High Court's Judgment in Miller and Others – four brief remarks ([Verfassungsblog](#))
- Sovereignty means Sovereignty: Über den Verlust von Rechten entscheidet das Parlament ([Verfassungsblog](#))
- The High Court's Brexit Decision: A Lesson in Constitutional Law for the UK Government ([Verfassungsblog](#))
- Why all Member States should clarify their Constitutional Requirements for Withdrawing from the EU ([Verfassungsblog](#))
- In-Between the Lines of the High Court Brexit Judgment: EU Transnational Rights and their Safeguards ([EU law analysis](#))
- High Court Brexit judgment: do all roads lead to Luxembourg? ([EUtopia](#))
- Dr. A. Cuyvers, 'Artikel 50 VEU en Brexit: de juridische contouren voor een politiek drama', [NtER 2016-7, p. 221-229](#)

POLEN

- Can Poland be Sanctioned by the EU? Not Unless Hungary is Sanctioned Too ([Verfassungsblog](#))
- Systemic Threat to the Rule of Law in Poland: What should the Commission do next? ([Verfassungsblog](#))
- Is the EU Commission's Rule of Law Fight about Poland already lost? ([Verfassungsblog](#))
- Hat die EU das Kräfterennen mit Polen bereits verloren? ([Verfassungsblog](#))

TURKIJE

- H.G. van der Wilt, Turkse Toestanden, in: [Delikt en Delinkwent, 2016, nr. 8](#)
- Crossing the Very Fine Line between Justice and Vengeance: Massive Purges in the Aftermath of the Attempted coup in Turkey ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

- Do the EU's rules on standing square up to the principle of effective judicial protection? – Michael Rhimes ([UK human rights blog](#))
- Down the Rabbit Hole: a close look at the CJEU standing Rules – Michael Rhimes ([UK human rights blog](#))

Cursus en opleiding

De in deze maand toegevoegde cursussen en opleidingen zijn blauw gemarkeerd. Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

DATUM	ONDERWERP	TITEL
e-learning	GRONDRECHTEN/EVRM	Human Rights for Open Societies, Universiteit Utrecht, Antoine Buyse, Janneke Gerard en Paulien de Morree, zie echrblog voor meer informatie
e-learning	STRAF	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
e-learning	IE	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legalpractice? Ten questions on European copyright law, ERA
e-learning	ALGEMEEN	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
podcast	AANBESTEDING	EJTN podcast: EU Public Procurement Law training for judges podcast series, March 5-6, 2015 - filmed at The Academy of European Law (ERA), Trier
podcast	MILIEU&NATUUR	EJTN podcast: Seminar on Access to Courts in Environmental Law Matters (seminar van 7 oktober 2013)
webcollege	ALGEMEEN	'Europees recht in Nederland', Amsterdam law academy, 2 uur
webcollege	ALGEMEEN	Europees recht in Nederland, Amsterdam law academy
webcollege	ALGEMEEN	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR
webcollege	ASIEL&MIGR	SSR webcollege ' Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
webcollege	CONSUMENTEN	Consumentenrecht voor verkoper, leverancier en consument , Amsterdam law academy
webcollege	ERFRECHT	Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)
webcollege	EVRM	Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM

webcollege	GEZONDHEID	Het recht op gezondheidszorg over de grens , Amsterdam law academy
10-nov-16	ASIEL&MIGRATIE	Actualiteiten jurisprudentie HvJEU, Stichting migratierecht, Amsterdam, Planetarium, 12,30 tot 17,15 uur
10-nov-16	MEDEDINGING	Basiscursus Nederlands en Europees mededingingsrecht, OSR, Utrecht
10-nov-16	STAATSSTEUN	Recent Developments on EU State Aid: Procedures, Enforcement, Monitoring and Transparency, EIPA, Luxemburg
11-nov-16	VERZEKERINGEN	SSR Themadag tien jaar nieuw verzekeringsrecht, Amersfoort
17-nov-16	STRAFRECHT	Collecting evidence in criminal matters, EIPA, Luxemburg
17-18nov2016	IE	Annual Conference on European Copyright Law 2016, ERA, Trier
18-nov-16	ARBEID	4th EELA-ERA Annual Seminar on European Labour Law 2016, ERA, Brussel
18-nov-16	ALGEMEEN	Law and Governance in a Crisis Ridden European Union' organized by the Groningen Centre for Law and Governanc, West-Indisch HuisAmsterdam
21-nov-16	ASIEL&MIGR	Actualiteiten EU-migratierecht II (asiel) , OSR, Utrecht
21-22 nov 2016	ARBEID	EU Gender Equality Law, ERA, Trier
23 en 30 nov 2016	CIVIEL	De doorwerking van Unierecht in de privaatrechtelijke rechtspraak, CPO, Utrecht
24-25nov2016	BELASTINGEN	Annual Conference on European VAT Law 2016, ERA, Trier
24 - 25 nov 2016	STAATSSTEUN	Annual Conference on European State Aid Law 2016, ERA, Trier
24-nov-16	STRAFRECHT	Europees strafrecht: verhoorbijstand, EAB, tolk- vertalerrichtlijn en andere perikelen van doorwerking naar het nationale strafrecht, Maastricht University
24-nov-16	STAATSTEUN/SPORTRECHT	Sports Law Lecture State aid in Football: The year of the European Commission, Asser, Den Haag
25-nov-16	ARBEID&SZ; BELASTINGEN	Werken over de grens, Paob, 10.00-17.00 uur, Utrecht
28-nov-16	ASIEL&MIGR	Unieburgerschap , OSR, Utrecht
29-nov-16	ASIEL&MIGR	Actualiteiten Gezinsmigratie**a , OSR, Utrecht, 10,00-16,30 uur
1 - 2 dec 2016	ALGEMEEN	Recent Trends in the Case Law of the Court of Justice of the European Union, EIPA, Luxemburg

1 -2 dec 2016	TERRORISME	Annual Conference on Countering Terrorism 2016 , ERA, Trier
1-2 dec 2016	FINANCIËLEMARKT	Annual Conference on Financial Supervision in the EU 2016 , ERA, Brussel
1-2 dec 2016	GBVB	Freezing Bank Accounts across Europe (and Beyond), ERA, Trier
1-2 dec 2016	ARBEID	Recent Case Law of the ECtHR in Labour Law Matters , ERA, Straatsburg
1-2 dec 2016	ALGEMEEN	Understanding EU Decision-Making: Principles, Procedures, Practice, EIPA, Maastricht
6-dec-16	ALGEMEEN	EVRM algemeen, SSR, Utrecht
8-dec-16	IE	BIE-Symposium Tien jaar Handhavingsrichtlijn, Delex, Amsterdam 15,00-18,00 uur
8-9 dec 2016	HANDEL	Annual Conference on EU Trade Law 2016, ERA, Brussel
8-9 dec 2016	STRAFRECHT	Procedural safeguards in the EU, ERA, Trier
9-dec-16	ASIEL&MIGR	Actualiteiten EU-migratierecht I (regulier)**a , OSR, Utrecht
12-dec-16	GRONDRECHTEN	Actualiteiten EU Handvest, OSR, Utrecht, 13,00-17,15 uur
13-dec-16	ASIEL&MIGRATIE	Bijeenkomst Werkgroep Rechtsbijstand in Vreemdelingenzaken (WRV), Stichting migratierecht, Amersfoort: plenair: Europese actualiteiten in het migratierecht, Docent: mr. A. (Aniel) Pahladsingh,
16-dec-16	CIVIEL	What is Private Law For? On Choice, Empowerment and Protection (A MEPLI Round Table Conference, Maastricht University
16-dec-16	STRAF	SSR-cursus Europees Strafrecht, cursuscode: SRRSEUSR
9-10 feb 2017	TERRORISME	Mutual Legal Assistance in Countering Terrorism and Exchanging Information, ERA, Madrid
10-feb-17	FAMILIE	Conference on the new European Matrimonial Property Regulations in Würzburg
14-17 feb 2017	AANBESTEDING	Introductory and Practitioners Seminar: European Public Procurement Rules, Policy and Practice, EIPA, Maastricht
23-24 feb 2017	STRAFRECHT	Alternatives to Detention in the EU, ERA, Boekarest
23-24 feb 2017	PHARMACIE	Annual Conference on EU Law in the Pharmaceutical Sector 2017, ERA, Trier

20-21 april 2017	CIVIEL	Doorwerking van EU-grondrechten in het Nederlandse (consumenten)contractenrecht binnen het Europese project 'Active Charter Training through Interaction of National ExperienceS (Actiones)' Actiones workshop, UVA, Amsterdam. De workshop is samengesteld en zal worden geleid door prof. mr. C. (Chantal) Mak en mr. J.M.L. (Anna) van Duin (beiden UvA) in samenwerking met mr. C.C.W. (Cassandra) Lange (CRvB). In dit project wordt, kort samengevat, onderzocht hoe nationale rechters in dialoog met het Hof van Justitie van de EU effectieve remedies ontwikkelen voor schendingen van fundamentele rechten in het Unierecht. Indien u belangstelling heeft om aan deze workshop deel te nemen, kunt u een e-mail sturen aan Chantal Mak: c.mak@uva.nl. NB Alleen bedoeld voor rechters
25-26 april 2017	AANBESTEDING	European Public Procurement, PPP/Private Finance and Concessions, EIPA< Dubrovnik
11-mei-17	AANBESTEDING	Basiscursus Nederlands en Europees aanbestedingsrecht *, OSR
18-mei-17	MEDEDINGING	Basiscursus Nederlands en Europees mededingingsrecht *, OSR
19-22 sept 2017	AANBESTEDING	Introductory and Practitioners Seminar: European Public Procurement Rules, Policy and Practice, EIPA, Maastricht

Zie ook:

- [Catalogus 2016 "European Centre for Judges and Lawyers Catalogue"](#) – EIPA
- [ERA e-Learning Courses at a glance](#)

Nieuwsbrieven

- [Nieuwsbrief van de persafdeling van het EU-Hof](#) (ECER website)
- [EUR-Alert jurisprudentienieuwsbrief van het Belgische GCE-netwerk](#) (INTRO) – nr. 2, 2015
- [Brussels law societies](#) (nieuw: nu externe link): oktober 2016
- [KESM \(voorheen EKS\) nieuwsbrief Rechtbank Amsterdam](#) (alleen intern): oktober 2016
- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)
- [Information note ECHR](#): juli 2016

NL prejudiciële verwijzingen

Instantie	datum	ECLI-nummer	onderwerp	zaaknr	AG	arrest	PG	eind-uitspraak
Rb Den Haag	26-okt-16	ECLI:NL:RBDHA:2016:12824	asiel&migratie					
CRvB	26-okt-16	ECLI:NL:CRVB:2016:4101	SZ					
Hoge Raad	29-sep-16	ECLI:NL:HR:2016:2195	invoerrecht en kippenvlees					
Rb. A'dam	2-sep-16	ECLI:NL:RBAMS:2016:5710	EAB					
Rb A'dam	16-aug-16	ECLI:NL:RBAMS:2016:5206	EAB	C-452/16 PPU				
Rb A'dam	16-aug-16	ECLI:NL:RBAMS:2016:5207	EAB	C-453/16 PPU				
Hoge Raad	12-aug-16	ECLI:NL:HR:2016:1866	btw	C-463/16				
Hoge Raad	8-jul-16	ECLI:NL:HR:2016:1351	vennootschapsbelasting	C-398/16				
Hoge Raad	8-jul-16	ECLI:NL:HR:2016:1350	vennootschapsbelasting	C-399/16				
CBb	4-jul-16	ECLI:NL:CBB:2016:258	landbouw	C-383/16				
Rb Den Haag	9-jun-16	ECLI:RBDHA:2016:6389	asiel&migratie	C-331/16 en C366/16 K. ea.				
Rb Noord-Nederland	18-mei-16	ECLI:NL:RBNNE:2016:4032	luchtvaartc CLAIM	C-302/16 Krijgsmann				
RvS	18-mei-16	ECLI:NL:RVS:2016:1351	Habitatrichtlijn	C-281/16				

Hof Arnhem - Leeuwarden	19-apr-16	ECLI:NL:GHARL:2016:3097	landbouw	C-227/16 Arts				
Hoge Raad	29-mrt-16	ECLI:NL:HR:2016:515	asiel&migratie	C-225/16 Ouhrami				
Rb Den Haag	9-mrt-16	ECLI:NL:RBDHA:2016:2350	IE	C-163/16 Louboutin				
Rb Midden-NL	24-feb-16	ECLI:NL:RBMNE:2016:954	arbeid	C-126/16				
Hoge Raad	29-jan-16	ECLI:NL:HR:2016:133	douane	C-59/16				

Vacatures

Websites

- [EURES](#): the European job mobility portal van de Europese Commissie
- [European personnel selection office \(EPSO\)](#): Vacatures en concours) bij EU-instellingen
- [Euractiv Europese vacatures](#): Overige Europese vacatures